

ÚJ FORRÁS 2021.10

D. H. Lawrence versei 3

Kelényi Béla: Kép-terek/Tér-képek 5

N. Tóth Anikó: Scharffenberg (próza) 8

Domokos Johanna: Terek, fények együtt ideje (versciklus) 19

Pátkai Tivadar: Reál Margit különleges mátkasága (próza) 23

Kosztolánczy Tibor: A kritikus és portréíró Schöpflin Aladár (tanulmány) 28

Réti Júlia Olga: A köztünk élő *Abigél* (*Szabó Magda száz éve*) 38

Gál Ferenc versei 42

Szűcs Balázs Péter kisprózái 44

Kalász Márton versei 46

Szegő Márton: Kell (próza) 49

Tábor Ádám versei 51

Csáki Márton: Utazás az én középpontja felé

(Tábor Ádám: *Út és/vagy utazás*) 53

András Tamara: A Vízöntő jegyében (Veréb Árnika: *régiek*) 56

Santaveczi Anita: Ablak a végtelenre

(Ferdinandy György: *Könyv a világ végén*) 60

Navarrai Mészáros Márton: Lakat alatt (Halmai Róbert: *Nagyapám*) 64

Fenyvesi Orsolya versei 69

Ágoston Tamás versei 71

Korsós Gergő versei 76

Deák Botond versei 78

Turi Márton: (poszt)humusz (próza) 81

Nagy Kriszta: Szivárvány (próza) 88

Sopotnik Zoltán: Töredékek fertőzötteknek (prózaversciklus) 92

A borítón és a lapzárókon Harnóczy Örs fotói

E számunk szerzői:

András Tamara kritikus (Kecskemét), Csáki Márton kritikus (Bp.), Deák Botond költő (Pécs), Domokos Johanna költő, műfordító (Bielefeld), Fenyvesi Orsolya költő, műfordító (Bp.), Gál Ferenc költő (Szentendre), Kalász Márton költő (Bp.), Kelényi Béla költő, tibetológus (Bp.), Korsós Gergő költő (Bp.), Kosztolánczy Tibor író, irodalomtörténész (Bp.), Lawrence, D. H. költő, író (1885–1930), N. Tóth Anikó író (Selmecbánya), Nagy Kriszta író (Bp.), Navarrai Mészáros Márton kritikus (Bp.), Pátkai Tivadar költő, író (Győr), Réti Júlia Olga kritikus (Bp.), Santaveczi Anita kritikus (Bp.), Somló Ágnes műfordító (Pilisvörösvár), Sopotnik Zoltán költő, író (Tatabánya), Szegő Márton író (Bp.), Szűcs Balázs Péter író, szerkesztő (Bp.), Tábor Ádám költő (Bp.), Turi Márton író, szerkesztő (Bp.)

ÉBREDEZÉS

Mikor megébredtem, tófények remegtek a falon,
Napfény úszott rajban át rajta,
S az ablakban nagy szőrös méh időzött a primulák
Fölött, a teste csupa fekete szőr és átér a hangja.

Valamire emlékeznem kellett: de valahogy
Nem emlékeztem. Ugyan minek? A csobogó fények
S a légies primulák, nem is gondolnak
A fenyegető méhhez – s e látvány elég is lett.

BOMBATÁMADÁS

A Város kinyílt a napnak.
Mint poros, vörös liliom millió szirmát
Kitárja, s szétbomlik lassan.

Vakító ég súrolja
A miriádnyi csillogó kéményt,
Míg illatát leheli a napra.

Kapkodó lények raja
Rohan a baljós virág útvesztőjében.
Mi e félelem oka?

Egy sötét madár zuhan.
A naptól süvítve tör e végtelen
Virágba: indul a nap.

PUSZTULÁS

- 4 A nap tüze vérzón csordul le a ködre,
Mely szürke halmokban gomolyog s tétováz.
Mint árnyban úszó sziklák, holt szürke tenger
Halmait pár utcavég löki tovább.

A ködös pusztaságon, túl szürkén kavargó
Reggelen, a szilfák fennkölt homályba vesznek,
Míntha felénk jönne a sötét minden sudár
Angyala s nyomulna előre rendületlen.

KOLIBRI

Elképelem, egy másik világ ősi
Némaságában, a messzi
Múlt rémisztő csendjében, mely csak zihált és zúgott,
Hogy az úton kolibrók robogtak.

Mielőtt lelke lett bárminek,
Mikor az élet csak duzzadó, éledő Anyag volt,
Ez a ragyogó csöppség kipattant,
És átsüvített a lomha, végtelen s lédús hajtások közt.

Azt hiszem, nem voltak virágok azon
A világon, ahol a kolibri a teremtést megelőzte.
Azt hiszem, hosszú csőrével átdöfte a lomha, zöld ereket.

Talán hatalmas volt,
Akár a moha meg a kis gyík, mondják, egykor az volt.
Talán ő volt a dühöngő, félelmetes szörny.

Az Idő hosszú távcsövén mi épp fordítva nézzük,
Szerencsénkre.

Átlátszó vakablakok

Mark Rothko: *Cím nélkül (Seagram Mural vázlat)*, 1959. Olaj, vászon, 266 x 252 cm, National Gallery of Art, Washington

Csak némi huzavona után szántam rá magam Rómában, hogy megnézzük Michelangelo lépcsőjét a Biblioteca Laurenzianában. Nem volt már kedvem egy könyvtár lépcső-

jéhez is elzarándokolni. Amikor aztán kitárult előttem a négyszögletes *vestibolo*, földbe gyökeredett a lábam. Láttam ugyan magam előtt egy lépcsőt és fölötte egy bejáratot, de mégsem láttam mást, csak félhomályt, a félhomályban pedig arányokat és ritmust. Időbe telt, amíg felfedeztem, hogy ezt a ritmust a lépcsősor hullámlázása rendezi arányokká, hogy az arányrendszert oszlopok imitációi tagolják, hogy az oszlopok között ablakok vannak, s hogy a két emeletnyi sorban elrendezett *aediculás* ablakok közül csak a felső soron keresztül áramlik némi fény; a többi vakablak. Mintha mégsem jutottam volna *be* valahová. Nehéz volt megtalálni a helyem ebben a rám zárult előtérben, és lassan meglátni azt is, hogy a félhomályt tagoló, sötétszürkére festett vakablakok a közvetlenül fölöttem szivárgó fényhez, az olvasóterem bejáratához vezetnek. És jóval később értettem meg azt is, hogy akkor, ott, valamiféle fény-képet láttam, csak éppen arányokba szerkesztve, keretezve.

Talán még inkább meghökkentem, amikor néhány évvel ezután megnéztem a bécsi Kunsthistorisches Museumban megnyílt Mark Rothko kiállítását. Az egyik teremben ugyanis a Biblioteca Laurenziana előterének felnagyított fotóit láttam a számomra legtöbbet jelentő Rothko festmények, a *Seagram Murals* sorozatának tagjai mellett. Azt tudtam ugyan, hogy ezek a képek eredetileg egy étterem számára készültek, de azt nem, hogy a római könyvtár előterének látványa ihlette őket. Megrendítő volt látni, hogy a nagyméretű falfelületeket kitakaró, falképeket imitáló festmények mindegyikének alapvető motívuma egy-egy sötétvörös, lila és gesztenyebarna alapon felragyogó vörös (ablak)keretet formáz, s hogy ezeken a kereteken miként áramlik, dől be valahonnan – talán a fal mögül – már-már hipnotikus erővel a fény.

Egy évvel később, az egyik reggel arra ébredtem, hogy a lehúzott redőny vakfoltja, az ablak sötét hiánya mellett egy élesen lüktető fénycsík lebeg. Mintha egy eddig ismeretlen Rothko képet láttam volna: a fekete négyzet szélén fluoreszkáló sárga semmit. Egy vakablak fényét, amely elvakít!

Kelényi Béla 5

KÉP-TEREK/ TÉR-KÉPEK

A látható és a beláthatatlan

Albrecht Altdorfer: *Szent György és a sárkány*, 1510. Olaj, fa, 28,2 cm x 22,5 cm. Alte Pinakothek, Bayerische Staatsgemäldesammlungen, München

6 Akárhányszor sétálok a müncheni Alte Pinakothek termeiben, mindig megkeresek egy kisméretű képet, a regensburgi mester, Albrecht Altdorfer *Szent György és a sárkány* című munkáját. Mindig és újra elbűvöl a tény, hogy ezen a mitologikus festményen első pillantásra nem látni semmi mást, mint az erdő fáit. Még ha csak kicsit is álldogál előtte a néző, máris érezni a szél surrogását, a lombok rezgését, az avar csörrenését. Micsoda pattanásig feszített őserő – gondolhatja a kései szemlélődő! Mintha egy hatalmas, alig lélegző sárkány pikkelyei remegnének a szélben, nem pedig a minuciózus pontossággal megfestett levelek áthatolhatatlan falazata.

Ám ha valaki figyelmesebben veszi szemügyre a képet, akkor legalul, középen – ott, ahol kissé magasabban egy hasadéknyi nyíláson keresztül beáramlik a hegyek mögül felkelő nap fénye – először egy pompás fehér paripa, majd kissé erőltetettebb nézelődés után, a rajta hanyag tartásban ülő páncélos lovag alakja is kibontakozik. A ló kényesen emeli fel jobb mellső lábát, a lovag viszont unottan, némileg viszolyogva engedi le a kopját, mintha csak piszkálná az előtte csúszó-mászó torz, pöfeteg valamit. Kell egy kis lélekjelenlét ahhoz, hogy a néző felfogja: az unatkozó lovag nem más, mint Szent György, az előtte vonagló pókszerű képződmény pedig a sárkány maga.

Akármennyire is ilyen lényegtelenné válik a festmény címét adó történet, a kép témája mégis csak a Jó és a Gonosz, a Fény és a Sötét, a Hit és a Hitetlenség örök harca. A sötét erdő a Szörny baljós és veszélyes világa, ahol a fényt hozó Lovagnak újra és újra győzedelmeskednie kell. Ez engem, a fent nevezett kései szemlélődőt már a legkevésbé sem érdekel. Gyönyörködöm az erdő sűrű, átláthatatlan és áthatolhatatlan világában, ahol mi sem változik. A fák, az ágak, a levelek egyáltalán nem törődnek a sötéttel. Csak úgy szomjazzák, isszák a fényt!

Az áthullámszás szabadsága

Vincent Van Gogh: *Füves rét*, 1887. Olaj, vászon, 30x39 cm, Kröller Müller Museum, Otterlo

Már az is maga a szabadság volt, hogy eljutottunk a Van Gogh kiállításra, az ismét tengerparton épült Arken Museumba, ahová mintha csak beöntötte volna a tenger hullámai a falként megformált, nagy ablaküvegeken. A szabadság volt lézengeni abban a mindent betöltő, láthatatlan hullámszásban, sétálni a Kröller Müller-gyűjteményből kölcsönzött festmények között, és a szabadság volt látni, ahogy dobálják le magukról egymás után a képek a brabanti Nuenenben élő *Krumplievők* nyomorúságos sötétbarnáját, megfáradt kékeszöldjét, a koszos és kétségbeejtő sárgásfehéreket, és töltődnek lassan és biztosan fel azokkal az ellenállhatatlan párizsi pirosakkal, zöldekkel, sárgákkal és kékkel. A szabadság volt rácsodálkozni arra a kisméretű festményre, amelyik semmi mást nem ábrázol, csak hosszúkás ecsetvonások hullámszását, zöld ecsetvonásokat, kis piros pöttyökkel a végükön, a szabadság volt látni, hogy ezek a zöld vonások fűszálak, mert ez a kép csak egy füves rétet ábrázol. És a fűszálként hullámszó színekben valahogy ott volt a tenger hullámszásának ütemes ritmusa, ez volt a szabadság, ez maga a szabadság volt.

Még akkor is szabadnak éreztük magunkat, amikor a kiállítás után, a part menti homokdűnék között szívtuk magunkba a sós levegőt a szélben, szabadság volt járkalni a parti fű hullámszásában és a partra ki-kicsapó hullámok között, mintha csak a *Grasgrond* zöldjei között bukdácsolnánk volna, persze a piros pöttyök nélkül. És csak évekkel később tudtam meg, hogy Van Gogh a két és fél évvel korábban, Nuenenben már befejezett vászonra festette ezt a rétet, és hogy a röntgenfotók egy főként parasztasszony keményen megformált fejét mutatták ki a fűszálak alatt. Azóta sokszor gondolok arra, reménykedem abban, hogy Van Gogh legalább olyan szabadnak érezte magát, amikor az ecsetvonások gyors húzogatásával átfestette azt a képet, mint ahogy a fűszálak hullámszának a sós, tengerparti szélben.

SCHARFFENBERG

(A selmeci különös hölgy legendáriumából)

Paplak utca 1.

Isten megbocsátotta bűneidet, menj békével.

Istennek legyen hála. Dicséртessék a Jézus Krisztus.

Mindörökké ámen.

Sóhajtok. Nem mozdulok. A térdeplő kemény és hideg.

Végeztünk, figyelmeztet a rács túloldalán egy hang. Mintha nem ugyanahhoz az emberhez tartozna, aki a gyóntatást végezte az imént. Mintha eltűnt volna belőle a kenetteljesség.

Tudom, atyám. A hangom az atyámnál megbicsaklik.

Kívánsz még mondani valamit? Mintha fogyna a türelme. Nem csoda, csontig hatol a hideg.

Még annyit... indítom el a mondatot, de valahogy belém fagy. Talán az eleje sem csúszik át a rácsokon.

Netán kifelejtettél valamit, ami nyomja a lelkedet? ez már szinte sürgetésnek hat.

Nem nyomja, suttogom, biztosan nem hallja.

Szedelőzködik, suhog a reverendája. Elunta a várakozást.

Álmot láttam, lehelem.

Legyint, nem érdekli, biztosan fárasztják az asszonyi álmok.

Erre megjön a hangom.

Egy hegyre kapaszkodom. Lépkedek elszántan, mind feljebb, feljebb. Bokrok akaszknak a ruhámba, tüskés ágak vérezik az arcom, a kezem, ahogy hajtom szét magam előtt a bozótot. A hegy egyre meredekebb, az is nehezíti a mozgást, hogy térdig érő jeges hó borítja, minden lépéssel lyukat kell fúrni bele, de nem állok, nem állhatok meg pihenni. Egyre gyorsabban kapkodom a levegőt, egyre hevesebben dobog a szívem. Valami furcsa erő húz-vonz felfelé. Sokára, nagyon sokára érek fel a hegy tetejére, ahol elfogy a bozót, mi több, elolvad a hó, ami felettébb furcsa egy téli hegytetőn. És akkor azt látom, hogy a földből egyszer csak vörös falak emelkednek, kétoldalt kicsit egymás felé fordul szögletes toronyba nőnek, a tornyokra lapos hagymát formázó tető kerül, a tornyok közötti falban kapu nyílik, be kell lépnem...

9

Új Forrás 2021/10 – N. Tóth Anikó: Scharffenberg
(A sejmeci különös hölgy legendájának a című fejezetéből)

Felforrósodik a levegő.

Reccsen a rács, túloldalához egy arc tapad.

Én ugyanazt álmodtam, suttogja döbbenet.

Bent félhomály fogad, és a falakból körös-körül egy mély férfihang zeng...

...aki engem követni akar...

...tagadja meg magát, vegye föl a keresztjét...

...és kövessen engem.

Erre felébredtem! Egyszerre mondjuk ezt, mit mondjuk, kiáltjuk! Aztán egymás visszhangjaként:

De hát hogyan lehetséges ez?

A rácsokon keresztül fürkészi az arcom. A rácsokon keresztül kutatom a szemét.

S főképpen mit jelent?

Hiszen nem lehet véletlen, hogy egyszerre ketten, ugyanazt.

Kivágódik a gyóntatófülke mindkét ajtaja. Zizzen a szoknyám, suhog a revere-
renda. Csaknem súrolják egymást a kelmék a nagy lendületben. Izgatott
szempár villan rám a félhomályban. Vajon mit lát az arcomon?

Tudom, melyik az a hegy, s úgom egy felhőcskébe.

Elárulja? röppen felém egy másik felhőcske.

Megmutatom, markolom föl a szoknyám szélét. Csaknem megfeledkezek a térdhajtsárról, keresztvetésről. Nyílik a súlyos ajtó, kilépünk a fehérségbe.

Összehúszom rókamálás mentém, ne férkőzzön alája a szél. Jobbra fordulok, keskeny ösvény kanyarodik felfelé a térdig érő hóban, selyemosztó szoknyám minden lépésnél súrolja, mállasztja kétoldalt a hófalat, piros csizmám kecses nyomait széles csizmatalpak tapossák szét. Néha hátrapillantok a vállam fölött. A szürke szempár mindannyiszor ugyanúgy biztat. Van egy pont a Hybalka lábánál, ahol megállok. Nem azért, hogy kifújjam magam, hanem onnan már jól látszik, amit mutatni szándékozom.

Scharffenberg.

A kúp alakú hegyet, amely a távolban tőlünk valamivel alacsonyabban áll, váratlanul erős napfény önti el, folyékony arany zúdul a környező völgyekre is. Ámulva nézzük a ragyogást, a hegyoldalban a hó borította bokrok mint óriás kaláris szemek többsoros nyakéket rajzolnak ki.

Látom a vörös falú templomot a hegytetőn, suttogja átszellemlen, kétoldalt kacskaringós gyalogút visz fel, fülkék övezik.

Fülkék?

Rám emeli szürke szemét, lázasan folytatja.

Kis építmények, melyek a stációkat, Krisztus urunk szenvedéstörténetének fontos pillanatait mutatják.

Ahogy a Golgota-hegyre vonszolja a kereszjtét...

Ez lesz a mi Golgotánk. A szürke szempárban kicsi kék lángok gyúlnak. Fogadalmat teszek ma, gyertyaszentelő napján, hogy azon a hegyen...

A Scharffenbergen, segítem ki.

Igen, a Scharffenbergen megépül a mi Golgotánk, a mi gyönyörű Kálváriánk, és csodájára jár majd az egész világ!

Az utolsó szavakat szinte önkívületben ordítja, visszapattannak a Hybalkáról, úsznak szerte a didergő város felett, harangzúgás köszönti őket, Ferenc páter sugárzó arccal, áldásra emelt karokkal áll a kiszemelt hegy felé fordulva, mit sem törődve azzal, hogy mentéjét lerángatja a válláról a váratlanul irányt váltó irgalmatlan északi szél.

Arany utca 12.

Lüktet a hajnal.

A baldachinba sóhajok, nyögések, cuppanások csimpszakodnak.

Arcomon kétoldalt gyönyörkönpatac csorog.

Mit álmodtál? lehel a nyakamba.

Egy hegyre kapaszkodom. Lépkedek elszántan, mind feljebb, feljebb. Bokrok akaszzkodnak a ruhámba, tüskés ágak vérezik az arcom, a kezem, ahogy hajtom szét magam előtt a bozótot. A hegy egyre meredekebb, az is nehezíti a mozgást, hogy térdig érő jeges hó borítja, minden lépéssel lyukat kell fúrni bele, de nem állok, nem állhatok meg pihenni. Egyre gyorsabban kapkodok a levegőt, egyre hevesebben dobog a szívem. Valami furcsa erő húz-vonz felfelé. Sokára, nagyon sokára érek fel a hegy tetejére, ahol elfogy a bozót, mi több, elolvad a hó, ami felettébb furcsa egy téli hegytetőn.

Csigavonalban sétál a mutatóujja a mellem tövétől a csúcsig. Borzong a bimbó.

És akkor azt látom, hogy a földből egyszer csak vörös falak emelkednek...

Hasamra fordít gyengéden. Szétsimogatja a fürtjeimet, szanaszét kúsznak a párnán. Az egyiknek a vége megcsiklandozza az orrát. Tüsz-szent. Nevetünk. Felkönyököl. A hátamon vonalakat húz, a vonalak

...kétoldalt kicsit egymás felé forduló szögletes toronyba nőnek, a tornyokra lapos hagymát formázó tető kerül...

A csúcokra karikát kerekít, rövidke sugarakkal díszíti.

A tornyok közötti falban kapu nyílik.

Rajzolja a boltívet, két ujjal szelíden megnyomja.

...be kell lépnem. Bent félhomály fogad, és a falakból körös-körül egy mély férfihang zeng.

Dúdol, dörmög, dünnyög, duruzsol, összegabalyodnak a hangok a vonalak fölött.

Aki engem követni akar, tagadja meg magát, vegye föl a keresztjét, és kövessen engem.

Szóval templom, hümmenti.

A toronyra ablak kerül, bele harang.

Melyik az a hegy?

12 *Megmutatom, húzom magammal az ablakhoz. Kelletlenül követ. Kitérom a zalugátért. Éles levegő karcolja meztelen bőrünk. Védekezőn hozzám simul.*

A Scharffenberg? csodálkozik.

Ez lesz a mi Golgotánk. Gyönyörű Kálváriánk, aminek csodájára jár majd a világ.

Bezárja az ablakot, felnyalából, lehuppanunk az ágyra.

Te megálmodtad, én megtervezem.

Belecsókol a köldökömbébe.

Alsó tér 1.

Az álmok kicsi csónakok.

Az álmok szappanbuborékok.

Az álmok... virágszirmok.

Az álmok? Pillangószárnyak.

Az álmok ... hegyikristályok.

Az álmok – törvágások!

Az álmokaz álmokaz álmok!

Ebbe a szalonba járok a legszívesebben. A bútorok elrendezése, a tapéták és drapériák légiessége, a szőnyegek kedves mintái, a porcelánkészlet finomsága, egy arany selyemkárpittal bevont zsámoly elbűvöl, valahányszor belépek. Szerencsére gyakran hívnak, amióta Krisztián egyre több megrendelést kap. Főleg fiatalasszonyok és eladósorba kerülő lányok gyűlünk össze a sárga szalonban, néha olyan sokan, hogy kisebb csoportokban tudunk csak beszélgetni egy-egy sarokban. Valaki hozza a hímezését vagy egy könyvet, amiből felolvassza a többieknek. Olykor rejtvényeket adunk fel egymásnak. Vagy kártyázunk. Én vagyok az egyik legszenvedélyesebb játékos. De a legeslegizgalmasabb időtöltésünk az, amikor történetekkel szórakoztatjuk egymást. Természetesen szerelmesekkel. Pletykázunk is persze. Most abban egyeztünk meg, hogy ki-ki elmondja egy izgalmas álmát. Kraudi Joachim városi aljegyző felesége, Klára azt meséli, hogy Mária Terézia magához hívatta, tövirül

hegyire felsoroltatta, hogyan élnek nálunk az asszonyok, hogyan bánik velük a férjük, milyen divat szerint öltözködnek, vannak-e a városban ügyes szabók, csizmadiák, s amikor már kíváncsisága csillapodott kissé, egy drágaköves boglárt ajándékozott Klárának. Az öregecske Kochlatsch Antal orvosdoktor kislányos felesége, Anna olyan izgalmasan taglalja álombeli elraboltatását egy martalóc által, hogy hol tátva marad a szánk, hol összeszorul a gyomrunk (de talán még a lábunk köze is bizsereg), hol nagyokat kacagunk, meg néha összenézünk Ossmitz Lujza barátnémmal, mert nagyon is jól tudjuk, ki az a martalóc, aki a Paradajzra lovagol, nem is egyszer, nyergében a félájult vagy nagyon is eleven Annával... Lisszovínyi András neje, Karolína várandós, lassan kitelik az ideje, az meg azt álmodta, három gyermeket hozott a világra, egy kisfiút, egy leánykát, de a harmadikról ugyan meg nem tudja mondani, micsoda. Szörnyülködünk, kacarászunk. Fritz Rosina álma szerint a házuk kútjában szerelemforrásból ered víz, aki iszik belőle, szerelmes lesz abba, akit először meglát. A kocsikus így lett halálosan szerelmes a Kata nevű kancájába, ezen felnyerítünk, Zsófi szolgálójuk Passur Sámuel evangélikus lelkészbe, akinek már egyetlen foga sincs, de kilenc gyereket nevel, csak úgy rázkódunk a nevetéstől, a városbíró a sima arcú Köhler Godofrédba, ezen sikítunk, Rosina pedig... fuldokolva nevet, nem is tudja végigmondani, csak találgatjuk, soroljuk a neveket a hevérlégnyektől a jószágigazgatókon, kereskedőkön, bányabirtokosokon át a tanítóig. Csak a kamaragróf nem jut eszünkbe, akit aztán Rosina, miután megnyugszik, két csuklás közepette mégiscsak megnevez. Ekkor kerülök én sorra, s mi mást is mondhatnék, ha nem a Golgota-hegyes álmomat, ahogy felforrósodik a hangom, úgy nyílik meg a hallgatóságom lelke, amikor ott tartok, hogy a földből egyszer csak vörös falak emelkednek, kétoldalt kicsit egymás felé forduló szögletes toronyba nőnek, akkora csend lesz, még a lélegzetüket is visszafojtják, amikor a tornyokra lapos hagymát formázó tető kerül, lehunyják a szemüket, a tornyok közötti falban nyíló kapun együtt lépnek be velem, s hallgatják a falakból körös-körül zengő férfihangot...

Új Forrás 2021/10 – N. Tóth Anikó: Scharffenberg
(A sejmeci különös hölgy legendájánumból)

Melyik ez a hegy? kiált fel izgatottan Kochlatsch Anna.

A Scharffenberg, suttogom áhítattal.

De hiszen az a mi hegyünk! csapja össze a tenyerét Fritz Rosina.

Arany utca 12.

Hívatott a magisztrátus.

Jó hír?

14 *Igen. Megbízatást kaptam.*

Mint architekt, mathematicus, geometra vagy inzsenér?

Mind együttvéve.

Ejha! Elmeséled, mit fogsz csinálni?

Megtervezem a Kálváriát.

Krisztián! De hát ez nagyszerű!

Ahogy ígértem: te megálmodtad, én megtervezem. Lesz némi segítségem, ha ugyan segítségnek nevezhetem.

A tervezésben?

Igen. És a kivitelezésben is. Ott még inkább.

Kicsoda vagy micsoda?

Páter Perger.

Ferenc atya?

Ő hozakodott elő a magisztrátus előtt ezzel az indítvánnyal. Nagyon hajtja, a legképtelendőbb városatyát is sikerült meggyőznie. Az evangélikusokat is. Már elment az engedélyezésért folyamodó kérelem Esztergomba.

Ilyen tettvágy van a páterben?

És elképesztő akarat. Egy álma vitte rá.

Nocsak!

Tudod, mi a felettébb különös? Kísértetiesen hasonlít ez az álma a tiédre, amit a múltkor a Scharffenbergről meséltél.

Csakugyan?

Azzal érvelt, hogy mások is álmodnak a városban erről a hegyről. A hegyről, ami az álomban Golgotává válik.

A városatyák pedig elhitték? kacagok, leplezve zavarom, amit az átható nézése okoz.

De honnan tudhatja a páter, hogy másoknak is ez az álma?

Talán elmesélték neki... mondom kacéran.

Vagy meggyónták...

Szerinted ez egy bűnös álom?

Nem. Ez egy teremtő álom.

Akkor nincs mit meggyónni rajta.

Cilli... ez a dolog nem hagy nyugton. Szórol szóra ugyanazt mondta, amit te. Kétszer is, mert a városlátók megisméltették velem. Semmit nem változtatott benne. Még a hanglejtését se.

Isteni sugallat, mondom évődve.

Nem tetszel nekem. Mintha titkolnál valamit.

Nincs rejtegetnivalóm. Megosztottam a páterrel a szokatlan álmot.

Az arcán ezerféle érzés, sejtelem, gondolat kergetőzik.

Lehet, hogy csak ellopta a tiédet, s úgy beszél róla, mint a sajátjáról?

Nem. Őszintén meglepődött, amikor meghallgatott. És rettentően felcsigázták a hallottak. Az ilyet nem lehet eljátszani.

Elsötétedik az arca.

Hol került erre a beszélgetésre sor?

Krisztián, te nem bízol bennem! Gyanakszol. Nekem ez igazán nem esik jól! Mégis hol került volna? A templomban.

Mise után?

Gyónás után.

Látom, nagyon igyekszik, hogy higgyen nekem.

Aztán megmutattam neki.

Micsodát? kapja fel szinte indulatosan a fejét.

A Scharffenberget.

Csak nem odamentetek?

Dehogy! A Hybalka tövéből szépen látszik. Furcsállom, hogy még nem jutott eszébe.

Nem lát túl a rendházon meg a templomon. És te? Neked hogyan jutott eszedbe összekapcsolni az álombeli hegyet pont ezzel a hegygel?

16 *Hát ez tényleg isteni sugallat, mosolygok angyalian. Mikor kezded a munkát?*

Holnap. De lehet, hogy még ma este.

Akkor hát a hátam máris rendelkezésedre bocsátom, mondom, s eléje állok, hogy fűzze ki a ruhám.

Scharffenberg

Kapaszkodom fölfelé. Elszántan, egyenletes léptekkel, mind feljebb, feljebb. Az ösvény széles, hónapokig jártak rajta föl-le emberek, toltak-vontak követet, gerendákat, tömérdek zsindelet, a bokrok messze húzódtak, nincs bozót, ami akadályozna a mozgásban. A meredek hegyoldal kifulladászt, egyre gyorsabban kapkodom a levegőt, egyre hevesebben dobog a szívem. Valami furcsa erő húz-vonz, nem állhatok meg, hogy kifújjam magam. Szót fogadok Krisztiánnak, nem nézek fölfelé, csak magam elé, ahol az ösvény fakó szalagja tekereg, a lábam alatt apró kövek csikordulnak, olykor meg is csúszok, lábam közé gabalyodik az alsószoknya fodra, megszédülök, hadonászva szerzem vissza az egyensúlyom. Hiába tartom az ernyőt, a csipkeréseken betűz a nap, a homlokomról, a hajam alatt a nyakamból verejtékgöngyök gurulnak. Sokára, nagyon sokára érek fel a hegy tetejére. Az ösvényszalag elszakad, az elegyengetett talaj kietlen, szinte fehér, sehol egy fűcsomó, árva fűszál se, a kőmorzsalék alatt lábnyomok emléke. Szigorú vagyok a tekintetemmel, engedelmeskedem Krisztián utasításainak. Ahogy emelem a szemhéjam, úgy emelkedik, domborodik a földből a kápolna vörös fala, kétoldalt kissé egymás felé forduló szögletes tornyok támasztják, inkább ölelik óvón, a vörös falakat széles fehér csíkok szegélyezik, mintha egy óriás ecset az égre festette volna ennek a különleges építménynek a körvonalait, ráadásnak finom húzásokkal a lapos hagymát formázó, sötétbarnára pácolt zsindeellyel borított tetőket. Hívogatón nyílik a kapu, megvakulok, ahogy belépek, friss vakolat és nyers fa illata fogad. *Aki engem követni akar, tagadja meg magát*, zengi egy huncut férfihang, magátgátgát, visszhangozzák körös-körül a fiatal falak, karok fonódnak hátulról a vállamra, szétesik a zilált konty, szemem lassan hozzászokkik a félhomályhoz.

Ilyennek álmodtad?

Pontosan ilyennek. A vörösnek ugyanezt az árnyalatát láttam álomban. Ugyanez a vakolat- és faillatkeverék lengett körül.

És ugyanezt a hangot hallottad...

Kicsit talán öblösebb volt, nevetek. És komolyabban vette, amit mondott.

Én is komolyan mondtam!

Kopárok a falak.

17

A mesterek örültek, hogy egyáltalán elkészültek a vakolással. Egyetlen év alatt igazi csoda, hogy ennyire is jutottunk.

Nem is egy év, hiszen micsoda tél volt! És nem akart véget érni! Bár Ferenc atya...

Páter Perger egy hajcsár. Nem bánta volna, ha az építőmesterek hóviharban is dolgoztak volna. Hiszen emlékszel, amikor engem is kicibált ide január közepén, hogy meggyőződjön arról, amit a cserépkályhával kellemessé fűtött fogadósobájában mondtam neki az építkezés menéről!

Amikor este egy hóember érkezett haza az uram helyett?

Amikor kakukkfüves fürdőt csináltál...

Amikor egy óvatlan pillanatban berántottál magad mellé a dézsába...

Lebegett az alsószoknyád a víz tetején, mint egy gyönyörűséges tavirózsa...

Az hagyján, hogy csupaszak a falak, de hát itt oltár sincs. Hogyan szentelik fel holnap a templomot?

Mit se félj, reggel hozzák, legalábbis azt ígérte Pribisch Mihály asztalosmester, ha addig él is, meglesz.

Csak addig él, ha nem lesz, Ferenc atya nem nézi el a teljesületlen ígéretet...

Nyomasztnak a szürke falak, fényre vágyom. Húzom magammal Krisztiánt is.

Előttünk hever a város. A Tanád, a Paradajz, a Glanzenberg ölében piheg a kései kánikulában. Balra fodros lombgalléron a Leányvár napfürdőzik, jobbra az Óvár harangtornya ásít. Keresem a házunkat összehúzott szemmel.

Ha az ablakunkból idelátunk, innen miért nem látszik az ablakunk?

Csukd be a szemed, s meglátod.

Cirógat a selyemszellő.

Új Forrás 2021/10 – N. Tóth Anikó: Scharffenberg
(A sejmeci különös hölgy/legendáriumból)

Jó lenne, ha álmodnál megint.

Templomot?

Templomot, kápolnát, lépcsőt, fülkét.

18 *Újabb megrendelés?*

A Feltámadás-templom csupán a kezdet.

Szóval Ferenc atya tervez?

Isten segedelmével egészen biztosan végez is. Nem ismer lehetetlent. Rábírta a magisztrátust, megkapta az érseki engedélyt, és meg tudta győzni a fél várost, hogy ismét adakozzon. Vagy dolgozzon istenfizesselapon. Gyorsan kell cselekednem.

Majd gyorsan álmodok!

Fülkét, lépcsőt, kápolnát.

A világ legszebb Kálváriáját!

TEREK, FÉNYEK EGYÜTT IDEJE

téli idők égillata szívhez ér
a világ
válogatott romokban

*

éjszemnek
felhőszem
aláfekszik
árnyak a vizen
most
égre szorított vegyszerek
fojtják meg a felhőt
szemek jégesővé pattannak szét
ko po gás ra a hang hullámmoraj
mégis szívet varázsol
(sülyedő sziget nagy erdélyébe)

*

százéves varjú
szárnya nem clikkan
nem nemes, krárog
fekete tolla, beeső szeme
terek, fények együtt-ideje
átjárható éj
szív árján
ideköltözik
(óvatosan súgom)

*

háttal
 mert az újvilági
 (Brave New World)
 rend-ez
 lélekben elengedve kezéd
 mint sárga lepke
 veled szembekerülök
 s nem épp fehér de tábla
 tabula rasa:
 bele te újra vésed
tér és fény együtt jelét
 s én
 fehér leszek hirtelen
 mint az égő vér
 (vigasz fia, kösz a hasonlatot)

*

hófehér vágyban hófehéren
 amennyire ember lehet meztelen
 melegen mint ez az élet
 könnyedén miként e dal
 nyitva karom lelkem szívem
 jöjjetek forogjunk
 nagyon szépek vagytok
 óvó lények *terek fények*
 (pozitív megerősítés)
 szírmot szórnak lágyágyölbe
 hol magunkra maradunk
 mint csodált lét
 ki vagyunk

*

repüli a lo
 ve világot
 ernyő mely ejtő
 leplező
 mellbimbóival
 négy súrolódó szeme
 dört gözle beklíyor
 szerelmes partú tó a kedve
 hirtelen rámondod

vándormadár
jobb előreszálló szárny jelened
bal visszashálló szárny jelened
felső felszálló
22 lenső leereszkedő szárny jelened
tested *fényei*
és érezni kezdem:
olyan vagyok mint madárhangban
száguldó vadon
lovasa

*

fejem körül
aravirággá
bucskázom át
ujjak közé illeni
nevetésben
udvari költészet
minden
törékeny
elhagyható
kimarad
és egybe kel
végre önmaga
metaforájába
a való a virág
nem más, mint
U R U S Z Á G B A N V I R Á G S Z A B A D T S Á G
tüdőkkel eggyé vált illata
hátralendül
ránk lapátolóktól
magunkra maradjunk. csók
orcánkhoz közel jussuk. csók
vérbe lüktessen égi csíra. csók
szívünkbe száznegyolc melléknév
élő és még élőbb *tere, fénye*

együtt-idő nyíljon
és dióhéjba zárjon. csók
úgy legyen

Kikötői kocsmázások, bunyózások. Az aztán ment neki. Meg a legolcsóbb kategóriájú bableveses kurvák hajszolása. Ezek voltak a mániái. Józanul a légynek se tudott ártani. Szóval, olyan kenyérre kenhető típus. Ha ő súrolta a fedélzetet, ragyogott, mint a tücsök-picsája. Pillanatok alatt cserélte a kiégett helyzetjelzőket az árbocon. Fürge fickó, na. Egyedül a kocsmái záróra tudta utolérni, de az sokszor.

Goiszon Dömötör
matróz haveromat úgy is-

merték Regensburgtól a Vaskapuig, mint a rosszpénzt. Folyton azzal büszkélkedett, hogy görög származású felmenői negyedízigen mind-mind tengeri hajósok voltak. Ő bizony csak azt sajnálta, hogy a menekült görögök között a beloianiszi magyar településen látta meg a napvilágot. Föladta már tengeri-matróz álmaít.

Az újpesti dokkban tucatnyi balhéja akadt a stricikkel, a Kádár-kolbászos egyenruhásokkal, ahogyan ő hívta a gumibotos zsarukat. Nekem is meggyűlt Dömével a bajom néhanapján. Ha minden kötél szakadt, mindig hozzám szaladt le a gépházba, el kellett bújtatnom a kurváit a behemót fenékvíz szivattyú mögött. A frászt hozta rám, amikor jöttek a vízi zsaruk ellenőrzésre. Kézzelel-lábbal mutogattak már a rocsóból, hogy ildomos lenne beindítanom a szivattyúkat, mert piros a jelzőfényem. Én meg nem tudtam, mert ott lapított valamelyik luvnyája.

A magyar vámosoktól sosem paráztunk, ők még csencselni is segítettek. Képzeld, ők maguk cipelték be a partról a füstszűrős Fecske cigarettát kartonszám, amit aztán becsereáltunk nekik a cseszkó matrózoknál is újdonságnak számító Zlatí Bazsant rekeszes sörökre. Mindenki jól járt. Dólt a lóvé, királyul éltünk.

Ha uszályokat, dereglyéket vontattunk, ha jeget törtünk, ha kotrón dolgoztunk, Dömének édes mindegy volt, hurcolászta be a nőket nyakra-főre, pedig túl a szocialista erkölcsiségen, hahaha, ezt a hajózási törvény szigorúan tiltotta. „Áthágása elbocsájtást von maga után!”, szölte a passzus. Csak-hogy őt nem fogta törvény, nem fogta szél, nap, se fagy. Folyton a méretes farkával dicsekedett, ráadásul akkora dumás volt, még a megfeszített Jézus Krisztust is képes lett volna ledumálni a körösztfáról. Erre a jóképű, tagbaszadt csávóra tényleg úgy ragadtak a csajok, mint légy a papírra. Sokszor irigyeltük érte, máskor meg éppen nem.

Azon a júliusi hétvégén az egyik szigetközi falucska közelében horgonyoztunk le giccseken kipingált Liliom nevű lakóhajónkkal az Öreg-Duna partján. Legalább fél éves fenékkotrás munkát várt ránk valamelyik szelvényében.

Pátkai Tivadar 23

REÁL MARGIT KÜLÖNLEGES MÁTKASÁGA

Ez az Alsó-Szigetköz még engem is megbabonázott a fattyúágak labirintusaival, ártéri, csöppnyi erdeivel, állatvilágával. Nehéz elhinni, de itt olyan földöntúli nyugalom uralkodott, hogy hurokkal fogtuk a vízből az amúgy még a saját árnyékától is megrettenő csukákat. Érted? Táplizni 24 vagy tocsogózni sem kellett. Előfordult, hogy kézből etettük a vadakat. Már-már valamilyen negédes mesesziget kellős közepében éreztem magamat.

Azért naivság ám azt hinned, hogy hajózni leányálom.

Dögunalom. Főleg a gépészeknek. Én is csak azért választottam ezt a szakmát – ha annak lehet nevezni – hogy majd egy óvatlan pillanatban dobantok. Még a suliban mondták, innen a legkönnyebb disszidálni. Istenem, de sokszor álmodtam arról, milyen lesz majd élőben Little Richard, a Beatles, a Rolling!

Inkább olvastam a gépházban, minthogy bámuljam a partot a ferdekről. Rozzant, foghíjas „könyvtárunk” mindegyik könyvét kiolvastam tízszer-hússzor. Oda-vissza. Ha álmomból fölkeltetek, és megkérdezték volna, hányadik oldalon van ez meg ez a sor, kapásból vágtam volna. De soha nem kérdezett senki, semmit. Főleg a könyvekről nem. Itt írtam az első versemet unalmamban. Akkor is elmondom, ha nem érdekel. Az a címe, hogy Vándorévek a Dunán: tudom már, / hosszú a víz / a part széles / csak a megismerés / dagadó vitorláit / sodorták kikötőktől / kikötőkig / pántlikás kedvünket / s a lányok: / ígért szerelmeikkel / mind másra vártak / miránk / nehéz sarki kocsmák / idegen lármák / s a békák a parton / a vízben / ugyanazt kuruttyolták.

A Liliom lehorgonyozása után mindig eltelik néhány nap, míg idevontatják a kotrógépet. Ez egy hajósnak éppen elég idő arra, hogy kellő mélységben föltérképezhesse a környék eszpresszónak csúfolt becsületsüllyesztőit. Most sem történt másképp, naponta kétszer is ladikokba ültünk, bevédliztük valamelyik közeli faluba. Legtöbbször Vénekre, Cikolára vagy Doborgazra. Reggel az előző napi kutyaharapást gyógyítottuk szőrével, este meg újra *adj a májnak!* Ez volt a hajós jelszó. Az a szóbeszéd járta a mi köreinkben, ha valaki lehúzott három évet, soha többé nem tud szabadulni ettől az élettől, csak ha utoléri a májzsugor. Tudod hány ilyen szerencsétlen pasival találkoztam?

Döme már az első földérintő esténken rákattant a tizenéves, „golyóérett” nőcire. Mindig így hívta a fiatalabb csajokat. Na, ez a nőci már golyóérett, erősebb lehet a puncika szőre, mint a gyökérkefénknek, amivel a ferdeket súrolom, szokta megjegyezni flegmán.

Asztalunkhoz invitálva, menten franciakrém-es-ivó és konyak-ivó versenyre hívta ki. Ez a trükk általában bevált. Jobb híján mi is ezt a sportot űztük egymás ellenében ezekben az örökkévalónak tűnő napokban, hetekben. Valamennyire palástolni próbáltuk vele teljes reménytelenségünket, és letargiánknak még a látszatát is. Mellesleg nem kis gondot okoztunk a

kocsmárosoknak. Nem félévente, nem havonta, mint máskor, hanem hetente kellett a készleteit feltöltenie. Ha elfogyott a ritkábban beszerezhető Lánchíd konyak és a rum, kénytelek voltunk meginni a kevertet is. Ennek legjobban a környék kutyái örültek. A Győri Keverttől garantáltan, félóránként kellett rókáznunk, illendőségből nem a kocsmá kiozet deszkájára, hanem az árokpartra.

Margitka – így mutatkozott be – vette a lapot. A harmadik ilyen görbe este után már Dömével döngölt a kabinjában. Na, úgy bepuncsoltam neki, egyhétig egyfolytában egy irányba megy, mondta másnap reggel elégedetten.

Margitka igencsak furán viselkedett. Volt benne valami dilinnyőség. Sokáig nem értettük a szavajárását. Minden harmadik mondatát azzal kezdte: *nézzétek, én reálisan látom a helyzetet*. Magunk között ezért aztán Reál Margitnak hívtuk, a háta mögött még jól körbe is röhögtük.

Néhány hét múlva megjelent három-négyszatyornyos cókómókjával a parton. Szeptember elsején ünnepélyesen be is költözött Döméhez. Innen járt iskolába, már amikor kedve szottyant hozzá. Ettől kezdve hozzánk tartozott, családtagnak számított. Még főzni is besegített a konyhán. Büszke volt magára, sokszor elmondta:

– Na, Döme, mit szólsz hozzám? Főzni is tudok, toszni is, már beköttött fejú menyecske is lehetnék. És milyen szépen kialakítottam a veled való kapcsolatteremtést is, ugye? Ilyenkor összenéztünk, majd' megfulladtunk a röhögéstől.

Ha vízi zsarukat szimatolt a Döme, mondom, azonnal bebújtatta hozzám Margitot a szivattyúház mögé. Állítólag körözték. Néha hajószakácsnőnk, Manyika ágynemű tartójába is beparancsolta. Így teltek a hetek, hónapok. Ettől azért boldogan éltek vadházasságukat.

November 7-én, ebéd után, még meg sem emésztettük a csukapörköltet – finom, sárga gévagombával, nokedlivel, – furcsa zene-bonára, kisebb sátortáborra figyeltünk föl, kint a parton.

Gondoltuk, nincs ebben különös, hiszen a NAGYOKTÓBERISZOCIALISZTAFORRADALOM egy híján 50-dik évfordulója van, bömbölte reggeltől a Kosuth Rádió bemondója. Mégiscsak az egyik legnagyobb internacionalista ünnepünk volt, nem? Úgy láttam, a helyi úttörők vertek tábor. Zenekarostól, nótafástól ünnepelnek, vagy megkésett zenés ébresztőt fújnak nekünk, fővárosi vendégeknél. Csakúgy visszhangozta az erdő: *hogya puszkám rendben tartom, tisztítom és zsírozom, jobbra sem hord, balra sem hord, pont a célba vág golyóm...*

Éppen a Dömét ugrattuk ezzel a szöveggel, amikor megállt a vastag pallón két fehéringes, piros nyakkendő nagyobacska kispajtás. Franciakokás papírost húztak elő. A Ságvári Endre Úttörőcsapat nevében felolvastak

valamilyen petíciófélélet, szépen kérve a hajónk személyzetét, hogy Margitot, az ő osztálytársukat lennének kedvesek átadni nekik. Merthogy az apukája börtönben ül sikertelen disszidálási kísérletért, de a ságvárisok ott és annak segítenek, akinek a legfontosabb. Most Margitkának a legfontosabb.

26 Satöbbi. Gondolhatod, csak néztünk, mint Jenő a moziban.

Döme elsőre úgy hallgatott, azt hittük, ebédnél halszájka akadt a torkán, másodjára azután simán elzavarta őket. Így mondta: mennyetek tik innen a halál faszára, amíg szépen beszélek!

A ságvárisok azért végigcincogták, elfurulyálták a puskás mozgalmi indulót, majd jobbnak látták elindulni hazafelé.

Nem hiszed el. Másnap a falu KISZ-esei jelentek meg. Újabb mozgalmi műsor, újabb szöveg, amitől mindenkinek tátva maradt a szája, égnek állt a haja:

- Baktalórántházán például a felnőttek nem bíztak abban, hogy a gyapot és gumipitypang termesztése az ő vidékükön sikerülhet, de az ifjú micsur-nistáknak a segítségével mégis jó eredményeket értek el. Győri a pajtások olyan sok gyapotot tesztenek, amely letakarítás nélkül is állja a fagyot. A budapesti Megyeri úti iskolások földi mogyorót, csumizt, batátát tesztenek kísérleti kertjeikben. Ezek a példák buzdítsanak minden úttörőt hasonló munkára. Azok a pajtások pedig, akik a legjobb eredményeket érik el, készüljenek agronómusnak. Mezőgazdasági szakiskoláinkban ma már nem a gazdag kulákok gyermekei tanulnak...

Úgy látszik nem bírta cérnával az iskola igazgatója se, mert odalépett a pedáns, úttörő egyenruhás tanítónő mellé. Határozott mozdulattal tolta volna félre, de a tanítónő túsarkú cipője beleragadt a földbe. Így csak eléje állhatott:

- Bocsánatot kérek, hajós elvtársak! Úttörővezető kartársnőnk, Erika néni, úgy láccik, nem jó brossurát kapott kézhez a KISZ titkár elvtárstól, a Bélától!

Másik paksaméta után kajtatott szatyorjában, de egy zsebtükrön, a rúzon és a töredezett fogú szarufésűjén kívül nem talált semmit. Ekkor a szocialista erkölcsről próbált handabandázni. Hiába, mert szerintem Margit az Auróra cirkáló ágyúinak hangjára se mozdult volna ki a Liliom lakóhajóról.

A harmadik napon se tudták „becserkészni”. Fölöslegesen jelent meg a fél tanácsi apparátus, hiába tette tiszteletét a járási pártalap szervezet titkára.

A tanácselnök elvtárs is tiszteletét tette, de tanácstalanul tördelte a kezét, föl-alá sétálgatva a gáton: *Hát, most mondják meg, mi a boldogságos Szűzmáriát csináljunk elvtársak? He?*

A negyedik napon kiküldött megyei potentátok böszme nagy Volgája már félúton elakadt.

Most figyelj! Az ötödiken aztán szarvasagancs-kormányos, dupla dinamós biciklijével, elegáns nadrágszár csiptetőjében megjelent a körzeti rendőr elvtárs.

A Lajos.

Ismertük jól. Le szoktuk itatni piszkosul az „ekszpresszóban”, ahogyan ő hívta a kocsmát. Szerette, de nem bírta úgy a cefrét, mint mi. A Kanoslajos. Mindenki legyintett mögötte a körzetében. Csakhogy Lajos, a folyamszabályzási vállalatától valamilyen úton-módon beszerzett hivatalos meghatalmazással beléphetett a lakóhajónkra. Még lábat is törölt. Csicsergő hangján – csak pislogtunk – magához édesgette a Margitot.

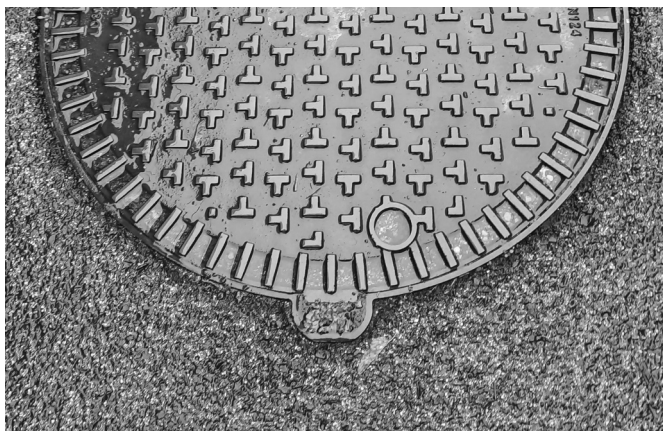
Odalépett hozzá egészen közel, a fülébe valami olyasmit súgott, ha összeszedi a cókómókját most azonnal, és megígéri, hogy befejezi a nyolcadikat, utána meg soha többé nem mászkál el otthonról, akkor magára vállalja a születendő kiscsávót vagy kiscsajt, akit a szíve alatt hord, aki a szóbeszéd szerint amúgy is tőle fogant. Azt is megígérte neki, ganéjhordás után elveszi feleségül. Tekintse ezt kézfogónak. Isten ötet úgy segítse! Kotorászott a zsebében. Nyomatékuul ujjára húzta azt a gyűrűt, amit még a tavalyi hédervári búcsúban lótt neki, ráadásul a félre hordó légpuskával.

Margit egy ideig csak nyammogott, ásítózott. Így-úgy rendbe rakta kócos hajkoronáját.

– Nézd, Lajoska! Jól tudod, én reálisan látom a helyzetet – és akkor, ha hiszed, ha nem, majdnem anyaszült meztelenül, mosolyogva, de szemernyi boldogságot sem látva az arcán, fölemelt fejével követte Lajost a töltésen.

Döme kint állt a taton, ölében Reál Margitka ruhaneműivel, pipere szereivel, és egyesével dobálta bele azokat a vízbe. Hogy örömeben-e vagy bánatában, azt már sohasem fogjuk megtudni.

Új Forrás 2021/10 – Pátkai Tivadar: Reál Margit különleges mátkasága

Schöpflin Aladár a Vasárnapi Újságban (1898–1921), feldolgozta és közreadja SZÉCHENYI Ágnes, Bp., Argumentum, 2018.

28 Kosztolánczy Tibor

A KRITIKUS ÉS

PORTRÉÍRÓ

SCHÖPFLIN ALADÁR

RÓZSAFALVI Zsuzsanna,
*A portré alakvariánsai
Schöpflin Aladár életmű-
vében*, Bp., Ráció, 2013.

1.

Az 1890-es évek végén egy már nem is oly fiatal tanárjelölt húzza-halasztja egyetemi tanulmányainak befejezését, értelmiségi alkalmi munkákból él, mígnem egy családi vacsorán megismerkedik egy jelentékeny fővárosi irodalmi hetilap szerkesztőjével, aki segédszerkesztőként helyezi el a lapnál. Kedélyes, öreg bácsik ülnek a szobákban, ő pedig inaskodik az *Irodalom és művészet* rovatnál. Igény szerint ajánlókat ír a nagy kiadók könyveiről, recenziókkal próbálkozik – de ezekkel nem arat átütő sikert a kedélyes bácsiknál. Amúgy különösebb jelentősége ennek sincsen, hiszen az *Irodalom és művészet* rovat után a lapban már csak a társasági élet hírei és a szerkesztői üzenetek következnek. Később átveszi a rovatot, a lelkesedése még mindig mérsékelt. Egzisztenciális gondok nyomasztják, önnön tehetségében is kételkedik... Mindez, mint egy századvégi regényben.

Valószínűleg minden irodalmár életében adódik egy-egy olyan mű, amely elindítja a pályán – nem a külsőn, a láthatón, hanem a *belsőn*, az igazin. Az a vers vagy novella elmond neki valamit, amit ő sem tudna másképpen kifejezni. Ami a torkát elszorítja, amit ki kellene mondania. Schöpflin Aladár számára ezt az élményt az Ady Endre költészetével való találkozás jelentette. Elkezd figyelni az irodalmat, észreveszi, hogy egy új irány van kibontakozóban, és ő ennek a modern irodalomnak elébb szemlélőjévé, idővel elkötelezett kritikusává lesz. Megtalálja a módját, hogy a tehetséges szerzők e körből is teret nyerjenek a Vasárnapi Újságban.

Schöpflin ok-okozati kapcsolatokra hívja fel a figyelmet, értelmet ad a szerteágazó törekvéseknek. 1908-tól publikál a Nyugatban, 1912-től a Huszadik Században, meghívják a Világ nevű szabadkőműves laphoz is. Munkái végre visszhangot keltenek, enyhül az elszigeteltsége (mindebben talán a szabadkőműves társak is segédkeztek, Schöpflin 1908-tól tagja a Jászi Oszkár által vezetett Martinovics páholynak).

Az első világháború alatt a hadi propaganda egyre nagyobb teret nyer a Vasárnapi Újságban, majd a feltorló politikai változásokat követően a

hetilap már nem talál magára, 1921-ben meg is szűnik. A Franklin Társulat 1933-ban Tükör címmel új folyóiratot indít, Schöpflin itt irodalmi szerkesztőként működik közre. A Nyugatnál – főmunkatársként eltöltött hosszú évtizedek után – 1937-ben társszerkesztői rangot kap, ezt a címet megörökli a Magyar Csillagnál is.¹ Elkészül *A magyar irodalom története a XX. században* című nagy áttekintése;² Ady, Babits Mihály, Móricz Zsigmond „mindvégig” vele maradnak. Szerkesztőtársával, Révay József klasszika-filológussal *Egy magyar könyvkiadó regénye* címmel megírják a Franklin Társulat történetét.³ Schöpflin négy évtizedig vezeti a Franklin lektorátusát, és már ő lesz az, aki kedélyes öreg bácsiként üldögél a szerkesztőségben. Bár nem ugyanabban a szobában, mint egykoron, mert a Franklin Társulat Egyetem utcai székházát egy második világháborús bombatalálat majdnem teljesen lerombolja.

Schöpflin terjedelmes életművének egy-egy műfaji vonulatát két kritikátörténeti munka is végigkövette nemrégiben. Széchenyi Ágnes a Vasárnapi Újságban közreadott jelzetlen, de meggyőző bizonyossággal Schöpflinnek tulajdonítható kritikákat dolgozta fel és rendezte sajtó alá – fontos portrékkal és emlékező írásokkal kiegészítve. A közel 1200 oldalas forrásgyűjteményben – amely nemcsak formáját tekintve, de igényességében is a *Magyar Irodalomtörténet-írás Forrásai (Fontes...)* sorozat köteteire emlékeztet – az olvasó eligazodását monográfia terjedelmű kísérő tanulmány segíti.⁴

Rózsafalvi Zsuzsanna érdeklődésének középpontjában az áll, hogy a Schöpflin-életművön belül miként változik a portré műfaja – ehhez a *Magyar írók* című 1917-es, illetve az *Írók, könyvek, emlékek* című, nyolc évvel későbbi gyűjteményeket vette alapul,⁵ de feltérképezte Schöpflin útját az írói biográfiák és az irodalomtörténet-írás felé is.⁶

Biztos háttértudás, alaposág, szakmai otthonosság jellemzi mindkét munkát. A szerzők nem „tallóztak” az anyagban. Tisztázták a szempontjaikat, elindultak, *dolgoztak*, és a végére értek. Mindkét könyvnek átlátható a struktúrája, az olvasó mindig tudja, hol jár a gondolatmenetben. És a végén azt a ritka meglepődést érzi: dolgozni jó.

2.

Schöpflin önmagát Hippolyte Taine tanítványaként mutatta be: az irodalmat a társadalom egyik életjelenségének tekintette, másfelől azt vizsgálta, „milyen fajsúlyú, s milyen lelki berendezésű egyéniség keres a műben nyilvánulási formát, s miképpen találja meg”. Schöpflin mindezt 1917-ben megjelent *Magyar írók* című gyűjteményének előszavában fejtette ki (Széchenyi Ágnes

és Rózsafalvi Zsuzsanna is hivatkozik rá), azonban érdemes felfigyelnünk arra, hogy Schöpflin hogyan ad *mélyebb* dimenziót a tantételnek, jelezve, hogy a társadalomnak is van „lelki élete”, miközben a művészi egyéniség nemcsak pszichológiai, de „társadalmi alkat” is.⁷

30 Széchenyi Ágnes könyvében Schöpflin olyan irodalmárként jelenik meg, aki mindenekelőtt az írói működés társadalmi gyökerei iránt érdeklődik. Ebben fontos szerepet játszott Schöpflin találkozása a nagyvárosi környezettel, ahol azután munkássága szárba szökken. Széchenyi Ágnes rámutat arra, hogy Schöpflin korántsem eszményítette a nagyvárost, saját magán is érzekelte annak egyszerre inspiráló és elbizonytalanító hatásait. Ugyanakkor imponáló, hogy bár Schöpflin enyhe íróniával regisztrálta a „nemzeti géniusz” munkálkodásának jeleit, de a nagy átalakulás, a „patriarchális világ” megrendülésének művészetekre gyakorolt hatását a korabeli hivatalos kultúrpolitika terminológiáján belül maradvá is „bizonyította”. A nagyvárosi élet élénkebb temperamentuma – figyelmeztet Schöpflin –, átalakította a divatot, az ízlésformákat, az eszményeket, következésképp az addig autentikusként elgondolt falusi (és kisvárosi) miliő sem maradhatott intakt.⁸

A modern írók többsége már a századfordulón újságíróként dolgozott – kétségtelen, hogy ennek az előnyei megmutatkoztak például a kiadókkal és a pályatársakkal való közvetlenebb kapcsolattartásban, másfelől viszont irodalmi munkájuk számára úgy kellett kiszakítaniuk az időt szoros napirendjükből. Schöpflin számára a Franklin Társulatnál negyven évig betöltött lektori pozíció, mondhatni, kiváltságos helyzetet biztosított: nem kellett napilapoknál robotolnia, és figyelmen kívül hagyhatta az írókollégák aktuális újságpiaci „árfolyamát”. Kidolgozta saját módszertanát, elmélyült a művekben – kritikai tevékenysége is többet mutat, mint az úgynevezett újságírói kritika. Az előzetesen megfogalmazott kritériumokra figyelő „tudományos” kritikát viszont nem találta vonzónak, pontosabban úgy érezte, hogy a „közelmúlt” irodalmának áttekintésére alkalmasabb az igényes esszé műfaja.⁹ És van itt még egy fontos terület, amire Schöpflin Franklin-béli szobájából „rálátott”: közvetlenül figyelhette meg, miként veszíti el az „íróság” misztikus felhangjait, s válik egyre nyilvánvalóbbá az irodalom áru-jellege, és miként lesz egyre kegyetlenebb a könyvpiacra való bejutásért zajló küzdelem.¹⁰

Az élet átalakulása az irodalmat sem hagyta érintetlenül: sem tematikájában, sem kifejezőmódjában. Széchenyi Ágnes két író emel ki: Kóbor Tamást és Molnár Ferencet – ők azok, akiknek munkáiból Schöpflin a nagyvárosi élet erőteljes ütemét hallotta ki. Mindez azért is érdekes, mert egyikőjük sem a nagyvárosi élet apologetikáját nyújtja. Schöpflin különösen Molnártól várta, hogy megrajzolja a korabeli Budapest társadalmát, „ezt a mindenféle vidékről, mindenféle fajokból összeelegyedetett zűrzavart, amelynek minden egyes eleme minduntalan egymásba botlik, de már kezd egymáshoz hasonlítani, amely

forrva kavarog még, alaktalanul, de a kezdődő leszűródés mind erősebb jeleivel.”¹¹ Molnár későbbi művészi teljesítményét követve Schöpflin igazolva látta egykori „jóslatait”, a társadalmi változások irányát illetően azonban előrejelzése erősen idealistának mondható.

Schöpflin 1904-től több száz könyvről írt a Vasárnapi Újságban – egyes vélemények szerint a következő szűk két évtized összes komolyan vehető munkájáról. A Széchenyi Ágnes által felkutatott források jól mutatják, hogy Schöpflin nem mindig adott közre alapos bírálatot (ez fizikailag is lehetetlen lett volna), azonban megfigyelései még a menthetetlen művek esetében sem lekezelők. Regisztrálja az elhibázott koncepciót, rámutat, hogy mesterkéltséggel az érzésvilág, túlteng a rutin, avagy szűkre vonódott a kör, amelyen belül az alkotói képességek megmutatkoznak. Mindazonáltal Schöpflin nem utasít ki senkit az irodalomból: nem gúnyolódik a dilettánsokon, „személyi érveket” sem hoz fel. Nem vitatja el a fejlődés, az átalakulás lehetőségét, bár tanácsokat sem szívesen osztogat, legfeljebb finoman figyelmeztet. Megfontoltság, céltudatosság érződik e tömör megnyilatkozásokból.

Széchenyi Ágnes kísérő tanulmánya a forrásgyűjteményben való eligazodáshoz szinte nélkülözhetetlen. Schöpflin szövegtengereiben rámutat a zászlóshajókra, bizonyítja, hogy a „pályakövető kritikus” lelkiismeretesen ellátta feladatát – Adynak például mindegyik kötetét mérlegre tette. Kítűnnek a motívumok, amelyek az egyazon szerzőről íródott szövegeket rokonítják. Előttünk állnak Schöpflinnek a legjobbakkal szembeni elvárásai, hiszen e kiterjedt – sőt nagyszabású – életművet a *minőség* kritériumainak különleges koherenciája fogja össze. Schöpflin a prózában például jó megfigyelő- és biztos kompozíciós („komponáló”) készséget, új témákat, jól konstruált alakokat várt. Az írónak a lélek titkait („mély örvényeit”) kell feltárnia – de tartózkodnia kell az elbeszélő érzelmi kommentáraitól. Schöpflin a tárgyilagos előadásmódot kedvelte, és zavarta, ha az író, úgymond, „közénk és a tárgy közé áll”; az erkölcsprédikációktól pedig egyenesen irtózott.¹² (Bizony, ez a Gyulai Pál-féle iskola szikár normarendszere.)

A legfontosabb az író egyéni látásmódja, Schöpflin számára a feltétlen eredetiség jelentette a revelációt. „Minden novellája tele van [...] apró, finom villanásokkal, melyek jobban megvilágítják a lelkeket, mint akármily részletes elemzések. [...] Milyen gazdag, differenciált, rejtelmekkel és titkos viharokkal teli az okos, finom nőik lelki élete!” – fedezi fel Tóth Wanda *A csodálatos köntös* című novelláskötetét 1911-ben, de élete végéig büszke volt arra is, hogy Kaffka Margitot és a műveit jellemző sajátos női érzékenységet meglátta (és nem volt egyszerű kiküzdenie, hogy a *Színek és évek* elsőként a Vasárnapi Újságban jelenhessen meg).¹³ Schöpflin nem vont éles distinkciót szerzői és

írói én között, azonban éreznünk kell, hogy amikor az íróról beszél, *inkább* a szövegekben megmutatkozó, elképzelt-kikövetkeztetett írói ént elemzi, annak a karakterét kutatja, s nem a szerzőkét, noha közülük személyesen is többeket ismert.

32 Széchenyi Ágnes – miként ő fogalmazott – a „nyomozó alapos-ságával” rekonstruálja e rokonszenves irodalmi barátságok létrejöttét, és nyomatékosítja megtartó erejüket. Kiváló kabinettanulmányokat olvashatunk a magyar nőirodalom kezdeteiről, majd kiteljesedéséről. Külön áttekintés mutatja be Schöpflinnek a kor baloldali áramlataihoz való viszonyát. Láthatjuk, hogy az első világháború kitörése miként alakította át a Vasárnapi Újság profilját, nem véletlenül panaszkodott Schöpflin már 1914 szeptemberében, hogy „a háború első elesettje az irodalom”.¹⁴ Schöpflin részt vállalt a polgári radikálisok értelmiségi akcióiból 1918–1919-ben, közreműködött a proletárdiktatúra irodalompolitikájának megvalósításában, de 1919 nyarán már látta, hogy mindez tévút, több író társához hasonlóan megpróbált ő is visszavonulni a magánszférába.

Biztos témakezelés, rengeteg kontrollforrás, megerősítő avagy ellenpontoszó; imponáló adatgazdagság! Széchenyi Ágnes könyvéből még a folytatás ígérete, Schöpflin színházi kritikáinak feldolgozása is felsejlik: már a gyűjteményben is helyet kapnak a Vasárnapi Újság számára készült színházi kritikák, tanulságos volna ezeket egybevetni Schöpflinnek például a Nyugatban napvilágot látott bírálataival.

3.

Amikor a kritika műfaját említjük, annak százféle változatára gondolhatunk: valójában az a jó kritikus, akinek a munkája különbözik mindenki másétól. Innen nézve talán nem meglepő, hogy az irodalmi portré is sokféle alakban létezett – sőt létezik. Rózsafalvi Zsuzsanna utánanézett: a Vasárnapi Újság indulásától fogva méltatta közismert emberek alkotásait, áttekintette életpályájukat, és a szöveg gyakran egészült ki az adott személyről készült rajzzal, majd fényképpel, azaz *portréval*. Schöpflinnek a Vasárnapi Újságban megjelent első portréi ilyen ismeretterjesztő jellegűek, szabályosak, nyelvezetük „erősen formalizált”, a szerző udvariasan a háttérben húzódik meg.¹⁵

Schöpflin első portréválogatása, a *Magyar írók*, viszonylag későn, 1917-ben jelent meg. Az elemzésekben a műfaj bevált poétikai eljárásai tükröződnek: a kötet az írói személyiség és az életmű kölcsönhatásait állítja előtérbe. A bemutatandó személy mögött biztos kézzel megrajzolt társadalmi háttérrel találkozunk (gyakran néprajzi, építészeti vonatkozásokkal gazdagítva), ehhez kapcsolódik a pályatársak tablója, a megértést a poétikatörténeti helyzet és az egzisztenciális szituáció körvonalazása segíti. Schöpflin „néha

világosabban láttatja a fizikai, szellemi kontextust, mint a portréalanyt” – konstatálja Rózsafalvi Zsuzsanna.¹⁶ Milyen plasztikus például *A fiatal Arany* című portréban a 19. század eleji Nagyszalonta önmagába süppedő, szűkös világának megidézése! Schöpflin még azt is tudja, milyen hangon beszéltek egymással a módos gazdák, s hogyan a zsellérekkel, béresekkel, vagy éppen a mesteremberekkel.¹⁷

Schöpflin azonban a *Magyar írók* kötetével a hangulatfestésnél többet akart elérni. Tudatos elgondolást mutat, hogy a 19. század végére már klasszikussá vált szerzőket (Vörösmarty Mihály, Arany János, Petőfi Sándor, Gyulai Pál) az új generáció kiemelkedő képviselőivel társította (Ady Endre, Babits Mihály, Kaffka Margit, Móricz Zsigmond). A reprezentatív alakok pedig jól megférnek a kánon peremére szorult novellistákkal. Schöpflin talán éppen róluk, Petelei Istvánról és Lovik Károlyról vall a legközvetlenebbül: ők ketten kevésbé vettek részt az irodalmi életben, a hangsúly tehát az életművek belső logikájára kerül.

Rózsafalvi Zsuzsanna meggyőzően érvel amellett, hogy Schöpflin a *Magyar írók* válogatásával az irodalom folytonosságát akarta demonstrálni, az egymást követő nemzedékek kapcsolódási pontjaira mutatott rá. A már klasszikus szerzők esetében kanonikus helyzetüket kívánta újragondolni vagy éppen megerősíteni – ez utóbbi szándék leginkább az eredetileg a Nyugatban közreadott Petőfi-esszéiben nyilvánul meg¹⁸ –, az időközben lezajlott poétikai fordulatot viszont a modernnek szerepeltetése nyomatékosította. Az utóbbiak közé tartozik Kaffka Margit, akit Schöpflin „az első magyar, dilettantizmustól, utánzástól mentes, önálló nyelvet és a regényben saját formát találó nőíróként” mutat be.¹⁹ Kaffka személyes sorsáról Schöpflin nem beszél, noha nyilvánvalóan ismerte az író nő küzdelmeit.²⁰ A Kaffka-portré – talán udvarias gesztust is láthatunk ebben – a *Színek és évek* Pórtelky Magdájának miliőjével ismeretet meg bennünket, a szöveg egésze pedig inkább könyvkritikának, műértelmezésnek tűnik. Elgondolkodtató Rózsafalvi Zsuzsa azon megfigyelése is, miszerint ez az írás a legkevésbé portrészzerű a *Magyar írók* kötetében.²¹ Pedig mily lényeglátó, bátor és *kegyetlen* az a rövid passzus, amelyben Schöpflin Kaffka *írói* karakterét összetevőire bontja! Érződik, hogy „a penetráló intelligencia hűvös fényén”, „az acélhegyes és acélkemény” analízáló képességen és az „önmagát soha egy pillanatra sem felejtő tudatosságon” kívül Schöpflinnek volna még felfednivalója, de jobb a békesség: „látva a módot, ahogy alakjaival bánik, mindig az az érzésem van, hogy nem szeretnék a tolla hegyére kerülni” – jelzi a kritikus. Schöpflin mindig tudja, hogy meddig feszítheti a húrt. Kritikai patikamérlegét ezúttal is egyensúlyba hozta, hiszen e Nyugatban közreadott esszé a Kaffka-recepció mindmáig érvényes vonatkoztatási pontjaként említődik.²²

Az évek múlásával Schöpflin sokat lazított a klasszikus portré szabályain, és Rózsafalvi Zsuzsannát éppen ezek a műfaji-poétikai elmozdulások érdeklik. Már a *Magyar írók* kötetében szereplő Sebők Zsigmond-, Baksay Sándor-, Bárd Miklós- és Vargha Gyula-portrék hangneme is szokatlan –

34 Rózsafalvi Zsuzsanna ezekben az írásokban a „szoborállítás” gesztusát érzékeli, s nem véletlenül.²³ A Baksay-esszét a Nyugat 1915 nyarán nekrolójként közölte, a Sebők Zsigmondról szóló 1914-es írás pedig halotti maszkká vált, mire kötetbe került (Sebők időközben elhalálozott). E portrékból lezárt, *távolodó* életművek tűnnek elő. Nyilvánvaló a kontraszt, ha például Schöpflin 1911-es Móricz Zsigmond-esszéjével összevetve olvassuk őket, utóbbi csupa tűz, dinamizmus, erő, energia, feszültség.

A *Magyar írókban* Schöpflin személyes tapasztalatairól, élményeiről viszonylag kevesebbet beszélt, mígnem az 1925-ben megjelent *Írók, könyvek, emlékek* című gyűjteményt olvasva ma is feltűnő, hogy a „szerzők portréarcainak felvázolása gyakorta alárendelődött a *saját arc* megrajzolásának; a személyes műfajok irányába, az önéletírói szövegek narratív megoldásai felé mozdult el a szövegegyüttes.”²⁴ Mindez remekül megmutatkozik az 1923-as Petőfi-centenárium előtt tisztelgő esszéiben. Schöpflin a Petőfivel történt első „találkozását” idézi fel, az izgalmat és az elragadtatást, amit pozsonyi gimnazistaként élt meg, olvasván a zöld táblás Petőfi-összest, az iskolai gyorsíróverseny jutalomkötetét (bolti ára egy forint). Személyesség, „pontos” részletek, anekdotikus elem, és Schöpflin máris eljut az általánosításig: „Azért mondom el ezt az élményemet, mert azt hiszem, tipikus élmény, nagyon sok fiatalember élte át előttem is, és utánam is. Hetven egynéhány év óta ezrei a magyar fiúknak nyitották meg ilyenformán a szívüket Petőfi előtt”.²⁵

A kötetben kevesebb a tudományos „meglátás”; a korrajz, az adott életpálya tanulságai sem annyira fontosak már. Schöpflin saját olvasói emlékeiről beszél a legszívesebben, ötvözve azokat a – gyakran történeti távlatba helyezett – kortársi véleményekkel. Felértékelődnek a személyes találkozások, és Schöpflin alkotói, kritikusi portréja sokszor egyenrangú a bemutatott írókéval.²⁶ Nem kell bizonygatnia, hogy fontos helyzetekben volt szemtanú, érdekes és egyéni megfigyelései miatt a jelenléte magától értődőnek mutatkozik.

Az *Írók, könyvek, emlékek* című kötet *A magyar irodalom története a XX. században* előtanulmányaként – vagy talán hangpróbájaként – is olvasható. Schöpflin az arányokat később még pontosítja. Rákosi Viktor, Kazár Emil, Tóth Béla, Gárdonyi Géza mindkét kötetben szerepelnek, de az 1937-re elkészült irodalomtörténeti összefoglalásban jelentőségük már jóval szerényebbnek mutatkozik.²⁷ Személyes varázsuk addigra kihuny, egykori eredetiségük elhalványult. Az 1921-ben íródott Tóth Béla-nekrológ még a

nagyvárosi polgárság tájékozott, kuriózumokat búvárló, némi titokzatos-
sággal is felruházott kedvencét búcsúztatja, az 1937-es irodalomtörténet-
ben Tóth Bélának lényegében egyetlen oldal jut. Nem véletlen, hogy az
1925-ös portrékötetben Schöpflint a tünékeny népszerűség proble-
matikája is erősen foglalkoztatja.²⁸

35

Rózsafalvi Zsuzsanna jó érzékkel emelte ki az *Írók, könyvek, emlékek* korántsem lelkesült (és nem túl terjedelmes) recepciójából Mariay Ödönnek az Ady-portrékra vonatkozó megjegyzését, miszerint itt „vázlatokról, skiccekről” van szó.²⁹ Valóban. Ám Schöpflin 1920-as években írt portréi sajátos anyaggyűjtésként, emlékpórbaként is felfoghatóak, terveik ekkor már az Ady- és Mikszáth-biográfia, illetve a „fegyelmazettebb” irodalomtörténeti rendszerezés felé mutatnak. E szintézisekben Schöpflin az „írói szerves fejlődés” módszertani primátusával első esszékötetéhez nyúl vissza, a biográfiákban felidéződnek az egyes szerzőkre vonatkozó korábbi tételmondatok, az irodalomtörténeti folyamatleírásába pedig portrék illeszkednek.³⁰ És amikor azt hisszük, hogy Rózsafalvi Zsuzsanna kötetében már csak a szálak elvarrása van hátra, *A magyar irodalom története a XX. században* recepciójának izgalmas és tanulságos áttekintése az *irodalmi otthonosság* élményét is felkínálja: kritikusok – akiknek erudíciója Schöpflinét meg sem közelítette – elmagyarázzák, szerintük hogyan kellett volna ezt a munkát elvégeznie.

4.

A fanyalgás ma már a múlté, míg a Schöpflin-életműre a kiegyensúlyozottság, a megbízhatóság, a következetesség példajaként hivatkozunk. Valóban ritka a kritikus, aki öt évtizedes pályája alatt nem kényszerül lényegesebb (ön)revízióra. Szükséges ehhez a körülmények kedvező alakulása – a történelem, a hivatal, az irodalompolitika szokott szerencsétlenül megnyilvánulni –, de fontos az eredendő belátás, a visszafogottság. Schöpflin jól választotta meg a hangját, nem volt kombattáns alkat – talán Ignostust hozhatjuk fel ellenpéldaként, aki ekként nyilatkozott korai „heveskedéseiről”: „törököt fogtam, aki nem eresztett, s ami miatt és végett elefántcsonttoronyra rendelt életem lövészárokban telt el.”³¹

De talán van itt még más is... A feladathoz való *teljes* odafordulás, a kollégákkal szembeni előítélet-nélküliség, az öntudatos szerénység (ami talán nem paradoxon) és az olvasó iránti tisztelet. (Hiszen mégiscsak az olvasóknak írunk.) Schöpflin azt is mondja: a világ, amelyben te élsz, ellentmondásos (*minimo calculo*). Nem *jó*. Az én időmben sem volt az. De a független értelmiségi számára a körülmények *általában* nem szerencsések,

legfeljebb megengedőek. Te *tudod*, hogy mit csinálsz, hiszel benne, bár elszigetelve érzed magad. Többnyire mást mondanak korszerűnek. Ám ne feledd: mások is teszik a dolgukat (nem könnyen); napközben végzik, amit kiszabtak rájuk, este pedig, ha fáradtan is, amit elhatároztak. És téged 36 is megszólítanak.
Ez a kultúra.

¹ Schöpflinnek a Tükörnél és a Magyar Csillagnál végzett munkálkodásáról lásd Fülöp László *Schöpflin Aladár pályaképe* című munkáját (Studia Litteraria, 31. k., Debrecen, KLTE, 1993, 99–102).

² Bp., Grill, 1937.

³ Bp., Franklin, 1938.

⁴ SZÉCHENYI Ágnes, „Támpontjai egy majdani összefoglalásnak” = *Schöpflin Aladár a Vasárnapi Újságban (1898–1921)*, szerk. Sz. Á., Bp., Argumentum, 2018, 7–132.

⁵ SCHÖPFLIN Aladár, *Magyar írók: Irodalmi arcképek és tollrajzok*, Bp., Nyugat, 1917.; Uő, *Írók, könyvek, emlékek*, Bp., Franklin, 1925.

⁶ RÓZSAFALVI Zsuzsanna, *A portré alakváránásai Schöpflin Aladár életművében*, Bp., Ráció, 2013.

⁷ SCHÖPFLIN Aladár, *Előszó* = SCH. A., *Magyar írók: Irodalmi arcképek és tollrajzok [1917]*, Bp., Nyugat, 1919², 3–8.

⁸ A kérdés bővebb áttekintését lásd *A város* című, Széchenyi Ágnes által is elemzett, az életműben központi helyet elfoglaló Schöpflin-esszében (Nyugat, 1908. április 1., 353–361).

⁹ SZÉCHENYI, *i. m.*, 60–61.

¹⁰ *Vö. Uo.*, 34–35.

¹¹ *Uo.*, 50.

¹² Referenciaként néhány jellemző kritikát emelünk ki (zárójelben a megjelenési év): Kabos Ede (1906) 228–229, Czöbel Minka (1907) 269–270, Biró Lajos (1908) 329–330, Móricz Zsigmond (1909) 393–394, Kaffka Margit (1910) 430–432, Petelei István (1912) 524–526, Laczkó Géza (1916) 665–666.

¹³ SZÉCHENYI, *i. m.*, 483, 68–69.

¹⁴ *Uo.*, 125.

¹⁵ RÓZSAFALVI, *i. m.*, 40–41.

¹⁶ *Uo.*, 42.

¹⁷ Vajon honnan tudja ezt? – akadémizálhatna a késői pályatárs, de nem akadémizál. Schöpflin megalkotta magának ezt a műfajt, ez az ő boltja, és ha szabadjára engedi a fantáziáját, varázslatosan vezeti (tollát).

¹⁸ SCHÖPFLIN Aladár, *Petőfi napjai*, Nyugat, 1911. július 1., 45–50.

¹⁹ RÓZSAFALVI, *i. m.*, 35–36, 40–41, 65, 72–73, 90.

²⁰ Irodalmi barátságuk néhány dokumentumát lásd a *Schöpflin Aladár összegyűjtött levelei* című kötetben (szerk. BALOGH Tamás, Pécs, Pro Pannonia, 2004).

²¹ RÓZSAFALVI, *i. m.* 91.

²² SCHÖPFLIN Aladár, *Kaffka Margit*, Nyugat, 1912. december 16., 937–944. – Érdemes elgondolkoznunk azon, hogy az esszé szentviten megállapításaiban közrejártszott-e, hogy Kaffka Margit az 1911–1912-es Nyugat-válságban következetesen Hatvany Lajos érdekeit képviselte Osváttal szemben. Kaffka Hatvany Lajosnak írta (feltehetőleg 1912-ben): „Ha én cárnő volnék, nyakazás helyett mindig a Sibériába internálást választanám. Ezzel elég volna téve az országnak, <...> és elég volna téve nekem is, – ha cárnő volnék.” K: MTA KIK Ms 384/25., M: SÁNDOR Anna, *Kaffka Margit leveleiből: Adalékok a Nyugat történetéhez*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1954/3, 352.

²³ RÓZSAFALVI, *i. m.*, 92, 100.

²⁴ *Uo.*, 51–52.

²⁵ SCHÖPFLIN Aladár, *A fiatalság költője* = SCHÖPFLIN, *Írók, könyvek, emlékek, i. m.*, 5.

²⁶ RÓZSAFALVI, *i. m.*, 109–111, 116–117.

²⁷ *Uo.*, 119–121.

²⁸ *Uo.*, 111.

²⁹ *Uo.*, 116.

³⁰ *Uo.*, 143–145, 191–194.

³¹ IGNOTUS, *A Nyugat útja*, Bp., Lőrincz Ernő, 1930, 5.

Szabó Magda írásművészetének tisztelőjeként izgalommal vágtam bele a *Szabó Magda száz éve* című kötet olvasásába, a gyűjteményes kiadvány pedig nem okozott csalódást: számos tanulmány mutat be új kutatási eredményeket, vi-

38 Réti Júlia Olga

A KÖZTÜNK ÉLŐ

ABIGÉL

Szabó Magda száz éve, szerk.

Soltész Márton, V. Gilbert Edit

életművét változatos szempontokból közelítik meg, megkísérelve a Szabó Magda-jelenség elemzését, bepillantást adva a kánon–kultusz–kritika¹ hármasának működésébe – hiszen az életmű kánonbeli elhelyezéséhez, objektív tárgyalásához szükséges a kultusz vizsgálata éppúgy, mint helyet adni a kritikai olvasatoknak.

A konferencia kiemelt kérdése volt annak vizsgálata, hogy az említett életmű jelen van-e és milyen módon a mai irodalmi köztudatban, érezteti-e hatását a kortárs írásművészetben, fellelhető-e a kulturális és irodalomtudományi közbeszédben. A kötet felépítése követi a tanácskozásét, ezáltal látathatóvá válik az a sokszínű előadói/szerzői kör, amely vállalkozott az író nő életművének méltatására, kritikai vizsgálatára, recepciójának, szövegei utóéletének bemutatására. Megszólalnak olyanok, akik évtizedek óta mélyrehatóan foglalkoznak az alkotó írásművészetével, akik egy-egy vonását, témakörét vizsgálták behatóan, akik a szövegek iskolai – azaz gyakorlati – alkalmazhatóságát képviselik, akik személyesen ismerték Szabó Magdát, akik külföldi fogadtatására láttak rá vagy épp fordították valamely művét.

A gyűjteményben helyet kaptak az életművet az életúton elhelyező írók (többek között Kabdebó Lóránt, Kiss Noémi, Soltész Márton, Barcsi Tamás és V. Gilbert Edit tanulmányai, vagy éppen Dobos Marianne interjúja Szabó Magdával), amelyek többsége rámutat az író nőt övező kultusz által jobbra kikapart jelenségekre, élettényekre, megalkuvásokra. Kabdebó Lóránt egyensúlyt képező nyitószövege személyes kapcsolatuk mozaikjait villantja fel saját élményeken, telefonbeszélgetéseken keresztül. Az író kánonbeli pozíciójának kialakításához hozzájáruló értékelése megvilágító erővel bír. A kötet változosságával, rétegzettségével és alaposágával mutat túl a továbbiakban is azon a sztereotíp felfogáson, miszerint Szabó Magda főként nőíróként, avagy ifjúsági íróként méltó a tárgyalásra, a figyelemre.²

lágít meg új oldalról egy-egy jelenséget az életművel kapcsolatban, vagy épp ösztönöz (újra)olvasásra. A kötet a 2017 októberében, a szerző halálának tizedik évfordulóján megrendezett pécsi konferencia előadásait gyűjti egybe nyolc témakör alapján. E témakörök az alkotó

Az olvasó betekinthez a külföldi fogadtatással, fordítással foglalkozó fejezetben a Szabó-szövegek (többnyire a regények) határon túli „életébe”, a magyar irodalom hazánkban túli népszerűségébe.³ Najbauer Noémi érzékletes példákban át láttatja egy fordítás folyamatát a *Tündér Lala* angollá ültetésének stációján át. A magyar szövegnek szimbolikus elemei a beszélő nevek, amelyek angolra fordítása kihívásokkal teli művelet; a magyar eredetit és angol megfelelőit tartalmazó táblázat pedig rendkívül szórakoztató.⁴

A tárgyalt életmű bővelkedik a mitológiai és az önéletrajzi elemek változatos felhasználásában, sokszor én-elbeszélők segítségével. A *Szabó Magda száz éve* című kötet szerzői közül többen is kiemelnek olyan műveket, amelyek az antik hagyományokra épülnek valamiképpen, legyen szó az *Aeneist* parafrázisról, a *Freskó* vagy a *Danaida* című regényekről.⁵ Az önéletrajzi mozaikok regényformáló alakzata ugyancsak végigvonul a műveken. Az *Ókút* és *Az őz* kapcsán találkozunk itt az arcrongálás műveletével, szembesülünk a szerző-elbeszélő összetett jelensége mögött meghúzódó további irodalomelméleti és hermeneutikai kérdésekkel.⁶

Az író életében meghatározó elhallgatás időszakát történelmi megközelítésből is tárgyalja tanulmány a kötetben. Az 1958-ban prózaíróként visszatérő újhordas Szabó Magda pályáján megnyilvánuló cenzúra-cezúra problematika, az utána megjelenő változások is teret kapnak az értekezésekben.⁷ (Kevésbé ismert tény, hogy a költőként induló szerző az említett időszak után váltott műnemet, és vált azonnal népszerűvé prózájával, majd drámáival. Ez utóbbi műnemben született alkotásai külön szekciót ölelnek fel a kötetben. Nem pusztán a színdarabok kapnak itt helyet,⁸ hanem például *Az ajtó* című regény színpadi feldolgozásának bemutatása is.⁹) Az elhallgatás utáni időszak kettősségével, az alkalmazkodás-szuverenitás kérdésességével Barcsi Tamás, Soltész Márton, Kiss Noémi és Kabdebó Lóránt is foglalkoznak. Barcsi Tamás olvasatában az '56-os forradalom többnyire negatív hatású eseménysorozatként jelenik meg a bizonytalanság és a félelem légkörét hangsúlyozva a Szabó-regényekben.¹⁰

A könyv végén található munkák Szabó Magda általános és középiskolai taníthatóságára koncentrálnak. Perla Erzsébet beszámolójának¹¹ fókuszában a Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziumában több alkalommal megrendezett eseménysorozat áll. A tanulók különböző vetélkedőkön, versenyeken vehettek részt, amelyek alapjául az író regényei (például *Abigél*, *Mondják meg Zsófikának*, *Születésnap*, *Álarcosbál*, *Mózes egy, huszonkettő*) szolgáltak. A leírás számos feldolgozási lehetőséget, feladatot, ötletet nyújthat azon tanárok számára, akik vagy a tanóra, vagy egy hosszabb

projekt keretein belül örömmel áldoznának figyelmet Szabó Magda munkáira. Szilágyi Ildikó az életmű vajdasági befogadását tárja fel, különös tekintettel az általános iskolákban előforduló ifjúsági regényekre. Főképp tanügyben dolgozó pedagógusok, könyvtári dolgozók, irodalmi körökben mozgó
40 vagy ismeretlen emberek megkérdezése által derül fény a kutatásból arra: miként is élő a Vajdaság területén a Szabó Magda-életmű.¹² Az említetteken túl Kőnyiné Kovács Anita és Auer Eszter írásai tartoznak ide,¹³ előbbi *Az ajtó* középiskolai feldolgozásához a regényből készült Szabó István-filmet hívja segítségül, míg Auer Eszter *A Danaidához* ad projektmódszerre kidolgozott tanítási segédletet női istennő-archetipusokon át. Szó esik továbbá a különböző filmes-színházi adaptációkról is, hiszen sokan sokféleképp nyúltak és nyúlnak a Szabó-szövegekhez ma is. A konferencia első napját felölelő pécsi iskolai projektre például a diákok előre megalkotott borítókkal és könyvtrailerrel készülhettek, amelyeket a rendezvény első napján mutattak be és értékelték. Ezt követően Arató László és Pethőné Nagy Csilla workshopjain vehettek részt egyetemistákkal együtt az általános és középiskolai versenyzők.

A kötetet a szerkesztő V. Gilbert Edit *Kánon, kultusz, kritika* című írása vezeti be, amely áttekintést nyújt a konferenciáról, a hozzá tartozó eseményekről éppúgy, mint az esemény apropójáról vagy épp a nem várt eseményekről. Nem a konferencia volt ugyanis az egyetlen centenáriumi rendezvény a témában, többek között a Petőfi Irodalmi Múzeum is készült kiállítással¹⁴ és születésnap műsorral. Zárásként is V. Gilbert Edit írása olvasható, amely a szereplőibe rejtőzött Szabó Magdát járja körül, kiemelve a *Mondják meg Zsófikának* Szabó Márta-alakját, Abigélt és többek között *Az ajtóban* megalakított Magduska-figurát. Ahogy fogalmaz: „Történelem, női sors (férfivé lényegülés), nemzeti lét, családfa, antikvitás összeér. A Szabó Magda-életmű folytonosságképző kisugárzása” a mai napig jelen van irodalmunkban.¹⁵

A *Szabó Magda száz éve* lehetővé teszi a tájékozódást azok számára is, akik nem tudtak jelen lenni az író nő munkásságával foglalkozó évfordulós konferenciá(ko)n. Széleskörűen összeválogatott témái között tanár, diák, irodalmár, Szabó Magda-olvasó egyaránt talál kedvére valót. A tanulmánygyűjtemény bizonyítja, hogy Szabó Magda írásművészete korszerű, meglepően mai, a 21. század embere számára is aktuális szövegekből áll, amelyek korosztályokon átívelve kínálják a rájuk találónak az olvasás örömét. (*Orpheusz – Széphalom Könyvműhely, Bp., 2019*)

¹ V. GILBERT Edit, *Kánon, kultusz, kritika* = *Szabó Magda száz éve*, 9.

² Ide kapcsolható tanulmányok a kötetben például KOSZTRABSZKY Réka *Az új, vérbeli női epikus születése* és MAISCH Patrícia *Női szerzőként a magyar oktatásban* című munkái.

³ KURDI Mária, ROZSNYÓI Szusanna az angol, illetve olasz nyelvű megjelenésekről szóló tanulmányai.

⁴ NABAUER Noémi, *Szabó Magdával labdáztam* = *Szabó Magda száz éve*, 115–122.

⁵ KÁRPÁTI Bernadett, MÁTÉ Gabriella és AUER Eszter írásai.

⁶ Jolanta JASTRZEBSKA, *Az Ókút mint arcrongálás és Borbás Andrea, Az önéletrajz mint arcrongálás = Szabó Magda száz éve*, 247–261.

⁷ PATAKY Adrienn, *Szabó Magda lírája és recepciója = Szabó Magda száz éve*, 218–228.

⁸ Ide sorolható BARANYAI Norbert, MACZÁK Ibolya és RIDEG Béla tanulmánya.

⁹ LŐKÖS Ildikó, *A könyvből kilépve = Szabó Magda száz éve*, 297–304.

¹⁰ BARCSI Tamás, *1956 ősze Szabó Magda műveiben = Szabó Magda száz éve*, 70.

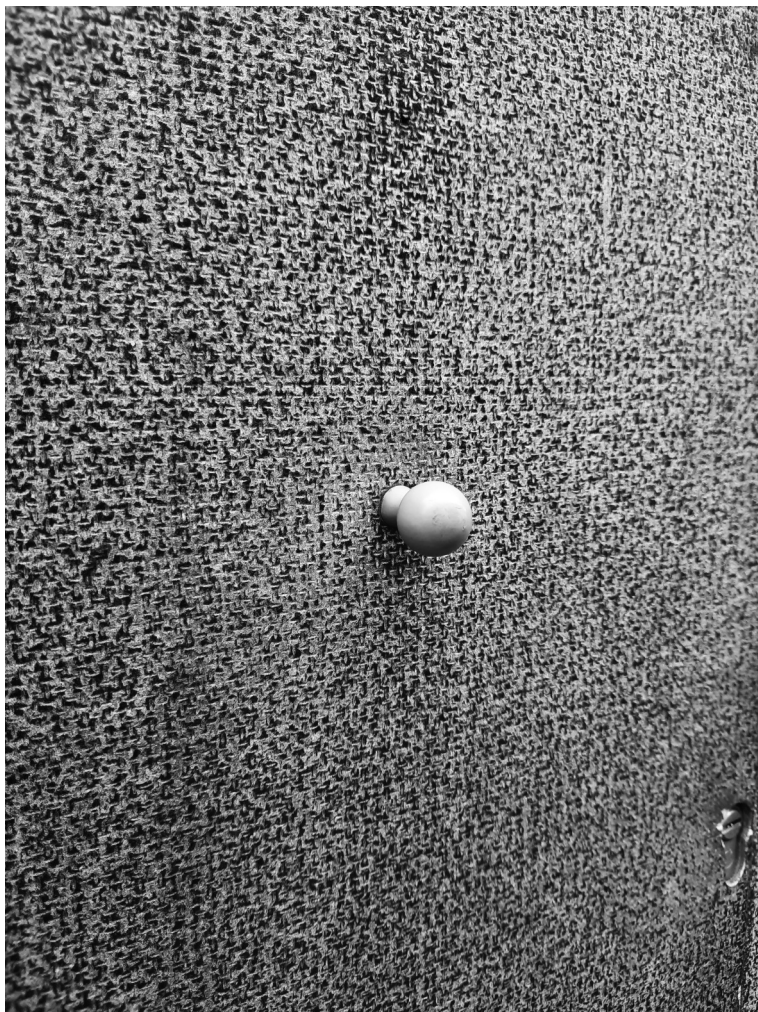
¹¹ PERLA Erzsébet, *Mondják el a születésnapon = Szabó Magda száz éve*, 125–132.

¹² SZILÁGYI Ildikó, *A Szabó Magda-szövegek mai vajdasági befogadása = Szabó Magda száz éve*, 133–148.

¹³ KÖNYVINÉ KOVÁCS Anita, *Ajtó a középiskolába (n) és AUER Eszter Nőképek A Danaidában, mitológiai összefüggésekkel = Szabó Magda száz éve*, 158–167.

¹⁴ PIM – *Annyi titkom maradt. Száz éve született Szabó Magda*. <https://pim.hu/hu/kiallitas/annyi-titkom-maradt> Letöltés ideje: 2020. 11. 14.

¹⁵ V. GILBERT Edit. *Szabó Magda, a hiányzó folytonosság = Szabó Magda száz éve*, 317.

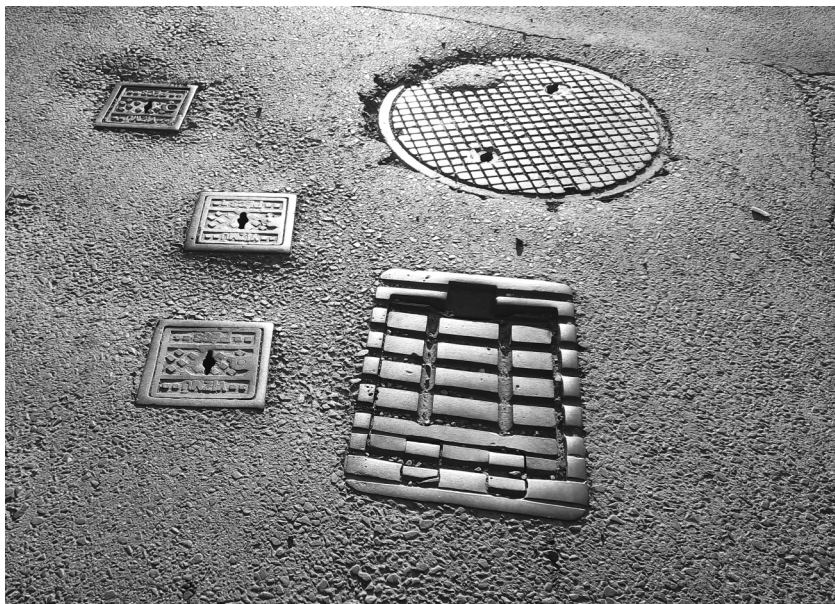

JÁRÓFÖLD

Nem kéne túlzásokba esni.

Erőltetni, hogy az elektromos viharban a tető összes gyámja egyszerre nyikordul, a csigák női énje elhal. Átírni jövő időbe, hogy a száműzöttek szigetére tartunk láda ruhával és újra felfedezett könyvvel, oldalszéllal indulásunk óta. Fordítva is lehet. A kibic támlás székén megidézhető, hogy az elbeszélésnek, a vágnak mindenben megfelelőt kerestem. Hogy az ércelértől megkergült iránytű, a dülöngélő múzsa látványától megittasult költő csak idézet, a hátsó terem szellőzőjébe a hegyi levegő bezúdul, a tarkók megfeszülnek. És semmi nem szolgáltat ebből anyagot a városban a bevett művészetnek.

*Majd azt mondom: hallottam
az élet forrását csobogni.
Láttam, hogy fényárban úszva bár,
a hágón túl is átmeneti időket
élnék. A tisztázó beszélgetésig meg
beveszem magam a vigalmi negyedbe,
és elfogadok minden egyes próbát,
ájulásig. És ha majd a sebeimre,
arcszínemre szerettem félszegen
és szörnyülködve rákérdeznek,
csak legyintek. Amitől mindjárt
pontosabban értik, hogy milyen
akadályok választhattak el az élet
forrásától hallótávolságban.
Hogy mit jelent az időök átmeneti volta
túl a hágón, és hogy ezzel az utammal
nem fecséretek a pénzük.*

AHOGY MINDIG

Szeptember van, szombat délután; az eső csendesen, de kitartóan esik. Az ablaknál állok, és csak így egyszerűen figyelem az esőt, érted, ez valahogy mindig megnyugtat, legalábbis legtöbbször.

Egyedül vagyok itthon; a barátnőm nemrég ment el arra a nagy tüntetésre, amit ma tartanak. Mondjuk a barátnőm számára nem volt kérdés, hogy ott a helye a tüntetésen, én viszont természetesen nem tudtam eldönteni, mit akarok, s így végül arra jutottam, hogy nem megyek. Az van, hogy a barátnőm tényleg elképesztően elkötelezett, és így igazán változtatni akar a dolgokon, és komolyan hisz a részvételben – és ezt csodálom is benne, meg minden. Csak hát, nem is tudom.

Azt mondtam neki, hogy teljesen egyetértek vele abban, hogy a rendszer alapjaiban rossz és igazságtalan, de nem látom sok értelmét a tüntetésnek, mert ettől lényegében úgysem fog megváltozni semmi. Minden úgy marad, ahogy van, érted. Ahogy mindig is volt. A fogyasztói társadalom, a képmutatás, az önzés, meg minden. Ez van – nincs menekvés. Reménytelen az egész.

A barátnőm erre azt mondta, hogy szerinte a kiábrándultságom tisztára csak az X generációra jellemző tipikus lehangoltság, érted; meg hogy ideje lenne észrevennem, hogy ez már rég nem a 90-es évek, a grunge korszaka, amikor a kívülállás talán még megoldásnak tűnhetett.

Vitatkoztunk még egy darabig a passzivitás értelméről meg az ellenállás lehetőségeiről; és igazából tisztára megérintett, amit mondott, és valószínűleg vele kellett volna mennem, de képtelen voltam rászánni magam, érted.

Megszólal a telefonom, egy ismerős hív, és valami egészen hétköznapi, tök átlagos dologról számol be, ami máskor biztosan hidegen hagyna, érted, és nem is beszélünk sokáig, de valamiért ez is elég ahhoz, hogy kizökkentsen; mert most, ahogy tovább nézem az esőt meg a sűrke eget, már teljesen biztos vagyok benne, hogy a barátnőmnek igaza van – hogy a kívülállás meg az ilyen tartózkodó szemlélődés egyszerűen nem segít; és hogy az, ami kialakult, ami körülvesz bennünket, ez az egész elviselhetetlen borzalom, egyszerűen nem maradhat így örökre.

Valaminek most már mindenképp történnie kell, érted, szóval felhívom a barátnőmet, aztán elindulok. Még simán odaérek a tüntetésre. A többi majd meglátjuk, gondolom.

HÍREK

Szokásához híven hajnalban ébredt fel. Másoknak ez talán korai idő- 45
pont lett volna a felkeléshez, de neki pont megfelelt – igazság szerint
sosem volt valami jó alvó. Odakint még sötét volt, s az idő is meglehetősen
barátságatlannak tűnt. Felkapcsolta a lámpát, hogy legalább a lakásban le-
gyen némi fény; csakhogy most még ez a kevés fény is zavarta: túlságosan
élesnek és bántónak találta. Megfájdult tőle a feje.

Bizonytalan léptekkel kitámolygott a konyhába, s főzött egy
kávét. A kávé talán majd segíteni fog, gondolta. De a kávé nem sokat
ért, ezért (biztos, ami biztos) gyorsan bevett egy fájdalomcsillapítót
(egy nem-szteroid gyulladásgátlót) – bár kifejezetten utálta a gyógy-
szer irtózatosan keserű ízét. Aztán bekapcsolta a számítógépét, hogy
megtudja, mi történt a világban az éjszaka folyamán. (Szó szerint az
egész világ érdekelte, és nemcsak az, hogy mi történik az Egyesült
Államokban vagy az Egyesült Királyságban, hanem az is, hogy mi zajlik
mondjuk Izlandon, Madagaszkáron vagy Új-Zélandon.) Szenvedélyes
hírfogyasztó volt – egyesek szerint már-már hírfüggő.

A hírekben (természetesen) csak elkésztő dolgokról lehetett
olvasni: a jég folyamatos visszahúzódásáról, a sivatag fokozatos ter-
jeszkedéséről, az üvegházhatásról, a hurrikánokról, a tornádókról, a
cunamikről, a földrengésekről, a tűzhányókról, az erőforrások megál-
líthatatlan kimerüléséről. Arról, hogy a mai világban valójában semmi
más nincs, csak az értelmetlen munka és a fogyasztás kultusza – és
hogy akik egyáltalán felfogják, s átérzik a helyzet komolyságát, azok
gyakorlatilag tehetetlenek. És arról, hogy a folyamatok visszafordít-
hatatlanul elszabadultak, s lassan (vagy meglehet, nagyon is gyorsan) min-
den elenyészik.

Fogalma sem volt, miért, de egyszerűen nem tudott szabadulni attól
a gondolattól, hogy ez az iszonyat: a valóság.

Azt érezte, hogy most azonnal el kellene mennie valahova, mindegy,
hogy hova, esetleg sétálni, amíg nincsenek emberek az utcán, mert egysze-
rűen nem fogja kibírni ezt a napot a lakásban – de ahogy felállt a gép mellől,
azonnal szédülés fogta el, s a keze is remegni kezdett. Így hát inkább gyorsan
meggyőzte magát arról, hogy mégiscsak jobb lesz, ha ki sem teszi a lábát ott-
honról.

Színpadiasan felsóhajtott; s mivel még mindig erősen fájt a feje (sőt,
egyre erősebben), inkább lekapcsolta a lámpát, és visszafeküdt az ágyba –
és arra gondolt, hogy kétségkívül ez is egy rohadt jó nap lesz.

KORVÁSÁR

Bízva húlni, ne korvásár, s ha hangulatában, itt délelőtt,
ebből vár egy jó gondolat, akár most mozdul, s akármelyik munka lett
épp emlékezetes, elszánt szellemünk valamit éltetett, szóeszköztár,
hisz amint véljük, a délután csöndjén rendjövése, s mindabban, ami,
mondanánk, juttatás, igaz, amiről még e lét, egy lélek nemesen, pihen,
majd üzenve, ha ígéeknek, legközelebb a báj megfontolásul szép, a jelen,
elfogódva, sok szép oldott nyelvfürtön, s kezdő vagy vesztő éppen,
vissza, amint lehet, az ígérkező innen szélére, noha agg, túrt is,
fájdalom, halk tornya távol, a szépséges óhang fönt kikönyökölve
nézi a tér alkonyát, szelíd környezet, kedvelt évszakok, esti
próbák, a hegyoldal felől a hó, s a sarkon itt a sétáló gyermek
már hazafordítható, vendég vagy, ahol a jelenlét s a pontos érkezés
vágására, válasz, amivel kinek tartozunk, ne mondjuk, lévő kellem se jár,
akként, volt tisztaság, szellem, lélek, világunk kísérve, mi: világ.

MINDANNYIUNK

Hiány, hiány, lassúbb mozgássá kelti a hír,
járnak a víz, egyben ráfogó partján, hosszán a
megtépés, bosszú tudata levár a teremtés aljáig, jön tűgond,
új megítélés, formát nem választunk mindig úgy, nincsenek
a honvágyig megülő szép tapintatok, nincs olybá vissza se,
ahol rejtve kimagyarázható volna egymásnak mégiscsak a gond,
a fogadkozó, magával aztán ama tűrésről szólni rendben tudó,
a cselekvés mindannyiunk feszültségével egybe addig köt,
jobbára lélekszelvény, mondhatnánk így, a stílus könnyít, vihet
ki bizalma viszonyáig érzi, mi járható terep, köztisztviszéggé
nevelni valahol a gondolkodást, nem az erkölcs a kétely,
a teljes életünk kérhet s adhat egymásnak, érvényes szóval kifejezhető,
magyarázatot, az egymást kísérő tények, mégis szolgálatunk látva
környezetében a hitet s a szegénységben, társaink adnak erőt.

48 VÁRT TEKINTET

Mit kellett volna mondanom, szinte üres táj ismét, ferde táj körénk, hálóztatás, ha nem is mindig egy szóval, vigyázz, a lélek a szánkó hátulján, mint este is megtudtuk, úgy ellátnak itt, a szív az asztal sűrű kedve, nincs, a mosoly, mint a napfény a régi, szép együtt után, mely kincs egy közösség, egymásért – azzal, kívánja a szeretet, jár ugyan vissza jóleső képnek, már korra old, meghatottság, abban jót tesz, s igény nem is volna rá, ha látva, létünk, s hitt fáradtság, kímélhető minden, hisz megszólal a fáradt tekintet, egyben szorong, a másik épp inthet, az alap, nem vitat, csak tisztan az ember felelni kíván, nem a kétely, érzékeny, ismerjük, család, ki értené, jutunk egy ennél tisztább szó szükségéig, ahol talán ma halk szavú törődés nekünk a megható, igazi vágy, mondani, nem mondani, kéz, ki fogadva, fogadta kezdet hív jeléig, az otthon első ajtaját, a szellem s bizalom hamar a félt magatartás gyámabb hangulatába – ki kímélve, szépen élj.

Tizennyolc perce késik az étterem, már nem fogok cigit tekerni, félek, hogy mikor fellobbana a láng, vagy mikor a megnyálazott papírvéget ráhajtanám a megsodort hengerre, egyből elkészülne a rendelés, meg különben is esik, a biciklim ülése is nedves, zsebkendőm sincsen, mert elhasználtam az utolsót is, amikor sokadjára is eszembe jutott a nő, egész nap nem tudtam kivenni a fejemből, és mikor elin-

Szegő Márton 49

KELL

dultam otthonról, nem gondoltam az időjárásra, meg arra, hogy fájni fogok, a homlokom meg fájni a menetszáltól, csak a munkára, hogy majd gyorsnak kell lennem, hogy minél több címre kivigyem az ételeket, de alig van rendelés, pedig január elseje van, és már több futárral várok az étterem előtt, némák vagyunk, néha biccentünk a másíknak, fel-alá járálunk az egyenruhákban, mintha valami céges buli végén lennénk, mikor már meghalt a hangulat, próbálok kerülni a szemkontaktust, nehogy valamelyikük megszólítson, és szóba hozza a melót vagy az életét, mert ilyenkor csak bólogatni és helyeselni tudok, akkor már inkább hallgassunk, huszonöt percnél többet csak nem késik az étterem, gondolom, és kinyitom az övtáskát, amelyben a dohányt, a papírt és a szűrőt tartom, és hallom, hogy valaki azt mondja, fiatalember.

Egy középkorú fickó áll előttem, a szemüvege párás, a szájszaskja saras, csak a homloka látszik a fejből meg a sapka alól kilógó vörös haja, nem szól semmit, igen?, kérdezem, és fél lépést tesz felém, a cipőfűzőjére tapos, esetleg tudna adni százharminc forintot, már csak ennyi kell a borhoz, mondja, és visszalép, hallgat, én is hallgatok, mert csak centek vannak nálam, amelyeket pár napja Eindhovenben egy reptéri kávézóban szórt a kasszás az aprós tálkába, miután üdítőket vettem, hogy kevesebb pénzem maradjon, mégis előveszem a tárcám, és a centeken kívül mindenféle gyűrtött blokkot találok. Nem tudok adni, szólok meg, és ránézék, a szemüvege még mindig párás, csak áll és hallgat, nincs forintom, mondom neki, és felétartom a nyitott tárcám, hogy a lássa a centeket, majd mondom tovább, hogy az is csak azért van, mert Hollandiában jártam, egy családnál laktam, segítettem nekik a ház körül, játszottam a kislánnyal, együtt babáztam és ugráltam vele a kerti trambulínon, nem kellett fizetnem se a szállásért, se az ételért, csak dohányra, papírra meg szűrőre költöttem, és mikor egyszer a ház előtt cigiztem, odarohant hozzám a kislány, az ölembe ugrott, és azt mondta, szerelmes belém, majd meg akart csókolni, de csak az arcomat tartottam oda, és akkor eldöntöttem, hogy másnap szabadnapot kérek, hogy elutazhassak Amszterdamba megnézni a várost, és csak jártam az utcákat, már kezdett besötétedni, amikor megpillantottam a házak üvegajtaiban a nőket bugyiban és

melltartóban, úgy álltak a vörös fényben úszó kabinszobákban, mint a híres-
ségek a parfümmárkák plakátjain, benyitottam az egyikbe, a nő köszönt, az
üveghez lépett, elhúzta a fekete függönyt, én csak hallgattam, a kérdéseire
bólogatva és a fejemet rázva reagáltam, és amikor az ágyon ültem, le-
50 húzta a sliccem, közben azt mondta, so you're a virgin, azt feleltem,
hogy igen, i mean yes, erre ő, hogy nyíregyen születtem, és többet
nemigen beszéltünk, de visszajártam hozzá, a címét nem ismertem, emléke-
zetből fordultam be az utcasarkokon, sétáltam végig a csatornák mentén és
át a vékony hidakon, amíg el nem fogyott a pénzem, ő kéteurósokkal adott
vissza, és azokkal már nem akartam látogatni, így az utolsó napokban csak a
családdal meg a kislánnyal voltam, aki sírva fakadt, mikor elbúcsúztam tőlük,
és megígértem, hogy visszajövök jövőre, hogy megint együtt babázzunk, és
ugráljunk a trambulínon.

A cent is jó lesz, mondja a fickó, és kinyújtja felém a karját, a pénzt a
tenyerébe szórom, majd megkérdezi, van-e cigim, és mondom, hogy tekerem,
és bármikor elkészülhet a rendelésem, és akkor indulnom kell a címre, így is
késésben vagyok, mire ő, úgy is jó, hogy külön a dohány, a papír meg a szűrő,
és tartja a centekkel teli tenyerét, én meg adok neki mindent, majd azt
mondja, dankjewel, kint éltem, aztán mélyre süllyedtem, de félbeszakítom
és rávágom, ne haragudj, elkészült a rendelés, mennem kell.

RUMI-SORRA

*Születtem azon nap mikor lét se volt
Amikor meghalok külön lét se lesz
A Második Személy szívéen ültem ott
A Második Személy szívében leszek
Akit az életben ritkán szólítok
Aki életemben mindig szólított
Aki a kezdetben teremtett s teremt
Aki a végzetben engem újra kezd
Az időben szakadozott halandó vagyok
Időm végeztével folytonszületek*

52 ÚJ ÖRÖK EVANGÉLIUM

Élt egyszer William Blake
hetven évig végig ÉLT
minden szava bölcs és szent
keze szive nem pihent
feje se képzelete
örökké így négyesen
látott és cselekedett
míg küzdött és szenvedett
a nyomortól a világtól
az akadémiától
Vívta a soha nem unt
szellemi háborút
szavakkal és rímekkel
vonallal és színekkel
Egy volt nála szellem s tett
öröklétre teremtett
Már ezentúl egybeforr
a menny föld és a pokol
s bár egy egyháznak se jó
s röhögi a ráció
verse képei az Új
Örök Evangélium

„A legjobb a kályhától elindulni, vagyis a kezdettől” – írja jelen kötetének a teremtéstörténetet kommentáló nyitódarabjában Tábor Ádám. Ha tehát igyekszem az ő szellemében szólni, kitüntetett helyet kell tulajdonítanom a hozzá kötődő első élményeknek, és azt kell felidézni, milyen találkozásnak köszönhetem a műveitől való érintettséget, amelynek intenzitása mit sem veszített erejéből az elmúlt két évtizedben.

Csáki Márton 53

UTAZÁS AZ ÉN KÖZÉPPONTJA FELÉ

Tábor Ádám: *Út és/vagy utazás*

Különös módon a televízió, a banalitás médiuma közvetítette számomra első ízben a hangját és képmását – de nem az a különös ebben, hogy ilyesmi is megeshetett a legközelebbi múltunkat és jelenünket uraló egyre baljósabb alkonyatban. Hanem az, hogy bár aligha akadhat az alkatától és szellemiségétől idegenebb közeg, mint a televízió, a szavai valósággal megdelejezték: annak ellenére is, vagy tán éppen azért, mert fogalmam sem volt mindarról, amiről beszélt, miképp arról sem, hogy ki is volna ő maga. Mindössze az a homályos benyomásom támadt, hogy mondandója valamiképpen összecseng azzal az elemi erejű hanggal, amellyel nem sokkal e tévéadás előtt találkoztam néhány personalista és dialogikus gondolkodó – Buber, Sesztov és Rosenzweig – szövegeiben. Szédítő volt a felismerés, hogy ugyanez a hang, amely ellenállhatatlanul vonzott, de amelynek a mibenlétét képtelen voltam megragadni, napjainkban is tisztán hallható valakitől. Egyszóval azt éreztem, hogy akit látok és hallok, a beavottja valami olyasminek, amit mindig is kerestem.

De természetesen nem az én szellemi genealógiám miatt érdekes mindez: csupán annyit szeretnék mondani, hogy az életünkben meghatározónak bizonyuló orientációs pontokra nemegyszer valami banális véletlennek köszönhetően találunk rá. Ha viszont belegondolunk, mivé lettünk volna e találkozások nélkül, már nem is annyira banálisnak, mint inkább titokzatosnak, tehát misztikusnak tűnnek.

A misztika fogalma pedig Tábor Ádám életművének a szívébe vezet. Az ő esetében azonban hiba volna a misztikát valamely vallás vagy kétes hitelű tradicionalista iskola ezoterikus tanaival, vagy egyáltalán a vallási misztikára szűkített értelmezésével azonosítani. Igaz, a szentek, gnosztikus eretnekek, misztikusok, a hit anarchistái iránti fogékonysága e kötetéből is kiviláglik: elvégre ők képviselik legnyilvánvalóbban azt a nietzschei értelemben végletesen korszerűtlen, tehát örökérvényű költői-gondolkodói alapállást, amelyet misztikusnak nevezek. Ez pedig nem másban áll, mint hogy mindig arra az enyészpontra függesztjük tekintetünket, ahol az ellentétek egybe-, vagy Tábor Ádám

szavával élve: az *Egybe* esnek. Arra a pontra, ahol intuíció és szisztematikus létkutatás, elmélet és gyakorlat, az időből való kiszakadás és a jelenben való feloldódás képessége, a bensőséges elmélyülés és a legszubverzívebb művészeti praxis, sors és véletlen már nem egymás ellentétéként tűnnek fel. Arra a

54 pontra, ahol nyilvánvalóvá válhat krisztianizmus és judeozófia, a radikális kritikai gondolkodás és a metafizika iránti nyitottság, vagy éppen a zen és a dadaizmus, a preszókratikus hagyomány és a neoavantgárd közti rokonság.

A misztikus jellegű gondolkodás egyik legfőbb gesztusa ugyanis éppen az – és pontosan ezért oly nyugtalanító minden dogmatizmus szemében –, hogy kedveli a paradoxonokat, és mindent a visszájára fordít: míg a látszólagos ellentéteket közös forrásból eredezteti, szakadékot és krízist érzékel ott, ahol mások megnyugtatóan sima felszínt látnak. Röviden: a kettőben az egyet, az egyben a kettőt mutatja fel.

Gyakorlati síkon ez a látásmód a legmagasztosabb értelemben vett „teljes élet” vízióját hordozza, amelyben vonzalmaink és választásaink, örökölt és választott közösségeink, újításra és megőrzésre irányuló hajlamaink harmonikus rendbe szerveződnek. Tábor Ádám művei ennek az egységnek a kereséséről szólnak: nevezetesen arról, hogy az intézményesült vallások és kizárólagosságra törő ideológiák hazugságával ellentétben ez az egység csupán ideiglenesen tapasztalható meg az emberi sorsnak nevezett „rossz végtelenben”. Ilyenformán a legtöbb és legigazabb, amit ember tehet, az az alkotás révén gyakorolt megismerés, a legfelkavaróbb konzekvenciáktól sem visszariadó öntranszcendálás. Tábor Ádám életművéből épp ennek szenvedélye sugárzik: azaz nem eltagadja, hanem megéli és termőre fordítja azt a feszültséget, amely abból fakad, hogy a külső és belső meghatározottságok, test és lélek, hit és tudás útjai, hol széttartanak, hol összefutnak.

Írásai egzisztenciális tétjét és fedezetét azonban nem csupán az adja, hogy e kettősségek boltozataként szükségszerűen felsejlik a legfenyegetőbb dualitás – azaz kezdet és vég, élet és halál kérdése –, hanem hogy az ezzel való számvetés kérlelhetetlenül személyes. Márpedig a személyesség ugyancsak kulcsfontosságú mind a vallási, mind a profánabb, tehát művészeti síkon értelmezett misztikában: ahogy az egyikben ember és isten, mester és tanítvány viszonyát jellemzi, úgy a másikban az alkotás és befogadás aktusát.

Persze az a fajta önreflexivitás és személyesség, amiről beszélek, távol áll attól az önkítárukozástól, amit hajlamosak vagyunk e szavakhoz társítani. Tábor Ádám számára nem az a személyes, ami csupán lénye külső burkát, vagyis az egyéniségét érinti, hanem az, ami lénye legbensőbb magjából vagy magjához szól. Ahhoz a maghoz, amely mindannyiunkban közös, tehát isteni, tehát szent, tehát szabad, tehát ami emberré avat minket.

Mivel minden téren az így felfogott személyesség az egyedüli értékmérője, nem meglepő, hogy a mindenkori klérus és nihilizmus által elsikkasztott,

a felszín alá kényszerített szellemi áramlatoknak lett a részese, alakítója, mint említettem, beavatottja. De miként válhat valaki beavatottá a kétosztatóság világában? A legtöbb hagyomány erre a tényleges vagy metaforikus utazást kínálja: gondoljunk csak a peripatetikusokra, Buddha vagy Jézus szavaira. Igaz, Pascal azt mondta, minden bajunk abból ered, 55 hogy nem tudunk megülni a szobánkban, ez azonban korántsem jelenti azt, hogy ne lett volna folyamatosan úton. Hiszen a négy fal között is lehet utazni, csak éppen nem horizontálisan, hanem – Tábor Ádámot idézve – be- és felfelé. Következésképp az ő könyvében is belső utakról esik szó elsősorban. (számomra egyébként a borítón látható Klee-kép is az efféle mozdulatlanul megtett utazásokat jeleníti meg igen érzékletesen). Bár tagadhatatlan, hogy a tényleges utazás is megnyithat metafizikai távlatokat: a misztika logikájából következően aszkézis és ekstázis, a szakadatlan vándorlás és a remeteség végső soron ugyanazt célozza: a köznapi létezésből való kiszakadást, az élet magasabb dimenzióinak megostromlását, egyszóval a határsértést. Ám míg sokaknál azt tapasztalni, hogy az állandó helyváltoztatás ellenére egyre csak távolodnak saját középpontjuktól, Tábor Ádámot még egy alkalmi utazás is döbbenetes szellemtörténeti felismerésekre indítja: többek között arra – történetesen a középkori és a reneszánsz szellem közti látszólagos szakadás kapcsán –, hogy tulajdonképpen a misztikus alapállás jelenti a kultúra mindenkor mélyáramát, illetve hogy minden autentikus, akár metafizikaellenes mozgalom gyökerénél is fellelhető valamiféle misztikus mozzanat.

Messzire vezetne kifejteni, milyen horderejű művészet-, élet-, kultúr- vagy értéfilozófia csíráját hordozza e gondolat, de ez jórészt kiolvasható a kötetből. Csupán arra hívnám fel a figyelmet, hogy bármire veti is tekintetét a szerző, mindig fellebbenti a fátylat valamiről, ami addig rejtve volt: műbírálatait olvasva minden ironia nélkül mondhatom, hogy olykor még egy-egy művész is az ő elemzései nyomán ébredhetett rá a maga valódi intencióira vagy előképeire.

Ám a fátyol fellebbentését, a rejtett feltárását görögül úgy nevezik: apokalipszis. Tábor írásai tehát mindig a kendőzetlen valónkkal való szembenézésre sarkallnak, hiszen a végítélet sem jelent majd mást, mint annak megválaszolását, hogy megszülettünk-e egyáltalán, kapcsolatba kerültünk-e a nagybetűs szellemmel, valódi létfeladatként gyakoroltuk-e a gondolkodást. Nem árt hát, ha eszünkbe vessük e könyv egyik kulcsmondatát, és annak jegyében vetjük latra újra meg újra, hogy meddig jutottunk, hol állunk éppen a határaink és középpontunk felé tartó utakon. Mert ahogy Tábor Ádám írja: „Az élet értékét az szabja meg, milyen távoli határról mennyire tud az ember egészen hazáig megtérni.” (*Parnasszus Könyvek, Bp., 2020*)

Veréb Árnika első verseskötete (ha nem is példa nélküli, de) meglepő módon az archaikus emberkép – archetipikus alakváltozatokat sorjázó, szimbolikus szerepköröket betöltő – mágikus szellemiségét, esetleg a Hamvas Béla *A Ví-*

56 András Tamara

A VÍZÖNTŐ JEGYÉBEN

Veréb Árnika: *régiék*

zöntő című esszéjében körülírt *elementáris* emberi léptéket hívhatja elő bennünk, melynek maradványaival mindinkább csak mentális (kivételes esetekben metafizikai) síkon, legkevésbé a kollektívizált kulturális tér-

ben találkozhatunk. Ezzel együtt a „tudatelőtti” emlékezetben őrzött *régiék* eredettörténete olyan, egyszerre eliminált és elévülhetetlen esztétikai elemekből épül fel, amelyek helyenként – az akár *ökoszisztematikusnak* is nevezhető szövegszervezés mentén – a végső soron varázstalanított, szeretetlenülő, szellemileg szelektív kortárs költői köznyelvet is kikezdehetik.

Ezen archaizált alakzatok korántsem kultúrtörténeti kellékként, avagy klasszicizáló képzetkörök muzealizált lenyomataként, hanem egy magánmitológikus motívumrendszer integráns részeként jelennek meg. A felvonultatott, már-már pszichés princípiumokkal rendelkező, kiméraszerű lények képzeletbeli (?) életközössége pedig abból eredően lehet antropológiailag autentikus, hogy a szignifikánsan történeti, ugyanakkor saját leleményeit nem egyfajta régészeti leletként feltáró szövegvilág *mesélője* az úgynevezett (az említett princípiumok kapcsán legfeljebb pszichologizáló) posztmodern (utáni?) életérzés martalékait – e motívikus szerkezet/szervezetben – éppen maradvány-mivoltukban, mondhatni reciklikusan bontja meg: „ez mind rég volt // mert nem figyeltek arra / hogyan kell a köröket / a bőrre felrajzolni / és betört a víz / az emberek magasra mentek” (*zöld menyasszonyok*); „tavaszra olvadásnak indul a jég / éjjel a völgyben ködként szétterül / gyapjas és fehér világít a sötétben / túlpartján hunyorognak a másik falu tüzei / és azokat hívják akik nem lettek még otthonra” (*zúgó*)

A *régiék* mintegy mementót állít a mindenkori – mégis minden nappal egyre kevésbé megközelíthető – *vadak* emlékének, akiket a civilizált ember pont azzal távolított el magától/magából véglegesen, hogy azt hitte, megszelídítheti őket. A némileg inherens illusztrációkként funkcionáló grafikáktól (Veréb Csilla munkái) függetlenül, pusztá verbalításában is plasztikus vizualitással elénk táruló poétika egyszerre manifesztálja az elődök történeteiből ismert, családi (közel) múlt lelki tájainak elhagyatottságát, a közetlemezek és évgyűrűk rejtőzködő rétegzettségét, a földi lét tektonikus mélyszerkezeti mozgását, valamint azon – tudatalatti terekben tenyésző –

természeti entitások ős(t)örvényét, melynek töretlen érvénye (s a tény, hogy minél jobban akarjuk, annál kevésbé vagyunk képesek kitérni előle) nem egy statikusan harmonikus rendet feltételez. Épp ellenkezőleg: egy rettentő *rengeteg* árnyait elevenítheti meg: „de amikor / kidöntötték a fákat és levágták / mind a kecskéket de csak / a szemüket ették ki akkor / felsziszentek a kígyók / és körbefonták a muzikusokat / csak egy egy kar dülledt has / némi hāj az áll alól az lógott / ki és falták a kígyók mind az / embert míg keskeny testük / fel nem repedt és fehérré / szelídült bőrlebe-nyek ömlöttek / mint a víz”. (*éhség*)

Vagyis Veréb Árnika versei egy afféle végállapotról adhatnak hírt számunkra, amely nem visszavezethető, de valamiképpen visszavetíthető a keletkezés anarchikus körülményeire, melyben a természet és az ember között vibráló viszony veszélyeinek végzetessége éppen annyira bizonyulhatott szélsőségesen kiélezettnek, mint e két kozmikus komponens szimbiózisa. Ez az inverz irányú időeltolódás immansenen foglalja magában azon – mindinkább időszerű – dilemmát is, miszerint rendelkezhet-e az úgynevezett *haladás* szolgálatába állított „humán erőforrás” olyan hatókörrel, amely úgy (de)formálja saját képére a természeti jelenségek majd mindegyikét, hogy azok nem fordíthatják vissza e kölcsönös hatásmechanizmus manipulált menetét, úgymond a maguk javára – s az emberiség ily módon elkerülhetetlen vesztté: „ezután az emberek ha meg akarták járni / a maguk közti távolságot / sosem mentek a völgyön át / és egy idő után elfelejtették a neveket / melyekkel a lovaknak parancsoltak / tudták hogy nem urai többé a völgynek” (*zúgó*). A központba helyezett, majd onnan elmozdított ősképek itt közel sem *aranykori töredékek*ként illesztődnek egymás mellé, avagy intarziaként egymásba: inkább egy permanens (ám egy közelgő kataklizmában talán kulminálni képes?) apokalipszis allegorikusan abszolutizált tanújeleit látjuk feltűnni bennük; miközben a Jung-féle kollektív tudattalanba temetett rituális cselekvésekből fakadó, önkéntelenül megidézett fantomfájdalmak egyfajta regresszív reinkarnáció részeként (ld. még: *participation mystique*) szinte egy pillanat alatt felszínre (azaz érvényvesztett életünkre) törnek: „már nem lehet leolvasni / mi is történt / a szemgödörbe beférkőznek / az indák csak a száj marad / fekete amelyben ott forog / a víz míg nem bírja tovább / megtartani az érmét / elgurul / és a lugas betör” (*templomfal*)

Az idők jeleit felmutató víziók és visszatekintő leleplezések elegyében így szabadul el a (felszínen) féken tartott természet, és – mintegy a szocializáció színe alól – nekünk szegeződik a préda-predátor felosztás felcserélhetőségének kérdése is. Ez legadekvátabb formában a lírai alany botlásait és baleseteit, valamint az efféle testi tapasztalatok által tematizált, belülről

kitörni készülő *fűzisz* fékezhetetlen térnyerését érzékeltető szövegrészekben érhető tetten. A sok helyütt (a kortárs lírai felhozatal kevésbé produktív mintavételeképpen) kimódolt sortörésekkel operáló közlésmód töredékesen élő-

beszédszerű nyelvezete mögött egy alakatlan, szelídülő animalitásnak
58 alárendelt alkotói attitűd ismerhető fel, amely kifejezetten az elemi-
esszenciális szinten eltorzult emberi hemiszférán inneni, organikus mozzanatokból meríti rendkívül fegyelmezetten stilizált szemantikai szerkezeteit. A keretek közé szorított, s alkalomadtán elszabadított vadvilág vitalitása mindenképp magához vonzza az arra tévedteket. A megszelídítettek azonban akaratlanul is fellázadhatnak a gazdatest ellen: „nem tudtam neki elmondani / hogy értik ezt a kutyák / mert a pórázak keresztben / ráfeszültek a nyakamra / odaszegeztek / tiszta föld lett a halántékom / és csak valami sutyorgásra telt / hogy menjen / menjen már a néni el / különben saját kutyáim / fojtanak meg / és legalább akkor / hadd legyen csönd // aztán tovább futottam / szédülten / és csak otthon láttam meg a vért / vékony vonal a nyakból le / az anyajegyem kettéhasadt / és apám bizalmatlanul kérdi / hogy fogunk hát ezek után / ezer közül is”. (*vadat lesni nem szabad*)

„Őseink primitívek voltak, vadak, emberevők, az erdőben laktak, kövekkel verték agyon egymást, az asszonyokat rabolták, írni, olvasni nem tudtak, és ahogy Jung beszél, isteneiket úgy tisztelték, hogy tenyerükbe köptek, a nyálat szétkenték, és a felkelő napnak megmutatták.”¹ A fentebb már idézett Hamvas-esszében a szerző a huszadik századi modernség új barbárságának örvén analogikusan szemléli a primitív, illetve a tömegember nyugtalanítóan egynemű sajátosságait. Utóbbiak fogalmi gócpontjaként a *reziduum*-ot (mint a racionális gondolkodásformákat megsemmisítő ösztönös késztetést) jelöli ki, melynek hatására „a barbár, nem mint régebben, a népvándorlás idején, a fejlett és magas embert távolról és kívülről rohanta meg, hanem alulról és belülről. Az emberben-magában van a tudattalan, ami feltört, és a társadalomban-magában van a tömeg, amely feltört. Ez az új népvándorlás, a barbárság vertikális betörése.”² Mintha Veréb Árnika – kétségkívül posztmodern utánérzésű – prózaversei horizontális síkon próbálnák kitapogatni mindazokat a kitüremkedéseket, melyek már semmiféle pszichészellemi-művészeti szublimációval nem simíthatók el. Hiszen mindenféle (kulturálisan körülkerített és felszabadított) kollektívum eltűnt már, ami mindezek alapját képezhetné. Hamvas szerint a tömeg korszakának jelszava nem más, mint a *nyersanyag*, ami részben a *régiék* alkotói anyaghasználatát is meghatározza; ám ezúttal szemmel láthatólag merőben másféle csapásirányú kitermelési-feldolgozási folyamatban (bár nem mindig elementáris esztétikai kifejezőerővel) történik mindez, mint ahogy az az elszemélytelenedett, elborult tudatú (akár kulturális árnyképeket is magára öltő) kortárs közösségi létformák esetében lenni szokott. (Vö. „a fény követi az egyenetlen

csapásokat / mert át lehet úszni a köd másik oldalára / de nem marad már erő / visszafele is megtenni az utat // a köd hajnalra eltakarja a hegyeket / már nem látni a másik falu tüzeit / kioltotta a tenger / lovak dobognak a fe- nekén...” – *csönd*)

„Műveltség, rang, vagyon, állás, osztály, tudás az embert attól, 59 hogy a nagy homályos árnyék elérje és elborítsa, nem védi meg. Sem- miféle eddig megszerzett emberi képesség, tehetség, szellem, magasság nem elég hatékony ahhoz, hogy az embert az elmerüléstől megóvja.”³ A *ré- giek* riadtan menekülnek. Nem véletlen, hogy a versek hangoltságát a fo- lyamatosan fokozódó csörtetés, csaholás, dobogás és verdesés visszhangjai határozzák meg. Ezt az űzöttséget pedig egy memetikuss végítélet önszerveződő mechanizmusai kísér(t)ik. Mintha egy millió és millió éves (család)fa törékeny, semmibe hajló ágáról tekintenénk körbe. A még mindig vészterhes madártávlatból vizionált valóságge- lemek azonban nem imaginárius másvilágokat, vagy eddig ismeretlen téridő-síkokat sejtetnek: a poszthumanitásba hajló pusztulás percep- ciói ezek, tanúvallomások a felégetett földről, a tékozlás tapaszta- latáról, s a tartozásról – az egyre a(ntropo)morfabb természetnek. A mind emberibbnek, s egyre tűnékenyebbnek tűnő természeti lények azonban csak addig menekülhetnek, míg van, ki űzze őket. Ami meg- marad: *egy vak kanyar, kútban élő asszonyok, ördögsekérként görgő kisfiú, ezerarcú füvek, egy magányos ünő, halovány cápafák, földszag, köd, szomj és futás...* „menjete / menjete el vigyétek magatokkal / a sötét füstöt / de csak a cédrus morog / mint aki neheztel / amiért csak néztük de / sosem akartuk / oltani a tüzet”. (*esti csevej*) (*Szép- irodalmi Figyelő Alapítvány, Budapest, 2020*)

Új Forrás 2021/10 – András Tamara: A Vízöntő-jegyében
Veréb Árnika: régiek

¹ HAMVAS Béla, *A Vízöntő* = H. B., *A láthatatlan történet – Sziget*, szerk. Dül Antal, Bp., Medio, 2001, 22.

² *Uo.*, 15–16.

³ *Uo.*, 21.

Ferdinandy Györggyel 2019 tavaszán volt szerencsém találkozni, az akkor éppen frissen megjelent kötete, a *Különös boldogság* bemutatóján. Az író a kötet egy dedikált példányával ajándékozott meg – sok különös boldogságot kívánva –,

60 Santaveczi Anita

ABLAK

A VÉGTELENRE

Ferdinandy György:

Könyv a világ végén

amely azóta is féltett kincse a könyvtáramnak és utazásaim kötelező kelleke. Ez talán megmagyarázza, miért fogtam bele a szerző új kötete, a *Könyv a világ végén* című prózagyűjtemény olvasásába egyfajta furcsa izgatottsággal, mondhatni különös boldogsággal.

A *Könyv a világ végén* szövegei egy-másfél év lenyomatának tekinthetők, az írások 2019 januárja és 2020 márciusa között születtek. A szövegek keletkezési ideje azért is lehet figyelemre méltó, mert az olvasó a könyv lapozgatása során tranzitónába kerül; még képesek vagyunk elcsípni a pandémia előtti élet fragmentumait, a szövegekben azonban már felmerül a formálódó „új” világ képe, és egy alakulásban lévő, kiismerhetetlen rendszer időszakának jövendölése.

A kötet izléses egységet alkot, a borító és a szöveg között szimbiotikus összefonódás ismerhető fel. A borító Bánay Anna és Szita Barnabás munkája: a portugál fotóművész, Miguel Valle de Figueiredo fotójának felhasználásával készült, amely remek választás a szöveg karakterét tekintve. A fekete-fehér képen egy kihalt épület látható, amelynek egymásba nyíló szobái egy végtelenül hosszú folyosót láttatnak. A szoba komor, üres, egy letűnt kor emlékének hírvivője. Az egymásba nyíló szobák labirintusszerű teret hoznak létre, ezzel az elveszettség helyzetébe hozzák a befogadót. A kép egy *mise en abyme* jelenetet ábrázol, amely által a kép ismétlődik, és benne foglaltatik önmagában, amely tovább erősíti a végtelenség illúzióját. A szemlélő legszívesebben belépne a szobába, hogy megkeresse a kivezető utat, illetve hogy megtalálja a címben is szereplő világ végén lévő könyvet. A szöveg és a borító szimbiózisa abban az aspektusban is harmonikus, hogy mindkettő kutatásra, kalandra hívja a befogadót. Az olvasónak/szemlélőnek engedelmessé kell lennie az író felhívásának és az íróval együtt kell elmerülnie az emlékek archívumába, a múlt fragmentumszerű történeteibe.

A kötet kiemelt témája az otthon keresése és a kutató, kereső ember intellektuális örök bolyongása. Ferdinandy gyakran ír folyamatos, évtizedeken át tartó utazásról, az otthontalanság gondolatáról, a (most kényszer miatti) lakásban levés egzisztenciális tapasztalatáról. A szerző utazásai komplexek

és többretegűek: egy olyan ember története, aki mélyen átélte a fizikai utazás gyakorlatát, hiszen 1956-ban elhagyta Magyarországot és tizenegy évet töltött el Franciaországban, majd harminchat évet él Puerto Rico-ban – napjainkban pedig Miami és Budapest között osztja meg otthonát, a kétlakóság egzisztenciális keretei között.

61

Az *Előszó* első mondata a kötet egyik kulcsmondatának is tekinthető. „Van néhány részlet, amely kikerülhetetlen” – írja Ferdinandy, aki az elfeledett és kifelejtett részletek felkutatására és megírására törekszik. A kötet a teljesség elérésének igényét fogalmazza meg, az író a múlt fragmentumait kutatja és eleveníti meg, apró kis forgácsokban tárja az olvasó elé a megtalált tárgyakat, lélettöredékeket. Ferdinandy a múltba kalauzolja az olvasót, amely rövid, egy-egy erős benyomásra épülő visszaemlékezésként idéződik fel. Az emlékképek fragmentált volta a kötet második nagyobb egységének címében, a *Forgácsokban* is kiemelődik. A kötetet áthatja a letisztult elegancia, Ferdinandy arról beszél, amiről már sokszor, a szövegek mégsem válnak ismétléssé vagy anekdotaszerű locsogássá. Ferdinandy György szövegeiben a legerősebb elem ő maga, az átélt életút lebilincselő izgalma. Pontosan látja a tárgyát, higgadtan fókuszál egy-egy fontos részletre, megtalál és pótol az írás aktusával. Az irodalom a domesztikálás eszköze is a számára, a múlt felkutatni való archívumként jelenik meg, amely különféle forrásokból, regényekből, feljegyzésekből, levelekből, foszladozó írásokból és nyilvántartások rétegeiből bukkan elő. Ferdinandy a múlt felkutatására invitálja az olvasót, aki végigköveti ezt a textuális utazást, amely archeológusi kíváncsisággal, a részletek megismerésére való törekvésével és az emberi sorsok tiszteletével bontakozik ki előttünk. A szövegek egyik legnagyobb ereje a humán sorsok előtérbe helyezésében, az emberi értékek tiszteletében rejlik.

A prózakötet első szerkezeti egységébe tizenhat novella és elbeszélés foglaltatott, amelyek változatos helyszíneken játszódnak (Sashegy, Gödöllő, Strasbourg, Dijon, Mons, Miami). A kötetben a korábbi művekből már ismert emberek, a szülők, testvérek, feleségek, gyerekek, a nagybácsi és a régi ismerősök és sorstársak idéződnek meg az olvasó előtt – a szerkesztő, Navarrai Mészáros Márton szavával élve tehát „a Ferdinandy-univerzum” korábbi szereplői elevenednek meg a sorok között. A kötet szövegei a múlt felkutatására és az elfeledett és méltatlanul mellőzött részletek felkutatásának gyakorlatként értelmezhetők, Ferdinandy azonban nem veszik el az apró emléktörmelékek labirintusában és a múlt visszaidézésében: a narrátor biztos kézzel vezeti a történetek fonalát és nem hagyja cserben az olvasót, akire ott vár valami a világ végén – a könyv, amelynek a felkutatására indult.

A kötet első szerkezeti egységének címe *Séta a hegyen*, amelynek szövegei metaforikus útvonalak mentén járnak be a múltat. A szerző minduntalan arra törekszik, hogy a lehető legpontosabban ragadja meg a legfontosabb, életformáló eseményeket, az emberi sorsokat és helyszíneket. A *Lakó* 62 *voltam* című elbeszélés kiemelt figyelmet érdemel a mellőzött részletek megörökítésének kontextusában. A novella az otthontalanság lételményének leírásával kezdődik: „Úgy éltem le az életemet, hogy nem volt házam és hazám. Lakó voltam három kontinensen. Más szóval, volt lakhelyem, postai címem. Otthonom annál kevesebb.” A narrátor a „régiből” érzi először a sajátjában magát, amelyet azért ennek ellenére sem tud az otthonának nevezni. Az író a padlás és a pince poros tárgyai között kutatva talál rá édesanyja régi tárgyaira, elfeledett képeretekre és egy szöveges emlékre; a lakók nyilvántartására. Ferdinandy elolvassa az iratot és megemlékezik az elfeledett lakókról, akikről csupán bejegyzések, személytelen leírások és adatok maradtak. Ezek azok a részletek, amelyek Ferdinandy számára megkerülhetetlenek, azok az óriási apróságok, amelyeknek a kötet tiszteletteljes emléket állít. A novella forrásként a nyilvántartás hideg adatközlésére szorul, amelyet az írói kutató tekintet elevenít meg és alakít át „félévszázad” lakóinak történetévé. A nyilvántartásban a „kötelező rovatok” címszó alatt a lakók neveire bukkan, és „jönnek hosszú sorban, mindazok, akik életük egy pillanatában itt, a mi tetőnk alatt húzták meg magukat.” Ferdinandyra van szükség, hogy az adathalmazban meglássa az emberi sorsok egymásba fonódó történetiségét, és hogy humanizálja a kis emlékforgácsokat. A bejegyzések emlékeztetik az írókat az ismeretlen és ismerős, elfeledett sorstársakra, akik a megemlékezés által újra visszaíródnak az a „saját ház” mikortörténelmébe.

A *Könyv a világ végén* második ciklusa a *Forgácsok* cím alatt összegyűjtött írásoknak ad teret. Az itt közölt szövegek a korábbi kötetek végére válogatott *Emlékszilánkok* ciklus közeli rokonának tekinthetők. A jegyzetek a szerző életének fontos eseményeit és a közelmúlt történéseit mutatják be megkapóan humanista szemlélettel. A ciklus nyitódarabja a *Dióhéjban...*, amelyet az író Puerto Rico-i tapasztalatai hatnak át. A narrátor a számkivettség magányában a tapasztalatcsere lehetőségére és az otthonra találásra vágyik. Ferdinandy „trópusi magányában” a félévszázados száműzetés utáni hazatérésére gondol és arra, hogy hogyan tudná megosztani az évtizedek alatt megélt gazdag tapasztalatát. Hamar kiderül, hogy a tapasztalatcsere csupán vágy lehet, az ismeretek megosztására ritkán adódhat csak alkalom. Ferdinandy fontosnak tartja az elfeledettek, a mellőzöttek, az észre nem vehető, marginális emberi sorsok felfedezését. Példának hozza azokat a fiatal magyar írókat, akiknek a műveit fordította és kiadatta, és akiket „felfedezettjeinek” nevez. Ferdinandy a tanárságáról is gyakran ír, és azokról a tapasztalatokról, amelyek világhossá tették előtte a „művelt Nyugat”-nak

a gyarmatbirodalmak ellen elkövetett rémtetteit. Akárhol is van, Ferdinandy „próbál”, „üzen”, „figyelmeztet” és „elmond”, szerető törődéssel érdekli az emberi sors.

A Könyv a világ végén című kötet egy magányos erőfeszítés művészetének, egy egyetemes, humán, intellektuális küzdelemnek a hitvallása, amely a legsajátabb, legigazabb anyaga Ferdinandy György műveinek. (*Magyar Napló, Bp., 2020*)

63

Jobbára mindannyian érdeklődünk családunk története, őseink élete iránt. Valamennyi nemzet irodalma bővelkedik a családregegyekben, azon belül is a kifejezetten az apa, az anya, ritkábban a nagyszülők sorsát körüljáró alkotásokban. Noha a magyar irodalomban viszonylag elenyészőek a nagyszülő-, netalán a kimondottan nagyaparegegyek, Halmai Róbert a *Nagyapám* című regényével akár változathat a tendencián.

64 Navarrai Mészáros Márton

LAKAT ALATT

Halmai Róbert: *Nagyapám*

A cím alatt az alcím egyértelművé teszi: családtörténettel van dolgunk. A kerettörténet, amely a törzsszöveghez viszonyítva némi tipográfiai eltérést mutat, úgy szól, hogy a szerző keze ügyébe akadt egy régi fénykép, amelyen négy alak mosolyog a kamerába. Ott, a fotón lenne a helye neki, a narrátornak is, de valamilyen okból kifolyólag mégsem szerepel rajta. Ennél sokkalta fajsúlyosabb probléma, hogy nem emlékszik – sem a felvétel készítésének körülményeire, sem a kirándulásra, sem a nagyapjára. Ez a (kis)regény (már amennyiben vonakodva regénynek tekinthetjük ezeket a rövid szövegeket) kiindulópontja, amelyet így vázol fel: „Sem mire *nem emlékszem* abból a nyaralásból. *Nem emlékszem* a nagyapámra sem.” Majd megemlíti: „Mindenkinek két nagyapja van. Nekem *egy se volt.*” (A kiemelések itt és a továbbiakban tőlem származnak – N. M. M.) Erre a felismerésre épül a regény, amely már a lelegején látatja, hogy alapvetően az emléképolás vagy emlék-nem-ápolás, illetve a másik megismerhetőségének témakörét kívánja körbejárni. A tipikus kelet-közép-európai családtörténetre oly jellemző, hogy az elbeszélő anyai nagyapjának, az édesanya addigra már rég halott katonatiszt apjának már az emlékét sem őrzi a család, mire a szerző belép a kamaszkorba. Ami a kötet tárgyául választott apai nagyszülőt illeti, ő a kommunista hatalomátvétel idején a szomszédos Ausztriába emigrál, és egyfajta abszolút *outsiderként* ott, a vasfüggöny másik oldalán éli le felnőtt élete javát.

A cselekmény elején az akkor már betegeskedő nagyapa éppen a nyolcvannegyedik születésnapján, egy kórházi ágyon életét veszti. Az elbeszélő, lévén nem ismerte, nem tud mást tenni, minthogy a kórházi zárójelentésekből, a hagyaték kézzel fogható tételeiből, valamint az édesapa által ímmel-ámmal továbbadott családi legendáriumból próbálja meg rekonstruálni nagyapja élettörténetét. Tulajdonképpen bárhol elkezdődhetne ez a nyomozás. Ciklikus, vég nélkül egymásba futó, indaként elképzeltető szálak építik fel. A megidézett emlékfoslányokat csupán a család vezetékneve fűzi egymáshoz, ezért egyáltalán nem szükséges a lineáris építkezés, amelyet

Halmi – azzal, hogy többször és több pontról elindítja a néhai családfő alakjának felskiccolását – láthatóan meg is tagad. Az emlékek természetüknél fogva megbízhatatlanok, és ki vannak téve a folyamatos erózióknak. Csupán néhány dolog tűnik biztosnak. Az, hogy a nagypapa létezett. Hogy született, és hogy meghalt. A világrajövetel és az élet lezárása között eltelt évtizedek pedig csupán hivatalos okiratokból, peres papírokból, levelekből és jobbára fekete-fehér, ráadásul az elbeszélő számára többnyire idegeneket ábrázoló felvételekből göngyölíthetőek fel, de az emlékmegőrzés aktusának fájó hiányával csupán ideig-óráig tölthetőek fel a hézagok.

Ennek az elgondolásnak a kulturális aspektusait vizsgálva egyből pontosan kirajzolódik, hogy Halmait a valóság feltárásánál, megismerhetőségénél sokkal jobban izgatja, hogy megpróbálja szavakba önteni egy történetet, amelyet vállaltan nem ismer és már nem is ismerhet meg. Számára nem az életrajzi pontossággal megírt élettörténet a jelentőségteljes, még csak nem is a nagy sorsfordító események tükrében felrajzolható életállomások adják az igazán fontos közelítési pontot. Vállalása egészen más, és meglehetősen képtelen: újraírni azt a történetet, amelynek szegmensei valószínűleg hírbe sem hozhatók a valódi eseményekkel. „Kutya nehéz úgy *hazudni*, hogy az ember nem ösmeri az igazságot.” – idézi a regény mottójaként választott Esterházy-idézet. Csakhogy, ahogy Bacsó Béla helyesen feltette a kérdést a *Harmonia caelestis* és a *Javított kiadás* kapcsán írt esszéjében, a szóban forgó megállapításnak csupán addig van létjogosultsága, amíg a szerző valóban nem ismeri, miként esett meg az elmondott történet. De mi a helyzet akkor, ha valaki a nagypapját fókuszba helyezve ír regényt? Hihetjük-e, hogy valóban nem ismeri tárgyát? Elfogadhatjuk, hogy mindaz fabrikáció, amivel dolgunk akad a következő százhatvan oldalon, miközben a szerző, akár egy magányos nyomozó, a felsorolt módszerekkel megpróbálja láthatóvá tenni az említett élettörténetet?

A jelentéktelennek tűnő részletek előhozásával, a hézagok önkényes feltöltésével azonban mégiscsak elmondható, megírható egy elbeszélés. Hogy milyen? Aligha több, mint fikciós, ártatlanul játszadozó. Bőbeszédű, mégis rövid. Sőt, tulajdonképpen így, ezen a módon is (vagy csak így?) elmesélhető egy lehetetlennek, vagyis sokáig elmondhatatlannak, felépíthetetlennek ígérkező történet. Mindegyik, röviden elmondott, világosan külön tagolt emlék egy a kis, gyárszéli dortmundi házból egy nagyobb magyarországi kitérővel, „itteni” családdal, majd emigráció után egy „ottani” második feleséggel tarkított, végül egy bregenzi kórházban magányban lezáruló élet apró részeit képezi. A felvillantott életjelenetekből idővel kirajzolódik az ismétlés egyfajta mintázata, amely apáról fiúra száll tovább. (A ciklikusságról:

„Tudta, hogy *minden* egyes nap *ugyanaz* a nap. Ahogy tegnap történt, és ami történik ma, *ugyanaz* fog történni holnap is.”; „Nagyapám az évek alatt *újra-és újraírta* családunk történetét. Megírta, amit nem élhetett át, *elképzelte* az *elképzелhetetlent*. Történeteket *talált ki* egy fiatalemberről, aki [...]”)

66 A nagyapa édesapja az első világháborúból visszatérve, az átélt traumák és súlyos sérülések hatására, képtelen teljesen visszailleszkedni a társadalomba. Idegen marad számára az egykori családi környezet, még a három év alatti kisfiával is képtelen mit kezdeni. A későbbi nagyapa ekkor már érti, hogy saját apja egy árva szót sem ért a fecsegéséből; megrendítő módon csupán a rokkant veterán mankója figyel, hallgat rá: „A mankó *megértette*. Bólogatott. Ekkor még *nem tudta*, még csak *nem is sejtette*, hogy inentől kezdve ő lesz az egyedüli barátja.” A meg nem értés aztán a nagyapa és az apa, ennél fogva a nagyapa és unoka viszonyát is keresztülfonja, ugyanakkor – egyfajta halványan kirajzolódó – távolság az apa és az elbeszélő között is megfigyelhető, utóbbinak ugyanis meglehetősen nagy erőfeszítéseket kell tennie, hogy elbeszélje a saját verzióját.

Egyébként a nemtudás számos alakzata, illetve a hiánypótlás miatt előhívott fantáziálás, a fehér foltok besatírozása, a titkok feloldása visszavisz az értelem különböző generációk életében. Csak azért, hogy egy szemléltető erejű példát hozzak: a nagyapa nem ismeri az édesapjától kapott üveggolyók történetét, csak feltételezheti, hogy az egyiket a frontról hazatérő apja egy muszka katona zubbonyából húzta ki, bár „azt *nem tudta*, kik voltak a muszkák”; de nem képes megérteni ezekhez a tárgyakhoz kapcsolódó érzelmi töltetet sem, ezért nem tudja felérni ésszel, miért veri el az apja, amikor rájön, hogy az egyik üveggolyót egy bizonyos Margó nénitől szerezte. A felsorolás végtelenül hosszú lehetne, például: főhősünk nem érti, hogy „miért nevezik ezeket a felhőket bárányfelhőknek”, az elbeszélő pedig azt állítja, „*Nem tudom*, mitől ragadt be az a kis bicska”. Másrészt a nagyapa gyermekként egy nagyalakú füzetben kitalált nevekkal ékesített fiktív versenyzők versenyeredményeit részletezi, és gyakran fantáziál arról, hogy mi lett volna, ha ezt vagy azt megteszi, de a metaforikus elhallgatások/elhallgattatások, majd azok annulálásai is feltűnnek a szövegben: „Nagyapám tízéves koráig *nem tudta*, hogy a zongorával dallamokat játszhat le. Honnan is *tudta volna*, ha a billentyűfedél lakattal volt lezárva?”; „Egy kulccsal kinyitotta a lakatot, felemelte a fedelet, jobb lábfejjével lenyomta a pedált. Játszani kezdett egy dalt. Mintha aknák csapódtak volna a műanyag katonák közé.”

Jellemző, hogy a nagyapa, miközben láthatóan nem fog fel valami sokat a külvilágból, egy dolgot mégis kristálytisztán lát. A jövőjét, amelyet foggalkörömmel megpróbál elkerülni. Kifejező az is, hogy míg az egyszerű kommunikáció vagy a családi élet kihívások elé állítja, az éjszakai álmairól – azokat reggelente egy álomnaplóba rögzítve – precízen számot vet, és a tisztán látás

hiányát erősítve személyéhez a rövidlátás attribútuma kapcsolódik. A nagyapa gyökértelenül, hol németként, hol magyarként, hol osztrákként, bár jobbára csak egy jelentéktelen, még a családtagjait sem ismerő, a fiával hosszú évek múltán először találkozva egyetlen szót kipróbálni sem tudó kisemberként él, aki a leghétköznapibb szituációkban is képtelen az eligazodásra. Ráadásul a megismerhetőségét éppen önmaga rendre ellehetetleníti: „Voltak dolgok, amiket viszont *eltitkolt.*”; „Talán mert ő is mindig *titkolózott*, talán mert mindig mindenki *eltitkolt* fontos dolgokat mások előtt [...]”. Ahogy az imént megjegyeztem, nem lévén más opció, unokájának és fiának a hiányos történetek feltöltése jut elvégzendő feladatul, de a küldetés többnyire sikertelennek bizonyul, vagy revízióra szorul: „Édesapám *elképzelte*”; „Ilyen katonának *képzeltem* el”, majd: „A katonakönyv alapján elég hamar megértettem, hogy *másként történhetett* ez is.”, aztán: „Egy szóval, *nem volt* hős.”

Az ismertetett technika mellett gyakoriak azok a jelenetek, amelyek szándékosan elemelik a valóságtól a történetet. Ilyen a múlt és jelen idősíkjainak egybemosása, amely anakronisztikus popzenék említésében, a krimifilmes kliséár (falra erősített jegyzetek, nyomok, szálak összekötése) beemelésében vagy a nagyapa fiatalkori Tinderkalandjaiban csúcsosodik ki. Szerencsére Halmai általában nem lő túl a célon, bár amikor az adomagyűjtemény végén már ott tartunk, hogy a nagyapa idős korában zombiapokalipszistól tart, kicsit meginog a léca a szerzői intenció alatt. A néha infantilizmusba torkolló szegmenseket remekül árnyalják a humoros betétek. Csak sajnálhatjuk, hogy a humorosnak szántak nem mindig működőképesek, néha inkább erőltetettek vagy idétlennek hatnak attól az írótól, aki képes ilyen remek, finom szellemességgel átszótt mondatokat papírra vetni: „A nagyhangú társaságoknak borban pácolt rókaesét ajánlott, a családanyáknak fokhagymamártásban pirított pulykaherét, és azért, hogy a vacsora után is maradjon bennük vágy, mindig csak páratlanul.”

Persze, érezhetjük, hogy Halmai leginkább csak játszadozik velünk, hiszen nem egy, hanem több tucat nagyapafigurát rak elénk. Ellensúlyozva a tényleges életrajzként történő olvasatot (bár vannak jelek arra, hogy a mű tárgya „nem is létezik”) és utat nyitva az autofikciós irodalomként történő értelmezésnek, a kötet legvégén valós életrajz áll a szerző néhai nagyatyjáról, id. Halmai Gyuláról. Rögtön szembetűnik a gesztusértékű apróság, hogy bár a történet azt állítja, hogy a férfi a nyolcvannegyedik születésnapján hal meg, de a valódi Halmai Gyula ezzel szemben egy nappal az évforduló előtt hunyt el.

És, hogy mi lehet a családi legendárium részleges elutasításának, az újragondolt történet megalkotásának mozgatórugója? Talán az, amit Halmai az első oldalak egyikén állít: „Vannak dolgok, amikre jobb, ha *nem emlékezik*

az ember.” Vagy az a közhelyesnek tűnő felismerés, miszerint ha nem ismerünk valakit, akkor nehéz az illetőben csalódní, ráadás képpen igény szerint formálható a története: „Az én szememben Nagypám egy hős volt. Szeretek így gondolni rá. Hogy akármit tett és akárhogyan tette, az valahogy mindig úgy sült el, hogy magát kihúzva járt a világban. Így egyszerűbb elképzelni őt, mint olyannak, amilyen valójában lehetett.” (*Napkút, Bp., 2019*)

AZ ELSŐ BUSZ

Emlékszel, hogy vártuk, jött is
mindig az első busz,
ajtaja kicsapódott, és a dögletes melegbe
szálltunk, mint mennybe az elsikkantott
legyek. Kellett ez a meleg.

Akkor még nem tudtuk, hogy minden jó
ott történik meg velünk,
a szörny hasában,
hazafelé. Hogy ami valójában történt,
és amit képzeletben tettünk,

vagy tettek velünk,
most olvashatatlan, egész.
Megcsókoltak, és ennyi elég.

70 ALMAFA

Deres Kornéliának

A ködben aranyalmafa,
diszkrét köhögés.
Megtorpanok, de nem
hullatja el hallatlan
gyümölcsseit.
Engedi, hogy majd
beszéljek róla,

ahogy a fertőzés
szóra bírja a testet.
A fényt a törzséből
kapja, az évgyűrűk
torlódásában sejtjei, mint labdát
adogatják a mondhatatlan
fényt!

Most van értelme tovább menni,
egészségesen, tüdőm ágain
aranyalmák csüngnek.
Számban viszem a labdát,

és megérkezek a téves címre,
és mondja a tábla: almagyár.

Tegnap még rendes ajtó volt itt.
Nem kellett hasra feküdni,
előre kúszni,
kúszás előtt kifújni minden levegőt,
s aztán sietni, nehogy megakadjon félúton az ember,
mint egy szálka.

Ez egy rókalyuk.
A szaga is olyan.
Ezen kell most bemászni-kimászni,
magam előtt tolvá a táskát.
Már négykor be kell állni a sorba,
olyan szűk a rés, olyan sokan vagyunk.
Nyolckor becsöngetnek.
Nem szeretnék megint igazolatlant kapni.

GONDOLATBAN KÉSZÜLÖK

Én vagyok a legjobb futó a Szabadság telepen.
Engem indít a mezei futóversenyen Szentjóbinné,
akit mindenki Szentjobbinnénak hív az osztályban.
Tegnap felemelte a jobb kezét s azt mondta:
Háromhegyalján lesz a futás, fiam, a halastó körül,
ahol Kádár elvtárs is horgászott egyszer.

Gondolatban készülök a futásra,
mert Szentjobbinné azt mondja, hogy úgy kell.

Futok apám elől,
futok Császár Tibi elől,
futok Szmirnyák Zsolt elől,
a Fényes Udvar-i aztékok elől.

Apám elől a házban,
Császár Tibi elől a napköziben,
Szmirnyák Zsolt elől a pécsi osztálykiránduláson.
A Fényes Udvar-i aztékok elől a Hajnal utcán,
száz méterre a Meteor Mozitól.

Jó lenne kibírni addig,
elérni legalább a pénztárt,
ahol anyám ül,
keresztrejtvényt fejtve,
mert a teremből már kihallatszik a sikoltozás.

AZ UTOLSÓ TÉGLA

Látod ezt az üres telket?
Itt állt a napközi, ahol Fehér Laci
beleesett focizás közben az emésztőgödörbe.
Nála volt a labda, éppen kapura tört.
Egy méter kellett volna, és bevágja.

Nem mozdulj!
Most te is az emésztőgödör fölött állsz,
ahonnan kimászott, és hazafutott.
Még nem láttam senkit úgy szaladni.

Látod ezt a rozsdás szöveget?
Ez bizonyítja, hogy itt régen épület állt.
Lebontották s az utolsó tégláig elhordták.
Ez akkor volt, amikor a debreceni taxisok
lezárták a Faraktár utcát.

Köd szállt, esett az eső.
A Kossuth utcára akartam eljutni.
Fehér Laci egy barna taxiban ült.
Nyomta a dudát, kapcsolgatta a fényszórót.

VONALZÓ

- 74 Erős vagyok, mint a vonalzó, amely fából készült,
hogy rend legyen az iskolában.
Erős vagyok, mint Gizi néni, aki mélyebb zsebet
varrt a köpenyére, hogy beleférjen a vonalzó.
Erős vagyok, mint Suhajda, aki azt mondja,
hogy ne gondoljunk a vonalzóra,
verekedjünk, a vonalzó most nem lát minket.
Erős vagyok, mint a rúgás, amelytől elszáll a cipőm,
s olyan messzire repül, hogy a vonalzó előtt ér földet.
Erős vagyok, mint a fájdalom, amely a körmömben ég,
ha már én is fájdalmat okoztam a vonalzóknak azzal,
hogy nem vettem őt komolyan.
Erős vagyok, mint a szorítás, amelyet a csuklómon érzek,
mert olyan gonosz vagyok, hogy el akarom rántani a kezem,
pedig az én érdekemben dolgozik a vonalzó.
Erős vagyok, mint a sírás, amelyet visszatartok,
mert tudom, hogy csak a gyengék sírnak,
az olyanok, mint Gizi néni, akit otthon papuccsal ver
egy másik, vadállat vonalzó.

BŐRKABÁT

75

Hazám van. Istenem van.
Apám nincsen. Anyám még él,
de vele nem beszélek.
Félrebeszél, ha találkozunk.

Nem tudja senki, hogy mit érzek,
amikor felveszem a kabátot,
amely apámé volt.
Ezt hordta, amikor ötvenhatban
krumplit szállított Budapestre
a felkelőknek.

Anyám azt mondja, hogy él ott egy féltestvérem.
Villája van a Rózsadombon.
Nyaralója Horvátországban.
Egy másik Balatonfüreden.
Repülőgépet is vezet.

Az anyja orvos volt a Szent Margit kórházban.
Életeket mentett, folyékonyan beszélt oroszul.
A Corvin mozinál ismerkedett meg apámmal,
a nagy harcok idején.
Szerelem volt első látásra, akár egy filmben.

Azt mondja: találkozott egyszer azzal a nővel.
Bezörgetett
a Kar utcai szükségglakás
megvetemedett ajtaján.
Egy másik kisfiú kezét fogta.

Babakocsiban aludtam a napsütött verandán,
nyár volt. Apám a presszóban ült,
két utcával arrébb. Büszke lett volna,
ha látja, hogyan hempereg a zsenge fűben
a két megbolondult asszony.

A VERSTOLVAJ

Költő kuksol a sarokban,
még nem tudja, de jaj:

e-pi-go-ni-zál!

Költő kuksol a sarokban,
körötte csend, csupa csend,
csak a finom fogcsikorgás
csisszen a sarokban néha.

A szűnyogok is vigyázzban:
tragikum van születőben,
érik, ez most más idő.

De nem akar felsírni
a gyerek, nem bukkan fel a fej
sehonnan – kesereg a szülész.

Csak a finom fogcsikorgás
csisszen néha a sarokban.

/

Óh, de most... talán... igen!

/

Költő kuksol a sarokban,
fejében tolvaj fény kigyúl.

KALAHÁRI

Ablaktájam:
vezetéken játszó áramfiókák,
hájás traktornyomok,
kukoricamező, unalom.

77

*

10.610 kilométerrel arrébb
egy bozontosfarkú rókamangusza
nyaldossa az ajkait: szomjas.
Rég volt eső a Kalahári sivatagban.

Akik még szomjasak:
dikop, marabu, tarajos süllő,
pikkelyes hangyász, sóféreg,
kopogtató bogár.

Múmiahalak a látóhatárig.

*

Kavango vidékén a szarvcsőrű
madár, pázrás idején
a társát három hónapra
egy fa törzsébe zárja.

Augusztus idusán,
a falazott asszonyok rezervátumában
Kömíves Kelemen-hívők
szarvcsőrű madárnak öltöznek,

hogy fanglival, betonkeverővel,
lapáttal és simítóval fölszerelve,
tovább tágítsák a rezervátum határait.

*

10.610 kilométerre,
marulafa árnyékában,
busman fiú néz felém,

mit bámulsz, mit bámulsz, motyogja.

dD. a visszatérés

a vágyak szilaj kiéléseinek
túlélője, Ő, aki a szabadságot hozta,
megkérdőjelezett, otthont, szerelmet,
még Önnön valóságát is!, miképp
a létezést, a halált, a születést,
az első dolog, amit meglátott, egy
mészínű gyöngybagoly, kitárt
szárnyakkal ébresztve az ALKOTÓT,
aki a blokkházakból ki-berohangáló
vásárcsarnok eseményeit, szertehíresztelő,
HÍRES EMBEREK, FONTOSAK,
önarckép, ars poetica, játszótér

dD. felderítései

mindig a térkép, zajjal
kezdődik, egyfajta válság,
hogyan hová nem, kisebb
a tér, amit bejárhat, nem ez
a baj, inkább a rendszertelenség,
miközben fúj a szél és lemaradtál,
így én is, kezünkben cipőinkkel
a biztos tudatában annak, hogy
ez a közös kilátás az első,
egyben az utolsó, nem dD. a bosszankodó
inkább a nő, aki mindig akart valamit,
úgy is sétált, az olyan kabátja lebegett is
utána, kívánatosan, mintha
egy ujjpercnyíval magasabb
lehetne a határozottságától,
biztos az lett, a mosolya,
az apró, hűvös keze,
a szeme

dD. a cigarettával

80 az első; fölállt a füttyje
nem mert pusztit adni édesapjának,
lelkiismeret furdalása volt, olyan tízévesen,
filmes tábor, ÁFÉSZ-cigi, nem ezen
múlik, hanem, hogy leslukkolod,
elvi kérdés, vagy le, vagy nem, biztos
nem kocbagós, vagy Eddás, akarsz
lenni ugye?, aztán mintha cigarettázós lennél,
beállsz a körbe, mindenen hihizel, amin ők,
a többiek, patkófékes kerékpárok,
elől- hátul!, gyermeki érzés; akár egy
mikrobusz, és akkor itt állt le,
a második; rúzscsíkos staub, a
buszmegállóban tíz évvel rá, akkor
bármit- csávó voltam, víz, cigi,
ami van, akár Jézus is, tán épp
Ő, akár egy csikk, '89-ben,
mamáért, tényleg neki, kiabál—őrület---
lyukas a zoknim, éles, fájdalmas a szotyola,
a sebes nyelv, és újraébredsz

(poszt)humusz

*Holnapra ránk száll a
Föld, már az ajtó-
Résben a lábunk.*

Sylvia Plath: *Gombák*
(Tandori Dezső fordítása)

2021. január 21-én, hat óra ötven perckor került sor a különös halálesetre, melynek utórezgései végül egész Oroszországot megrengették.

A Szövetségi Biztonsági Szolgálat honlapján az alábbi tájékoztatás jelent meg a történetekről: „I. V. A., 29 éves moszkvai lakos épp a függönyét vassalta egy létrán imbolyogva, amikor az FSZB nagy erővel kivonult különleges alakulata házkutatási célzattal behatolt az otthonába. A szóban forgó személy a váratlan látogatókat megpillantva ijedtében egyensúlyát veszítette, átbukott a nyitva felejtett ablakon, és hat emeletnyi zuhanást követően sajnálatos módon palacsintává lapult a járdán. Az eset független szakértők bevonásával történt kivizsgálása során egyértelműen megállapítást nyert, hogy I. V. A. haláláért kizárólag tulajdon (és vélhetően igen nehéz) lelkiismeretét, valamint a gravitációt terheli felelősség.”

Az ilyen morbid szerencsétlenségeket, főleg akkor, ha háttérükben a nemzetbiztonsági szolgálatok árnyai is felsejlenek, rendszerint ösztönös bizalmatlansággal fogadja a paranoiára hangolódott orosz köztudat. Szkeptikus időket élünk, és az utóbbi években mintha még az állami erőszakszervezetek feddhetetlenségébe vetett hit is meggyengült volna: manapság elég, ha egy habókos honpolgár véletlenül polóniummal issza a teáját vagy novicsokkal dezodorál, és egy hangos kisebbség rögtön a Kreml hatalmasait kezdi el hibáztatni. „Zord kételyektől mérgezve üres / Viharban vész el az ifjú erő”¹ – egy cinikusabb Lermontov napjainkban ezt vélhetőleg úgy mondaná: „Dühös vészmadarak tweetjeitől / Visszhangzik a kibertér”.

Most sem kellett hozzá sok idő, hogy a közösségi médiák felületein gombamód elszaporodjanak a legvadabb spekulációk I. V. A. halálával

kapcsolatban. Az egyik visszatérő vélemény szerint az említett közlemény nem éppen hivatalos hangvétele (@VivaLaVova_17: „Kész csoda, hogy lehagyták a kacsintós smiley-t a végéről...”) immáron sokadik ékes példája annak,

82 hogy az FSZB sajtóosztályán láthatóan már nem is törik magukat, hogy a kormány opricsnyik-kommandójának gatzetteit legalább valamelyest leplezzék. Épp ellenkezőleg: igyekeznek minél nevetségesebb, már-már a beismeréssel határos magyarázatokkal előállni. Hiszen mi mással lehetne ma hatékonyabban eltussolni egy politikai indíttatású merényletet annál, mint hogy mókás mémet csinálnak belőle? „In Soviet Russia, Curtains Iron You” – és ezzel az ügy részükről lezárva, a plebs pedig két röhögcselés között gondoljon, amit csak akar. Elvégre Oroszországban úgymindenki tud (vagy legalábbis tudni vél) mindent, aztán mire mennek vele?

Tegyük fel, hogy valóban effajta elbogatellizálás volt az FSZB-nyilatkozat mögöttes célja – ez esetben a vérszagra gyűlt első cápák kétségkívül bekapták a humorhorgot. Az internet gyorsreagálású trollsergei ugyanis egy emberként tették fel a tragédia számukra legfontosabbnak bizonyult kérdését: mégis miféle balfasz vasalja úgy a függönyét, hogy előtte nem szedi le a karnisról? Egyesek úgy gondolták, erre adódik egy igen kézenfekvő válasz: olyasféle balfasz, aki nagy mennyiségű kábítószeret fogyasztott.

Alig két nappal a fatális moszkvai műugrást követően ez a rosszmájú feltételezés látszólag komoly megerősítést nyert, amikor egy önmagát „függetlenként” reklámozó liberális híroldalnak sikerült kiderítenie az áldozat személyazonosságát. A *yurodivy.ru* terjedelmes tényfeltáró írása szerint az I. V. A. iniciálé Ilja Vlagyimirovics Agarikovot (született: 1991/12/25, Uljanovszk, címe: Moszkva, Szadovnyicseszkaja 13., fsz./3.) takarja, akit a tudományos körökben mint ígéretes ifjú tehetséget tartottak számon, csak hogy a mikózisos avatott kutatója egyúttal a fővárosi junkie-szubkultúrának is közismert alakja volt, mind a kereslet, mind a kínálat terén. A cikk névtelenségbe burkolódzó bátor szerzőjének Agarikov több közeli barátját is sikerült szóra bírnia, akik egybehangzóan állították: a galócázós berkekben csak „Liszenkóként” emlegetett fiatalember titkon a legkülönfélébb narkotikumokkal, elsősorban tehát muhomorral formálgatta önmaga és mások jobb sorsra érdemes pszichéjét. Elmondásuk szerint Agarikov számára tulajdon neve, valamint születésének helye és ideje szimbolikus jelentőséggel bírtak, ezért különösen mélyen átérezte a Szovjetunió összeomlásával előállt össznemzeti identitásválságot, melyből nézete szerint máig nem sikerült teljesen kigyógyulnia az országnak. Még farmakológiai üzelmeit is komoly ideológiai töltet jellemezte – „Liszenko” úgy vélte, a konzumkapitalizmus aranykorában egyedül a galócafogyasztás kollektív révületében támasztható fel hitelesen az orosz történelem legutolsó valóban közös és előremutató eszméje, a kommunizmus utópiája.

Az Agarikov-ügy lelkes követőinek idejük sem volt megemészteni a fejleményeket, szinte azonnal érkezett az újabb szenzációként tálalt, ám az eddigiek fényében talán korántsem meglepő értesülés. E szerint hősrünk nemcsak a varázsgombákat habzsolta előszeretettel, de a tudatmódosítók egy nem kevésbé veszélyes másik típusát, az összeesküvés-elméleteket sem vetette meg, habár ez irányú meggyőződéseit offline életében csak ritkán hangoztatta. Az internet azonban nem felejt, és a bulvármédia döggeszelyűi kéjes élvezettel csemegéztek az elhunyt álnéven regisztrált VKontaktye-profilján közzétett tébolyult teóriákból: sötét és még sötétebb háttérhatalmak, republikánus reptiliánok, Oroszország légtérét pofátlanul megsértő ufók, távvezérelhető nanorobotokat (Made in Israel – hol máshol) tartalmazó COVID-19-vakcinák... *Credo quia absurdum est* – hiszem, mert képtelenség.

Agarikov szemlátomást kedvenc konteója egy széles körben ismert videóhoz kapcsolódott, melyet hosszú és összefüggéstelen kommentárok kíséretében tucatnyinál is többször megosztott. Az eredetileg 1991-ben adásba került műsorban az avantgárd művész-mindenes, Szergej Kurjohin közel egy órán keresztül ismerteti elmélyült kutatómunkájának döbbenetes eredményét: Vlagyimir Iljics egy durva galócsás tripnek köszönhetően előre látta az Októberi Forradalmat, mi több, maga is gomba volt! Az elferdített idézeteket, félremagyarázott fotókat és filmbejátszásokat, valamint meginterjúvált „szakértőket” felvonultató, vállaltan a Lenin-kultuszt parodizáló produkció annak idején mintegy 11 millió tévé nézőhöz jutott el, akik közül sokakat még nem érintett meg a glasznoszty szele, és igaznak hitték a látottakat – a legenda szerint az összezavarodott elvtársak megnyugtatóására egy vezető leningrádi pártfunkcionárius a Kurjohin-tézis alábbi (természettudományos szempontból nem éppen naprakész) cáfolatával állt elő: „Lenin nem volt gomba, mert egy emlős nem lehet növény.” Azt azonban a műsor készítő feltételezhetően még csak nem is sejtették (hacsak nem ettek jósgalócsát), hogy egyszer beköszönt a post-truth uralma, és még a 21. században is akad majd olyan félkegyelmű, aki képes komolyan venni abszurd hoaxukat.

Márpedig a világhálón fennakadt bejegyzései alapján Agarikov, aki ismerősei szerint ugyanolyan megszállottan rajongott Leninért, mint a gombákért, nagyon is elképzelhetőnek tartotta, hogy az említett felvétel nem más, mint a színtiszta valóság. Ennek további bizonyítékeként egy önjelölt oknyomozó még egy érezhetően Kurjohin-ihlette novellaszerűséget is előadott, melyet „Liszenko” egy nevenincs szibériai folyóiratban publikált. Erre a követhetetlenül kusza szövegszörnyetegre kár lenne több szót pazarolnunk annál, mint hogy megrendítő egyértelműséggel jelzi: szerzőjének elméje már

jóval azelőtt mélyrepülésbe kezdett, hogy (véletlenül, avagy sem) teste is csatlakozott volna a zuhanáshoz.

Mostanra a fáradhatatlan zszurnaliszták szinte mindent kiderítettek Agarikovról, nemrég még szeretett kandúrjának nevét is világgá 84 kürtölték (ha valaki lemaradt volna a lélegzetelállító bejelentésről: „Komisszár”), arra azonban a mai napig nem tudtak épkezláb magyarázattal szolgálni, hogy miképp válhatott elismert gombaszakértő olyasvalakiből, aki szerint a Népbiztosok Tanácsának első elnöke spórákkal szaporodott (pontosabban: szaporodhatott volna). Ám az eseményeknek ezen a pontján ez senkit sem zavart különösebben, a közvéleményt ugyanis egy sokkalta égetőbb kérdés tartotta izgalomban: mégis mivel volt képes kivívni ez a látszólag ártalmatlan futóbolond az FSZB megtisztelő figyelmét? Hiszen egy ilyen piti galócanepper lekapcsolásához bőven elegendő lett volna a Kábítószer-ellenőrzési Szolgálat néhány unatkozó titkárnője meg egy nyugdíjazott drogkereső kutya.

Ám a végző titkot elleplező vasalatlan függönyt csak nem sikerült felbontani: a találgatások szemlátomást kezdtek kifulladásra, és már-már úgy tűnt, az egész sztori lassacskán végleg kitörlődik a friss pletykákra kiéhezett tömegtudatból. Egy héttel Agarikov halálát követően azonban váratlanul berobbant az információs Cár-bomba, amikor is az ügy teljes nyomozati anyaga (talán hackertámadás, talán belső szivárogtatás eredményeképpen) felkerült az internetre. A több száz oldalt kitevő, „szigorúan bizalmas” besorolással ellátott dokumentumokból – márpedig az ilyesféle iratokra még a hithű kétkedők is hajlamosak a legfelsőbb igazság kőtábláiként tekinteni – egy olyan valószerűtlenül groteszk história látszott körvonalazódni, amely még a veterán konspirológusok legnedvesebb álmait is felülmúlta: a nyomok ugyanis a Lenin-mauzóleumba vezettek.

2017 februárjában a Szövetségi Őrszolgálat jelentette be a hírt, miszerint a népszerű bolsevik vezető nem kevésbé népszerű földi maradványait őrző kriptát két teljes hónapra lezárják a nagyközönség előtt: ez idő alatt kerül sor arra a néhány évente esedékes biokémiai tatarozásra, melynek célja a bebalzsamozott holttest eleven megjelenésének fenntartása. „Lenin az élőknl élőbb ma is”² – és hogy a mauzóleum látogatói a jövőben is egyetértessenek Majakovszkijjal, bizony komoly erőforrások mozgósítására van szükség, elvégre az Orosz Történelem Nagy Halottja nem áraszthatja az enyészet orrfacsaró bűzét, mint holmi Zoszima sztarec... A közlemény kitért továbbá arra is, hogy a felújítási munkálatokat a Gyógy- és Illatos Növények Összoroszországi Tudományos Kutatóintézete fogja elvégezni.

Mivel a hullakonzerváló bizottság tagjai nem tudhatták, miféle meglepetéseket tartogat számukra Vlagyimir Iljics, a biztonság kedvéért egy gombás fertőzésekre szakosodott fiatal konzulens is bevontak a projektbe.

Ekképp történt, hogy Agarikov intim közelségbe kerülhetett imádott példaképével, és rögtön az előzetes halottszemle során kijelentette: sajnos minden jel arra mutat, hogy Uljanov elvtársat a közelmúltban húsevő gombák egy ritka válfaja támadta meg, ezért mielőbb speciális külső-belső purgálást kell végeznie, máskülönben hamarosan csak egy unalmas öltönnyt mutogathatnak majd a mauzóleumban. Megrendült kollégái feltételezhetően nem akartak arról beszámolni nagy hatalmú megbízóiknak, hogy közel százévnyi komótos csócsálgatást követően a természet egyik napról a másikra felfalta Lenint, ezért habozás nélkül szabad kezet adtak Agarikovnak, aki a restaurálás első szakaszában így egymagában, zavartalanul dolgozhatott a notórius tetemen.

Minden adott volt ahhoz, hogy ez a beteg elme megvalósíthassa ördögi tervét, melynek hallatán még Frankenstein doktor is elsápadt volna: kitenyészteni a kommunizmus esszenciáját magában hordozó varázsgalócát, mely még az ideológiailag legképzetlenebb felhasználót is egycsapásra osztályöntudatra ébreszti – és mi lehetne alkalmasabb humusz a bolsevik csodagombának, mint Marx legjobb tanítványa?

Amennyiben hihetünk azoknak a naplóbejegyzéseknek, melyeket a hatóságok Agarikov laptopján találtak *Egy orosz galócaevő vallomásai* címen, a dolog a következőképpen történt: „Liszenko” házi laboratóriumában kikísérletezett, a legmostohább körülményekhez is alkalmazkodni képes muhomorspórákat, valamint már kifejlett, savanyításra szánt példányokat plántált humán keltetőjébe, hogy átítatódjanak a lenini eszmékkel. Miután learatta az iszonytató termést, gondosan eltüntette gerilla-kertészkedésének nyomait, és átengedte a sikeresen „exorcizált” holttestet megkönnyebbült munkatársainak, akik 2017 áprilisának végére rendben be is fejezték a múmia kipofozását.

A nyilvánosságra került FSZB-akta alapján nem sokkal ezután történt, hogy egy minden korábbinál erősebb hatóanyagú varázsgomba ütötte fel rőt kalapját a fővárosi galócapiacon – közel egy időben azzal, hogy a közvélemény-kutatások szerint az Oroszország Kommunista Pártja népszerűsége jelentősen emelkedni kezdett a Moszkva-környéki fiatalok körében.

Agarikov azonban nem volt elég óvatos, és végül tulajdon teremtményei okozták a vesztét. A tetthelyen maradt mutáns spórák négy évvel később váratlanul felébredtek álmukból, és a mikológia minden ismert törvényét áthágva növekedni kezdtek sötét és formalinbűzös odújukban. Mikor 2021 januárjában elérkezett az újabb esztétikai reanimáció ideje, a halotti öltözék eltávolítását követően a szakembereknek rögtön szemet szűrt, hogy Vlagyimir Iljics mintha kissé kigömbölyödött volna. Hosszas tanakodást követően végül

császármetszést hajtottak végre a Szovjetunió szülőatyján, és nem kis döbbenetükre a hasüregben egy burjánzó galóccakolóniára bukkantak. („Oroszország válasza az *Alienre*” – a későbbiekben így élcelődött a bonconlason egy kattintásvadász szennyportál, a Netflix pedig a minap bejelentette, **86** hogy nagy költségvetésű biohorror-sorozatot készít Lenin fordulatos utóéletéről; azt beszélik, David Cronenberget szeretnék megnyerni rendezőnek.)

A sokkot kapott hullacsőszök beszámolóját követően a rendvédelmi szerveknek már nem okozott nagy fejtörést kideríteni, kinek köszönhető, hogy a köztudottan nagy gombaínyenc népvezér még holtában is megtömhette bendőjét kedvelt csemegéjével. A továbbiakat pedig már ismerjük: fal-törő kossal kopogtató FSZB-rohamosztagosok, halálugrás védőháló nélkül, majd eleinte lassan csordogáló, végül az egész internetet elöntő zavaros információáradat...

Miután „Liszenko” rendhagyó mauzóleumlátogatásának összes hajmeresztő részlete napvilágot látott, a kormányzat szokás szerint a legelegánsabb megoldást választotta, és heroikus hallgatással válaszolt a kiemelt emlékezetpolitikai jelentőségű holttest állítólagos megbecstelenítésére. Nem úgy a renitens ellenzéki hangadók, akik természetesen habozás nélkül lecsaptak a szaftos botrányra, és újfent telekárogták a sajtót: legfőbb ideje elkaparni végre a vörös bajkeverőt. Mi több, egy felkapott moszkvai blogger nem áttallott ízléstelen javaslatot tenni egy másik világhírű Vovára, aki szerinte remekül betölthetné Lenin megüresedő helyét. Ezt a neten futótűzként elterjedt primitív *lèse-majestét* még csak kommentálni sem fogjuk (megtette ezt helyettünk a legfőbb ügyész egy 30 ezer rubeles bírsággal), ahogy a Pussy Riot-os spinék ötletszegény flash mobját sem, melynek során Leninnek maszkírozva fetrengtek egy sort néhány forgalmas gyalogátkelőhely kellős közepén. Mindazonáltal Agarikov nekrogombászatának társadalmi hatása jócskán túlmutatott az efféle felszínes polgárpukkasztáson – sosem látott konszenzushoz vezetett a Vlagyimir Iljics esetleges eltemetését övező vitában, mely azelőtt mindig élesen megosztotta közvéleményt. A legfrissebb felmérések szerint immáron az egykori hantolás-ellenesek is hajlanak egy olyan verzió elfogadására, hogy halálának hamarosan elérkező 100. évfordulóján illő ke-retek között visszaszolgáltassák Lenint az orosz anyaföldnek.

Vannak persze, akiket pillanatnyilag sokkalta jelentősebb dolgok foglalkoztatnak annál, mint hogy hol élvezheti a jövőben Lenin elvtárs a *rigor mortis* nyugalomát – nem mindenki találta ugyanis kielégítőnek a szövvényes Gomba-Gate fentiekben ismertetett megoldását. A „Flying Agarics” néven ismert csoport tagjai például úgy vélik, a moszkvai baleset csak ravasz elterelő színjáték volt, melyet egy puccsra készülő FSZB-sejt szervezett, a hadsereg néhány birodalmi nosztalgiára hajlamos tábornokával együttműködve:

Agarikov valójában él és virul, és jelenleg is bolsevik csodagalócáját tökéletesíti egy szupertitkos katonai kutatóintézetben, amit még Lenin személyes parancsára hoztak létre a '20-as évek elején.

A jól értesült konspirológusok legfőbb bizonyítéka erre egy feltehetően rejtett kamerával készített, a dark web legsötétebb bugyriából előhalászott videó, melynek első perceiben mintha „Lisztenko” is feltűnne tiszti váll-lapokkal ellátott fehér laboránsköpönyben. A mikroszkóp fölé görnyedő férfi ugyan nem ismerhető fel egyértelműen, ám irodájának falán jól kivehető egy meglehetősen beszédes plakát. A poszter Vlagyimir Iljicsset ábrázolja Super Marióként, ahogy egy aranytallért nagy ívben átugorva célba vesz egy varázsgombát, alatta pedig a marxi tükrözésemélet kifacsart krédója olvasható: „Az anyag határozza meg a tudatot, nem az anyagiak – comrades, level up!”

A felvétel ezt követően hátborzongató fordulatot vesz, és állítólag egy olyan taktikai galóca emberi tesztalanyon végzett főpróbáját mutatja be, melyet Agarikov leninista muhomorja, valamint a megfertőzött gazdatestet zombiként irányító parazitagomba (a hírhedt *Ophiocordyceps unilateralis*) keresztezésével tenyésztettek ki. Adjunk hálát az égnek, hogy nagy valószínűséggel ez is csak egy a neten keringő, ügyesen manipulált videók tömkelegéből, mert ennek a vizsztatásító kísérletnek a leírására már szavak sincsenek... Azok a hatalmasra tágult éjszötét pupillák... ahogyan a szemek fehérje hirtelen vérvörösbe fordul... és az a túlvilági hang, mely úgy kántálja a *Materializmus és empiriokriticizmust*, mint valami ősi rítus varázsigéit... Rettenetes, kedves olvasó, egyszerűen rettenetes...

A „Flying Agarics”-tagok gyomrát azonban a legkevésbé sem kavarhatták fel a látottak, weblapjuk tanúsága szerint ugyanis mohó várakozással tekintenek a pszichedelikus atomgomba bevetésére, melybe reményeik szerint hamarosan az egész világ belekóstolhat.

Mit is mondhatnánk erre? A fentiek alapján talán tényleg megérett rá az emberiség, hogy egyszer s mindenkorra torkán akadjon a történelem... *Bon appétit.*

¹ Szabó Lőrinc fordítása.

² Eörsi István fordítása.

Nem mozdulok. Megkövültem vagy megfagytam. A nyakamig húzott paplan alól csak a jobb kezem lóg ki. Tű fölött ragtapasz. A plafont nézem tegnap óta. Végtelen ideje. A világ fekete, fehér és szürke. Nem mozdulok. Ha kér-

88 Nagy Kriszta

SZIVÁRVÁNY

deznak, nem válaszolok. Nem tudják, ki vagyok. Azonosnak vélnek a plasztikkártyáimmal, de azok nem én vagyok. Ki vagyok? Én nem vagyok.

Aludnék, de nem

csukom le a szemem. Nem félek. Nincs hozzá kedvem. Nincs hozzá erőm.

Arcok hajolnak fölem. Ismeretlenek bámulnak fontoskodva a képmembe. Azt hiszik, akkor majd válaszolok. Tévednek. Nem értenek. Mérgesek. Nem érdekel. Nincs mit mondanom. Kihúzzák a tűt a karomból. Ráhúzzák a paplant. Végre nem fázik. Hagyjanak békén. Legyen végre csend. Elfáradtam. Nézem a plafont.

Hallom Veron aggódó hangját. Az őszilés doboz koppan az éjjeliszekrényen. Próbálok mondani, hogy ne haragudjon. Próbálok ránézni. Képtelen vagyok megmozdulni. Képtelen vagyok megszólalni. Üres vagyok. Nézem a plafont.

Az újabb fehérköpenyes érkezését csak a szemem sarkából látom. Ő is fagatni próbál majd. Mindegy.

A fehérköpenyes nem kérdezet. Leül az ágyam szélére. Érzem, ahogy rezdül az ócska matrac, húzódik a paplan. Lecsúszik a kezemről. Megint fázik. Betakarja. Nem mozdul. Néz. Figyel. Nem látom, de tudom, hogy engem néz. Én meg a plafont. Végre nyugalom van.

– Nem álmos? – Kérdezi, és a hangjával együttérzés kúszik a dermedt ürességbe.

Nem engedem meg, hogy átjárjon. Biztos tudja, hogy álmos vagyok. Két napja nem alszom.

Most kezdi a vattatást. Ő se különb. Kérdezzen, essünk túl rajta. Úgysem válaszolok. Úgysem értené. Én se értem, hogy mi történt. Na, gyereünk, kérdezzen már, és hagyjon békén! Nem kérdez. Figyel. Talán a válaszra vár. Talán azt hiszi, hogy majd neki beszélek. Mind azt hiszik. Mind csalódnak. Mind feladják. A szavak meg feszítenek tovább, mint lufit a levegő.

– Aludnia kellene – mondja csendesen. – A gyógyszer, amit kapott, majd segít.

Kösz szépen. Ez a legegyszerűbb, persze. Üssük ki a hülyét, aztán csak megszólal. Akkor sem fogok. Képtelen vagyok. Arról, amiről nem lehet. Amiről nem szabad.

A fehérköpenyes még mindig néz. Érzem a bőrömon. Kezd zavarni, pedig azt hittem, hogy már soha semmi nem fog. Mit akar ezzel? Úgysem hiszem el, hogy tényleg segíteni akar. Ne áltassuk egymást. Rukkoljon elő végre azokkal a hülye kérdésekkel, aztán húzzon el maga is. Hagyjon magamra. Ahogy mindenki.

– Súlyos traumán esett át. Azért van itt, mert segítségre van szüksége. A legfontosabb most az, hogy tudjon pihenni, aludni.

A hangja csendes, mély és megnyugtató. Kedvem lenne hinni neki. Már nem hiszek senkinek. Gyerünk, doki, kapja elő a varázspálcát, suhintson kettőt, és legyen minden úgy, ahogy sosem volt. Ahogy lehetne. Ahogy lennie kellene.

Hallgatása szúrja a szememet. Égeti. Gyűlölöm, hogy könnyezni kezdek. Gyűlölöm, hogy nem látom a plafont. Gyűlölöm, hogy be kell csuknom a szememet. Harmincegy óra után. Most minden fekete. Megint. Nem akarok gondolkodni. Nem akarok arra gondolni. Miért nem érti ezt senki? Itt van még a fehérköpenyes? A matrac nem mozdult, lépteket se hallottam, úgyhogy itt kell lennie. És biztos engem figyel. Lassan nyitom ki a szemem. Lassan szegezem rá a tekintetemet. Most őt nézem, nem a plafont. Amíg nem faggat, nincs gond. Addig mindegy.

Nem faggat. Nem veszi elő a hülye kis tollát. Nem világít a szemembe. Csak figyel. Ő engem. Én őt. Egészen addig figyel, amíg minden tiltakozásom ellenére el nem alszom.

Reggel nincs tű, nincs infúzió. Reggel tejeskávé van és kifli.

Nem gondolhatták komolyan, hogy megeszem?! Nem gondolhatták komolyan, hogy megmozdulok?! Komolyan gondolták. Nem nézek rájuk. A plafont nézem. Megint. Ha nem iszom, nem eszem, akkor infúziót kell adniuk, közlik tárgyilagosan. Adjanak. Nekem mindegy. Csak ne faggassanak.

A fehérköpenyes megint leül az ágyam szélére. Óvatosan betakarja a jéghideg, paplanra fektetett kezem, amelyikbe a tűt szúrták. A paplan az államig húzva. Nézem a plafont.

– Éjjel aludt, ez jó hír. Kezdtünk aggódni – mondja csendesen.

Kezdek aggódni? Azok után, hogy három levél nyugtatót mostak ki a gyomromból? Az utolsó pillanatban. Kezdek aggódni, hogy nem alszom. Hát ez kurva jó. Meglep a düh. Hagyjon engem békén ez a fehérköpenyes. De nem hagy. Beszélni kezd. Nem figyelek. Nem akarom hallani, amit mond. A hangja kellemes. A mondandója nem érdekel.

– Tegnap rám nézett. Nem nézne rám most is? – Kérdezi nyugodtan.

Nem. Nem néznék rá. Nem néznék senkire.

A negyedik napon mégis ránézek. A szemébe. Ami kék. Nem fehér, nem fekete, nem szürke, mint napok óta minden. Óceánkék.

Az ötödik napon elfordítom a fejem. Nem nagyon, épp csak annyira, hogy jobban lássam, ki ez a türelmes fehérköpenyes. Nem értem, hogy mit akar. Nem értem, hogy miért küzd értem, ha én nem akarok magamért.

A hatodik napon megmozdítom a kezem. Akkor, amikor kettesben maradunk. Akkor, amikor már nagyon fázik. Mert nem takarta be, pedig eddig mindig. Már nincs tű. Valami műanyag vacak van helyette. A többiek feladták. Feladtak. Óvatosan próbálom behúzni a kezemet a paplan alá. Nem sikerül. Megszán, és betakarja. Nem mosolyog, de az arca már nem olyan merev. Talán az enyém sem.

A hetedik napon nem jön. Gyűlölöm, hogy csalódott vagyok. Gyűlölöm, hogy hiányzik. Megint a plafont nézem. Megint nem érdekel, hogy fázik-e a kezem.

A nyolcadik nap bukkan fel újra. A nyolcadik nap megint ott kezdjük, ahol az elsőt. Nem akarok ránézni. Nem akarok megmozdulni. Nem akarok semmit, csak nyugalmat. De ez a fehérköpenyes nem hagy nyugton. Megint beszélni kezd. Megint nem kérdez. Pedig, ha kérdezne, az arcába fröcskölném az egészszet. Kihányánám magamból.

A harmadik héten kezdünk beszélgetni. Magáz. Évek óta nem beszélgettem senkivel, aki magázott volna. Ha magáz, távolságot tart. A távolság gondolata tetszik. Nem hiszem el, hogy Dr. Tófalvi Péter nem fog bántani, mégis beszélni kezdek. Múlt héten felültem. A paplan és a lábam a nyakamig húzva. Tegnap délben ettem is. Nem mondta, hogy egyek. Azt mondta, hogy gyorsabban gyógyulnék, ha nemcsak az infúziót kapnám. Gyorsabban. Gyógyulnék. Gyógyulnék? Még mindig hisz benne. Hisz bennem. Én még mindig nem. Neki próbálom elhinni. Úgyhogy beszélünk.

És végre elmondom, hogy mi történt. Hogy Máté beteg. Hogy Máté szeretett. Hogy Máté ellökött. Hogy Máté megcsalt. Többször is. Aztán visszajött. És akkor minden olyan jó volt. Akkor el tudtam hinni, hogy most más-hogy lesz. Hogy tényleg csak engem szeret. Úgy igazán. Hogy mellettem van biztonságban. Hogy én úgy szeretem őt, ahogy senki. Ahogy az anyja se. Azt mondogatta, hogy hálás és boldog. Hinni akartam, hogy én is lehetek boldog. Mellette. Vele. Majd most. Most tényleg más lesz. Sosem lett.

Egyik este azt mondta, hogy vége. Megint. Utoljára.

Azon az estén maradt nyitva először a szemem. Azon az estén kezdtem bámulni a plafont, miután bevettem az előző héten felírt újabb adag nyugtatókat. Azon az estén hívott fel Veron, hogy hogy vagyok. Azon az estén hívta a mentőket, mert hallotta, hogy baj van. Még meg sem köszöntem neki.

Sokáig nem is akartam. Már azt hiszem, hogy igen. Kétnaponta bejön. Kétnaponta ül az alacsony, fehér, műbőr széken. Kétnaponta nem kéri számon, hogy mit tettem. Kétnaponta erőt próbál önteni belém. Kétnaponta nem merem megkérdezni, hogy tud-e valamit Mátéről.

Veron még annyit se tud, mint a fehérköpenyes. Szégyelltem elmondani. A legjobb barátnőmnek. Akit lassan négy évtizede ismerek. Pedig tudom, hogy nem ítelt volna el. 91

Ahogy Dr. Tófalvi sem. Bántalmazó kapcsolat. Trauma. Amit én szenvedtem el. Én voltam az áldozat. Tud segíteni. Ha akarom. Akarom?

A szavak visszhangoznak a fejemben. Először nem is értem, hogy mire gondol. Próbálok nézni a plafont, de csak a képeket látom. Amikor bántott. És ez a nézőpont meglep. Nem értem. Máté szeretett. Szerettem. Én voltam az áldozat? Legszívesebben kirohannék a kórházból. A világból. Megmozdulni is képtelen vagyok. Kővé dermedten ülök. Lábam és a paplan a nyakamig húzva.

Délután lefektetnek. Megint. A fejüket csóválják. Megint. Bekötik az infúziót. Megint.

Dr. Tófalvi szavak nélkül is tudja a kérdésére a választ. Mégis rákérdez.

Nem mozdul a nyelvem. Bólintok. Akarom. Hogy segítsen. Megérteni.

A negyedik héten már nemcsak a doki szeme kék. A plafon már nemcsak sűrke. Látom rajta az utcai lámpából ráeső sárgás fénypásmákat. A paplanon felfedezek egy rózsaszínre mosott pecsétet. A tea barnás, az uborka zöld. Minél több szörnyűség ürül ki belőlem, annál színesebb a világ. Dr. Tófalvi egyszer azt mondta, hogy fogok én még énekelve táncolni a szivárvány alatt. Hinni akarok neki.

tegnap este megint tapsolás az erkélyen, a nyest hülyén nézett a bokrok takarásából, és hülyének is

92 Sopotnik Zoltán

TÖREDÉKEK

FERTŐZÖTTEKNEK

tegnap szobából tapsolás, rezgett a szúnyogháló tőle, macskánk a tudatlattit kaparta szépen, a szomszédban megnyugtatóan sírt egy gyerek

egy maszkos jön le a szemközi dombon, maszkján a hatalmas, festett száj kiharap: bokrokat, fél autót ropogtat el, a nyest lábát majdnem egészben nyeli le, a távolban az erőmű tornya sívít, hogy ezt azért mégsem kellene, az erdő közben a fülemből köhög, erkélyünkön denevérnyal fénylik

nem mentem ki teljesen az erkélyre, a nappaliból tapsoltam este, valahogy reménykeltőbben zengett mint eddig, aztán az erdőrészléteből egy úr- és búvárruhás csapat tűnt elő, furán gurgulázva beszéltek, de hangosan, a pincekocsmában valaki megfújta a kürtöt, felvettem úrruhámat én is

a Divatgyíkok zenekar egy dala jut eszembe, ebben a majdnem békebeli fordított feltámadásban: "Szivárog a gáz, mindenki csontváz," a punkok mindig mindent jobban tudnak, mondom az erkélyen a nappali felé visszafordulva, ahol a macskánk hunyorít, nem tudom, hogy a taps vagy a punkok miatt, alattunk a szomszéd öregasszony dühösen húzza le a rolót, szegény nem bírja a jót, a kedveset, elképzelem, hogy békaember kényszeríti elemkontrollal, hogy ne bírja

vajon a bent rekedt emberek bent rekedt gondolatai lennének-e olyan erősek együtt, hogy felrobbanjon egy város, meghajolnának-e attól az erőtől a Vértes és a Gerecse bölcs, öreg fái, lekonyulna-e kedvenc erőművem tornya, megjavulnának-e egy csettintésre az erőszaktevők és egyéb démonok?

valaki lélegeztetőgépet húz le a dombon, a gép elé fogja magát és úgy, a taps visszhangjai elől elhúzza a fejét, biztos nem tud úgy haladni a zajban, vagy eleve sok benne a saját zaj és csak túlcsordulna benne, de megállhat és rákapcsolhatja magát

furcsa, emberszerű lények másznak le az erdőrészlétünk fáiról vagy fáiból, vagy ahová az erkélyről nem látok el, vagy le, de nem félelmetesek, inkább

kedvesnek gondolnám őket, bár lehet, hogy a taps miatt, esetleg a kedvenc templomom harangjának zengő baritonja miatt, ahol kábé tíz éve eldöntöttem, hogy létezik Isten

most kint kéne tapsolnom az erkélyen, de bent írom ezt, cserbenhagy- 93
tam a dombunkat, a sutgó erdőrészt a házunk előtt, cserben a nyestet, aki már számtalan maszkot átharapott, és cserben a kedvenc erőművem tornyát is, nem beszélve az úr- és bűváruhás kocsmába igyekvőkről

kaparom a másik embert a bőröm alatt, így üzenek annak a másik embernek, aki a bőröm, a húsom alatt van, mert nem én vagyok szerintem, nem lehetek én a saját bőröm alatt, felhúszom a gumikesztyűt és egy új kezét látok, ami egyáltalán nem hasonlít az én kezemre, a maszkos ember kezére hasonlít, aki félig megette a környéket a múltkor, de én nem lehetek az a maszkos ember mégsem, világít az a rohadt kesztyű a kezemen és viszket, dagadnak rajta az erek, mosom kezeim, és senki nem én vagyok

lakik a házunkban egy mentős, legalábbis szerintem az, erre gondoltam, amikor megszólalt kedvenc templomom harangja a nem is olyan nagyon távolban, majdnem szemben vele az erőmű tornya, érdekes ahogy kilépsz a templomajtón, mindjárt az ipari közeg szedi le rólad az áhítatot, mondjuk most nem lépsz ki, nincs templomajtó

megnőttek a denevérek a környéken, már nem férnek be a panelházak repedéseibe, akkorák, mint a nagyobb madarak, azt mondják a telepen, kézfertőtlenítőt isznak és embereket támadnak meg, a múltkor majdnem elvíttek egy öreg nénit, hiába volt rajta maszk, az a denevéreknek is van

mintha egy rozsdás hordó belsejéből néznénk napjainkat, közben egyre nagyobb méretű denevérek jönnek és támadnak és kétkedvessé nyálaznak össze, ezek a denevérek kéztisztítót isznak, a vegyszertől már látnak is, tehát egyértelmű, hogy hordóba menekülünk, ami ugye rozsdás, de lehet, hogy a lelkünk csapódik ki, és attól

még lejjebb ereszkedni a rozsdás hordó belsejébe, ami most a világ, ami most a város, ami most a megye és így tovább, a Vértes és a Gerecse varázsfái közelebb lépnek két lépést, hogy pár denevért elriasszanak, tisztít az aurájuk is, nem kell ide semmi gyógyszer, összekeverem rozsdával, és kis üvegcsékbe töltöm

forró étolajjal locsoltam meg a denevéreket, amikor ostromolták az erkélyünket, majdnem betörnek ilyenkor az üveget, annyira jönnek, annyira akarnak valamit, és hiába mosom meg a kezemet, hiába súrolom félóránként a kilincseket, akkor is állandóan látom őket, hiába maszk és vegyvédelmi ruha, mindig figyelnek, ugrásra készek, megfejtik a kódokat is, amiket a szomszéd ház lakóinak küldök

megyek a boltba, a bejáratnál veszem fel a maszkot, tisztára mint egy bankrabló, főleg, hogy sapka és napszemüveg van rajtam, máskor már tuti megnyomnák a pánikgombot, most meg alapból nyomva van, beragadt, a szájmásk max arra jó, hogy megtudja az ember, milyen kemény szájszaga van 9 előtt és 12 után, hiába mosott fogat, hiába a plusz szájvíz, lehet, hogy a denevérek vérének kéne meginni

hiába vírus, kizöldell az erdőrézlet a házunk előtt, jókat röhög a nyest, nem tudom, miért, talán a zöld miatt, talán a maszkos sétálók miatt, akik mókusokat lesni jöttek, hiába karantén, agyonverték valakit a belvárosban, bár nincs is belváros, csak az árnyéka van, megremeg az ember keze ilyenkor, na nem a belváros hiánya miatt, és nem is a nyest meg a zöld miatt, az erőmű kéménye megnyugtat, és a templom aurája, amit még a nappaliból is érzek, kondulj, harang, kondulj a szenvedőkért

autó járta pár napja a környéket, abból ordibálta egy selymes-érdes női hang, hogy mit nem lehet az embereknek: elmenni a parkba, meg a tóhoz, gyanús gondolatokon kérődzni, vagy összenyálazni a vasúti síneket, bezzeg a nyestnek nem ordibálta, hogy ne röhögjön ki folyton, a denevéreknek meg, hogy ne támadjanak, a nyelvnek meg, hogy ne forduljon ellenem

olyan, akár egy csillében térdepelve ordibálni a világgal, amennyiben világ az, ami körbevesz, amennyiben valódi a világ, hogy ki mondja meg végül, nem tudom, csak ég a bőröm a közönytől, amit megint nem tudok, hogy bennem vagy köröttem van-e, ami biztos, az a csille, és az óvatos távolság a kinti valótól

a velencei polgár, ősz, ötvenes úr, fekete zakóban és hozzá illő kalapban, gyönyörű, deres- sörényes, kényesen vágott szakállal – látszott, hogy a szakáll ő maga, nem csak holmi sekélyes szőr az arcon – hibátlan testtartással és szivarral, olvasta a reggeli újságot, és kávé kortyolt hozzá, csak egyetlen pillanatra nézett rám, és máris leszakadt, ő, a polgár, leginkább úgy nézett ki, mintha egyszerre lenne a környék, vagy az utca, esetleg pár híd keresztapja és egy operaénekes, akinek külön operát írtak, és ez nem a keresztapaságából

következik, szóval pillantott és szkennelt: kelet-európai, elhízott proli, csúnya, elporlott lehangoló helyen él, most meg nem képes uralkodni magán a velencei szép láttán, vérproli, gyári munkás, talán üvegfúvó, jaj, nem, az elegáns, ebben itt se elegancia, se intellektus, proli, aki sosem tudott kinézni abból, ami ő maga, gyárak sercenési a szemében, gyerekesen 95 simogatja az épületeinket, de a lelküket nem találja meg, ez járhatott a fejében, amire válaszolván azt mondtam magamban, hogy a nagy és hatalmas szürkében, a merev csúnyában, nem nagyobb teljesítmény és gyönyör-é megtalálni az igazán szépet és mindenhatót, mint itt, ahol minden olyan bőr alá bújósan fenséges és pazar és polgári, nem nagyobb teljesítmény-é?, persze mindketten tudtuk, hogy érvelésem, száználmas védekezésem csak önmegnyugtató, önmegmagyarázat csupán

az ősz úrnak, a velencei polgárnak mondom továbbra is, a keresztoperaénekesnek ismét és megint, hogy a nagy és hatalmas szürkében, a merev csúnyában, nem nagyobb teljesítmény és gyönyör-é megtalálni az igazán szépet és mindenhatót, mint ahol minden olyan bőr alá bújósan fenséges és pazar és nagypolgári meg évezredes, nem nagyobb teljesítmény-é bele tudni fogalmazni magad egy kvázi kiüresedett térbe, merev alkonyba, zavaróbb sötétbe? jó a tartás az más, a tartásával nem versenyezhet egy proli, azzal a tartással, magabiztossággal nem, azzal a felszabadultsággal sem, ami ott már a húsában van az embernek, a proli húsában meg csak a szorongás, a frusztra, hogy valakinek kigondolja magát, hogy átgondolja magát egy másik oldalra, és az a másik oldal ne zsákutca legyen

az a velencei írógép kattog bennem, a velencei polgár meg énekel a fejemben, operát, nem szeretem, de egy operaénekesnek hiába mondom, hallgasd csak, proli, értsd meg az igazi hangokat, az erőt, érezzél metafizikát, proli, egyszerre az összes évszakot, persze, hogy ő játszott azon az írógépen is, két kávé és a finom szivar közötti kieső időben billentyűzött azon a gépen, egy ujjal, mégis elegánsan, zongorista ujjai íve, akár a hidak, meg az árnyékaik, meg a víz, ahogy ráhajol, vagyis kihajol az utcák köveire, kishajjt, történelmi megállapításokat tesz, tehát rombol, verte is azt az írógépet az az énekes, a velencei polgár, a velencei helyi ember, a kultúra elsője, a lelki befutó, na de azért álljunk meg egy kicsit, te velencei, kattogom vissza a gépbe neki, kattogom a fejébe én is, hogy nem tud énekelni: operálni, álljon meg a hegyi menet, te velencei szép alkat

holnap levetkőzhetnek az űr- és bűvárruhás emberek, a dolgok mai állása szerint, na nem teljesen meztelenül járhatnak majd a dombunkon fel és le,

bár szó mi szó, izgalmas kaland, látvány-tréfa lenne, a dolgok mai állása szerint, látom is, ahogy nagy kupacba hordják össze az úr- és bűvárruhákat, hogy elég nagy legyen a tisztítótűz, hogy még az angyaloknak is felérjen az orrukig, a dolgok mai állása szerint, biztos Velencében is így csinálják, csak
96 ott több a ruha, mélyebb a varrás a bőrön, bemetszés szívtájékon, ösztönösebb a törleszkedés a magasba, a nagyon fentre, a dolgok mai állása szerint, amely állás csak holnap lesz érthető, feláldozható és meggyújtható, Velencében ríkítóbb ilyenkor a mezítelenség, mármint a hétköznapi, a házak között átsugárzó, a mindent röntgenelő, több angyalorr tud facsarodni felette

az én alapállásom (Hamvas) a szorongás, nem az úgynevezett sima, hanem a széttöredezett, a múlt aljából feltörő, felcsapó, felköszönő, felordító, felkönyöklő, szaggató, pusztító, kibelező és misztikus, a misztikusság kicsit nagyképű, filozófiai műveltségem, ha lenne, nem is engedné e szép szót összeboronálni magammal, de mivel nincs olyanom, így leírhattam a sor végére anélkül, hogy kiégett volna a szemközti tízemeletes panelház a látványos és isteneket sértő hazugságtól, bár a mostanra már hattyú nagyságúra nőtt denevérek elég csúnyán néznek rám érte, mintha dühösebbek lennének, úgy látom, ma több embert támadnak meg a telepen, és mindez miattam, az én meggondolatlanságom miatt mégis, a nyest meg egyenesen felröhög ettől, lemértem, két percig röhögött a szemét, egy durva hangú madár még csatlakozott hozzá, együtt rombolták így az erőmet, együtt a szorongásomat, ami akármennyire proli is, én vagyok mégis

megteremteni saját Velencémet, gondoltam, megteremteni, a szivarozó operaénekesssel együtt, persze hogy vele, hogy ő is ott füstöljön, legalábbis érezhető legyen a jelenléte bennem, hát hol máshol, ha már feleselek vele mióta, vagyis a kultúrával, közben a vérdenevérek miatt alig tapsolnak a szomszédban, két ember lefejezve lóg a hetedikén, leharapták a fejüket és a nyestnek dobták oda, aki ettől még reszelősebben röhög, mintha az állatok istene lenne, ez a magabiztosság zengeti a fákat, ez a magabiztosság, ami annak a velencei operaénekes sajátja, akit talán én tettem énekesné, lehet hídépítő mérnök vagy földmérő, akárki, lehet, hogy beleköltözött a nyestbe vagy fordítva, most minden majdnem bizonytalan

ellenanyagot rakok a kávémba reggel, igen, nekem már megvan, a szomszéd bányázzsal állítottuk elő, denevérnyálból, mókusszARBól, reszeltünk bele szájmaszkot is, plusz a kibaszott félelem egy részét, ami az emberekből jött, felfogtuk egy üvegcsébe, és összeállt, leteszteltük már a nyesten, aki az erdőrésztől szokott röhögni rajtunk, leteszteltük a gonosz szomszéd néni,

le az amnéziás biztonsági őron a boltban, aki mindig úgy tesz, mintha nem oda járnék már húsz éve, a macskánkon nem, azért mindennek van határa, amúgy a garázssoron volt a laboratóriumunk

ellenanyagot raktam a kávémba reggel, de valamit elszúrtam, mert 97
elkapott a migrén, pedig még a maszkot is felraktam, két korty között
esküszöm, rajtam volt, valami nem stimmel, talán a denevérnál sok benne,
vagy a mókusszar, a reszelt maszk, azt nem hiszem, talán a környékbeliek fé-
lelméből került sok bele, vagy a kávé a gond, bár egész életemben nem volt
gond a kávé, újabb tesztekkel kell csinálni, ki is néztem két prolit, akik
jöttek le a dombról, de aztán mégsem kaptam el őket, túl nagy felhaj-
tás lenne, helyettük a röhögő nyestnek adtam dupla adagot, kicsit
módosítottam az összetételen, a szomszéd bányász fanszörzetéből
még tettem bele, kicsit besűrűsödött tőle, de még pont elfér a vérem-
ben, ha sikerül

változik a környék idegrendszere, egyre hátrébb állok, mikor tapsolok,
nemsokára már a nappali közepén leszek, fel is szedtem a padlót kö-
zépen, legyen egy árok, ami takar, ahol szilárdan állok, és már nem
hátrálhatok tovább, a denevérek megéreztek gyengeségemet, na-
gyobb erővel ostromolják erkélyünket és szentelenül el is vannak
hívva, csorog róluk a sok fertőtlenítő- és kéztisztítószer, néha ruha-
cafatok lógnak róluk, innen tudom, hogy egyre több embert támadnak
meg a telepen, a szomszéd házból átmozdította valaki, hogy már nappal
is, hogy ne vegyék észre, hajnalban a hangtalan géppuskán dolgozom,
le fogom szedni őket a takarásból, macskánk jelzi majd, hová kell lőni
pontosan, nem lesz kegyelem

valamennyire feloldják a korlátozásokat, most már érezhetünk részvétet egy-
más iránt, megmenthetjük a másik gondolatait, ha nem csomósodik tőle a
vér, ha nem ereszkedik meg tőle a has, a mell, ha nem ráncosodik a bőr, nem
vizesedik a szem, ha nem keményedik meg a lábak sarka, ha nem szaftosodik
a bajusz, ha nem nyestessedik tőle a postás arca, nem lilul a szemhéj, nem ke-
reng a szembogár, huzatosodik a fül, a garat, ha nem márványosodik a köröm,
ha nem szőrösödik a szemölcs, nem olajosodik a máj a szív, ha nem lesz plusz-
ban belülről az ember meg nem nyitott kerti csap

elkaptam egy hattyú nagyságú denevért az éjjel, az agyvelejét reggel a pirí-
tósomra kentem, ha az a valami az agyveleje volt egyáltalán, de az se baj, ha
én neveztem el annak, macskánk kért belőle egy falatot, nem lehet mondtam
neki, szinte nyávogva, ebből, barátom, nem ehetsz, már csak az hiányzik,

hogy aránytalan nagy denevérré alakuljon benned a természetes macskaság, és a nyest, az a rohadék, megkaparintson magának

98 mikor még szénnel fűtötték az erőművet, azt mondják, mindenre ráült a szénpor, reggel porzott az egész lakótelep és a határozott szürke ráterdepelt a környékre, a szén beivódott az emberek bőrébe és úgy megszáradt, hogy nem lehetett lemosni, a bányászok azt mondták, hiába, a szén irányít, sokan beleőrültek, hogy hiába a mosdás, az a kéregszerű valami a bőrükön maradt, hiába a mosószappan, ami mindent visz, a bőrükön maradt, a szén akkor távozik, amikor ő akar, de éjszakánként vagy kora hajnalban egyes tömbházakból hallatszott egy furcsa kattogássorozat, ahogy az emberek keze, lába, feje kicsit lelógott az ágyról, lepattogzott róluk a szén

ezekkel a maszkokkal csak a baj, megtorpanni a boltajtó előtt, egy ráhúzó mozdulat a szájra, és el ne felejtsem, a orromra is, már csúszik is le a fülemlől a gumi vagy a madzag, de bent, ebben a hétköznapi, de jelen helyzetben mágiusra maszkírozott térben is ott a csúszás, olyan akár egy horror, persze csak otthon veszem észre a csúszást meg a cserét, és ordítok a tükör előtt, vagy benne, már nem is tudom, a múltkor az volt, hogy maszk fel, bolt, maszk le, és csak otthon vettem észre, hogy olyan az orrom bal fele, mint a kasszás nőnek, néztem, és nem hogy olyan, hanem az volt, átcsúszott, amit a takarásban (lásd maszk) nem lehet észrevenni, egy kasszás nő fél orrával kell ezután éljek, szaladtam is le, de műszakváltás volt, az orromnak lőttek, de az ő orrának is, és csak észreveszi és holnap cserélünk, bár nem tudtam, hogy működik, egyáltalán, hogyan került át a fél orr, és különben is, máskor meg valaki más szőrét viseltem a karomon, egy még durvább esetben rozsdás fanszőr világított a kezemen, aztán még egy szemöldökcsera a hentessel, és így tovább, naponta újra visszaszerezni magam, legalábbis egyes részeit, részleteit, komoly, megterhelő munka, most veszem észre, a lábam most azé a férfié, aki előttem állt a sorban

kedvenc templomunk alatt titkos kórházat építenek, legalábbis a szomszédok szerint, azoknak, akiket nem írhatnak a statisztikákba bele, akik nem szerepelhetnek, akik nem jelenhetnek meg sehol, csak bágyadtan kell feküdniük a félsötétben, legalábbis a szomszédok szerint, mondjuk a templom alatt igazi helyük lehet, lecsoroghat rájuk az áldott misztika, beléjük folyhat a misék komponálta léleklé, így biztos a gyógyulás, nem kell semmilyen oltóanyag, a hit és ami abból folyik elég, hogy is ne lenne az?, hogyan is gondolnak itt vakcinára?, legalábbis az erőmű bakterja szerint, aki kiugrott pap, és mégis, nem ment messze a templomtól, csak a szomszédba, biztos nem tudott tovább, legalábbis a Szent Imre-szobor szerint,

nincsenek misék, nem gyógyulhatnak az emberek a templom alatti kórházban, pedig már hadseregnyien vannak, az ápolók rétegeket kaparnak le a falról, teát főznek belőle, azt adják nekik, mondjuk az atya mond misét, de csak a környékbelieket helyettesítő próbababáknak, a gyógyuláshoz az igazi emberek is kellene, a nyáj a fontos, a nyáj ereje, rendje, alapállása, néha azért jönnek és egymás kezét megfogva átölelik a templomot, ráborulnak, és akkor folyik lefelé az áldás, oldódik a bűntudat, a közös

99

szelídebbek lettek a denevérek és talán kisebbek is valamennyivel, szinte már beférnek a panelházak repedéseibe, onnan nézik, hogyan mennek tönkre az ott lakók, mert tönkremennek, bevérzik a fantáziájuk, nagy lusta folt lesz a morájlukon, tumor a szépérzéken és csak szakadnak széjjel, mint a vécepapírból és fűzőből készült maszk, amit a szemközi kocsmában adnak, ha otthon hagyta a saját profi maszkodat, az egyik szomszéd a bőrére varratot vagy hatot, azt mondja olyan, mint a tetoválás, csak bármikor leveti, igaz, tépi a bőrt, fáj és vérzik, de legalább van tétje a létezésnek, bár bevérzett fantáziával minek-

ha vége lesz, levesszük a maszkokat, az arcunkat odaadjuk a másiknak, mert valójában az ő arca, talán visszakapjuk a sajátunkat, de azért dolgozni kell, azért gondolkodni az arcunkon, az igazin, amiről már nem tudjuk letörölni egy másik ember foltjait, egy másik lakás romjait, egy kert fáinak gallyait, a pincének gödreit, nem tudjuk letörölni a száj és az orr páráit, amik a maszkok alatt csak erősödtek, csak befőttesedtek, mérgezték és gyógyítottak, ahány maszk, annyi páratérkép, ahány lélegzetvétel, annyi köd a szerveinken

Új Forrás 2021/10 – Sopotnik Zoltán: Törések fertőzötteknek

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM és az EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT. és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (főszerkesztő-helyettes, kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (próza rovat: szenazol@gmail.com)

Lapterv és műszaki szerkesztés

SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

HEGEDŰS GYÖNGYI, KAKUK TAMÁS, MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR,
SOPOTNIK ZOLTÁN, SZILÁGYI MIHÁLY

Online

FEHÉR ENIKŐ, HEROLD RENÁTA, SZŰCS BALÁZS PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BARI KÁROLY, BUJI FERENC, CSEKE ÁKOS, DUKAY BARNABÁS, GERLÓCZY GÁBOR,
KRULIK ZOLTÁN, MONOSTORI IMRE, MUZSNAY ÁKOS, TOLNAI OTTÓ, URI ASAF

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben

Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.